Nº. 8709. NIEUWE AMSTERDAMSCHE COURANT. Aº. 1859.

ALGEMEEN HANDELSBLAD.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR 3 MAANDEN:
Voor Amsterdam........ƒ 7.50. Voor de overige Steden des Rijks ƒ 8.50.
De Zondags-Editie....... » 1.50. Afzonderlijke Couranten....... » 0.10.
Ieder loopend Kwartaal moet voldaan zijn uiterlijk op den 15den der 3de maand.

Vrijdag 18 November.
UITGEVERS-DIRECTEUREN, GEBROEDERS DIEDERICHS.
Brieven Franco aan het Bureau Handelsblad.

PRIJS DER GEWONE ADVERTENTIEN:
Van EEN tot ZEVEN regels, behalve de 35 c. zegelgeld.........ƒ 1.75.
Iedere regel meer........................» 0.25.
Buitengew. groote Lett., naar mate der ruimte die zij beslaan à 25 c. per regel.

Bij deze COURANT behoort een BIJVOEGSEL, bevattende het Verslag van de beraadslagingen over het Ontwerp van Wet betreffende de Spoorwegen, in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van Woensdag 16 Nov. jl. gehouden, benevens het begin van het voorloopig Verslag betreffende het Ontwerp van Wet tot doorgraving van Holland op zijn smalst.

BUITENLAND.

Engelsche Post.

LONDEN, Dingsdag 15 November (des Avonds).

Aan het bureau van lord Palmerston is heden een ministerraad gehouden.

— De lord-mayor heeft heden aan het bureau van den minister sir C. Lewis een onderhoud gehad.

— De admiraal Bowles, opperbevelhebber te Portsmouth, heeft zich met zijnen staf begeven aan boord van de Princess Royal van 91 stukken, ten einde onderzoek te doen naar de oorzaak der verregaande ongeregeldheden, die dezer dagen onder de bemanning van dat oorlogschip hebben plaats gevonden.

— Even als reeds sints lang corpsen vrijwilligers voor de militaire dienst worden opgerigt, heeft de regering thans ook de bevolking uitgenoodigd, om vrijwilligers te leveren voor een reservecorps der marine.

— Sir J. Bowring hield dezer dagen in de Music Hall te Edinburg eene voorlezing over China, waarin hij natuurlijk de door hem tegenover Canton en Yeh gevolgde staatkunde verdedigde. Verder verklaarde hij, dat, indien Rusland en Engeland verstandig te werk gingen, zij beiden vereenigd veel goeds voor den wereldhandel konden tot stand brengen; hetzelfde was het geval met de Ver. Staten. Sir J. Bowring eindigde met eene lofrede op Keizer Napoleon, die, naar hij verzekerde, met de beste gevoelens jegens Engeland bezield was.

— Gisteren heeft het aardrijkskundig genootschap alhier eene zitting gehouden, waarin kapitein M. Clintock verslag heeft uitgebragt van zijne laatste reis tot opsporing der overblijfselen van de expeditie van Sir John Franklin. Dit verslag bevatte echter niets, wat niet reeds uit de rapporten van den kapitein aan de admiraliteit bekend is. Als zijn gevoelen omtrent het door sommigen geopperde plan, om nogmaals eene [illegible] expeditie uit te zenden ter opsporing van de zich welligt nog in het [illegible]leven bevindende togtgenooten van Sir John Franklin, gaf hij te ke[illegible]nen, dat zulk eene onderneming wel vruchteloos zoude zijn, daar hij [illegible] niet geloofde, dat van die togtgenooten nog één enkel man in het lev[illegible]en zoude zijn.

Zekere kapitein Snow verklaarde, na het eind[illegible]igen der voordragt van kapitein M. Clintock, met hem van gevoelen t[illegible] verschillen en gaf de verzekering, dat hij in het aanstaande voorjaar[illegible] des noods zonder ondersteuning van anderen, een togt naar de Noor[illegible]poolstreken ondernemen en zich in naauwere gemeenschap met de Esk[illegible]mo's stellen zoude, met [illegible]et doel eenige nadere inlichtingen omtrent [illegible] lot van de togtgenooten van Sir John Franklin in te winnen.

— Van wege de policie-directie is bekend gemaakt, dat het Russische gouvernement eene beloo[illegible]ning van 500 £ uitlooft aan dengenen, die in handen der justitie le[illegible]ert een zekeren Ludovicus Joachim Julius Tode, die zich met eene waar[illegible]e aan gouden imperialen, bankbiljetten, enz., van meer dan 50,000 z[illegible]ilv. roebels (ruim ƒ 80,000 Nederl.), behoorende aan een Engelsch huis te [illegible] Petersburg, op 30 Aug. jl. uit de voeten heeft gemaakt.

— De regtb[illegible]nk te Manchester [illegible] heeft een zekeren Henry Grattan tot 50 sh. boete [illegible]veroordeeld, omdat [illegible]ij in een spoorrijtuig eene aardige jonge dochter rond[illegible]om de middel gevat en gekust had en deze galanterie ondanks haar tege[illegible]nstreven wilde [illegible]erhalen. Eene onbeschermde vrouw, zeide de president, moet ongede[illegible]rd kunnen reizen.

— Uit Sligo meld[illegible] men, dat in eene meelfabriek aldaar, ten gevolge van eene verschri[illegible]kelijke ontploffing, vijf werklieden op de plek zijn gedood en versch[illegible]idene andere in meerdere of mindere mate gekwetst.

Duitsche Post.

WEENEN, 14 Nov. Men verneemt, dat nog voortdurend tusschen onze regering en de Fransche onderhandelingen plaats vinden over de punten, waarvan melding is gemaakt in den brief door Keizer Napoleon aan Koning Victor Emanuel geschreven op den 20sten October en waarin aan de Italianen het uitzigt werd geopend op het erlangen van verschillende materiele en andere voordeelen. Ten dezen opzigte wordt van eene goed onderrigte zijde verzekerd, dat met betrekking tot bedoelde toezeggingen, volstrekt geene overeenkomst tusschen Frankrijk en onze regering is [illegible] tot stand gekomen, terwijl men zich vast overtuigd houdt, dat ons [illegible] kabinet nimmer zal toestaan, dat Mantua en Peschiera tot Italiaansche [illegible] vestingen worden verklaard. Ook wat aangaat de betrekking [illegible] bondsvestingen, waarin Venetie, volgens Keizer Napoleon's verklaring tot den staat m[illegible] [illegible], wordt in de diplomatieke kringen vernomen, dat bij de [illegible] komen, wordt [illegible] regering zelfs het verwijderdste denkbeeld niet bestaat.

— Ten einde de schatkist nog meer [illegible] te ontlasten heeft de Keizer het besluit genomen, dat het flottillecorps der Adriatische Zee, hetwelk vroeger onder eene afzonderlijke adminis[illegible]tratie stond, zal vereenigd worden met het ministerie van marine.

— De commissie, beno[illegible]md tot het onderzoeken van het stelsel van directe belasting en het doen [illegible] van voorstellen omtrent de meest geschikte wijzigingen, welke daar[illegible]in zouden gemaakt kunnen worden, heeft andermaal het tijdstip van de [illegible] opening harer zittingen moeten uitstellen, uithoofde van den grooten omvang der voorbereidende werkzaamheden.

— Aan de verschillende studenten van de universiteit te Krakau, die gisteren alhier zijn aangekomen, om bij den minister van onderwijs aan te dringen op de invoering der Poolsche taal bij het onderwijs aan die universiteit, is eene audientie door den minister toegestaan. Toen zij gisteren morgen op het aangewezen uur in de antichambre des ministers verschenen, werden zij niet bij dezen toegelaten, doch door eenige heeren van de policie ontvangen, naar het spoorweg-station gebragt, in een wagon geplaatst en onder behoorlijk toezigt der politie naar Krakau teruggevoerd.

BERLIJN, 16 Nov. (des Ochtends). Men verneemt, dat onze regering op het punt staat om bij de bondsvergadering de noodige voorstellen te doen indienen betreffende de versterking der Noordzeekust. Zoodra dit het geval is, zullen met de afzonderlijke regeringen onderhandelingen deswege worden aangeknoopt.

— Gisteren avond heeft bij den Russischen gezant alhier, den baron v. Budberg, eene tooneel-vertooning plaats gehad. Het opgevoerde stuk, werd gespeeld door leden van de Fransche ambassade.

— Men meldt uit Coblentz, dat de Prinses van Pruisen gisteren ochtend ten 8 ure per stoomschip die stad heeft verlaten, zich begevende naar Karlsruhe. Zij is vergezeld door haren oom Bernhard van Saksen-Weimar en den [illegible] den [illegible] Graaf Flemming, onzen gezant aan het Badensche hof. Op [illegible] s. wordt de Prinses ter dezer stede terug verwacht ter viering van het geboortefeest des Konings.

— Uit Warschau verneemt men, dat de regie van de tabak in Polen voor den tijd van zes jaren is verpacht aan het huis Fränkel aldaar voor de som van 1,630,000 zilveren roebels, dat is 270,000 zilv. roebels meer dan zijn voorganger het huis Kronenberg.

— Men berigt uit Petersburg, dat de adjudant-generaal von Todtleben benoemd is tot directeur der militaire afdeeling genie, bij het ministerie van oorlog. Zijn voorganger, de adjudant generaal Fuldmann, is lid van den rijksraad geworden.

FRANKFORT, 15 Nov. Men verneemt uit Bern, dat bij het nemen van het besluit door den bondsraad, waarbij de geestelijke regtsmagt van alle vreemde bisschoppen in Zwitserland wordt opgeheven, het oog uitsluitend was geslagen op de beide bisschoppen van Milaan en Como. Thans blijkt, dat dit besluit insgelijks moet worden gehandhaafd tegen een Franschen bisschop, die geestelijke regtsmagt uitoefent in het kanton Wallisserland.

— Men verneemt uit Florence, dat bij gelegenheid van de stemming over het regentschap des Prinsen van Carignan, bijna een derde gedeelte der leden niet ter vergadering was verschenen.

— De Groothertog van Toskane is gisteren door den Koning van Beijeren ontvangen. Op verlangen van den eerstgenoemde heeft dit zonder eenige plegtigheid plaats gehad.

— Naar men uit Mainz verneemt zal de directe spoorweg-verbinding tusschen die stad en Keulen, den 15den der volgende maand tot stand gebragt zijn, wanneer ook de aansluiting der linie met den Lodewijks-spoorweg, over Darmstad naar Aschaffenburg en Beijeren plaats zal hebben. Van welk gewigt dit voor het handelsverkeer aan den Rijn zal zijn, behoeft geen betoog.

— Onder de Duitsche steden, in welke het Schiller-feest met bijzonder veel plegtigheid is gevierd, wordt Weimar genoemd, alwaar 's mans lijk in den vorstelijken grafkelder rust. Aldaar heeft men zich in statigen optogt, met den Groothertog en Groothertogin derwaarts begeven, en heeft de hoogleeraar Fischer de aanwezigen op eene zeer indrukwekkende wijze toegesproken. Des avonds waren de hoogste toppen der bergen, om Weimar als elders in Thuringen, van vreugdevuren voorzien.

— Uit Sonderhausen wordt medegedeeld, dat het Schillerfeest aldaar door eene treurige gebeurtenis is gestoord. In den nacht van den 10den op den 11den brak een geduchte brand uit, waardoor in zeer korten tijd 17 woonhuizen en andere gebouwen werden in de asch gelegd.

— Uit Ellwangen wordt berigt, dat een aldaar gevestigd boekhandelaar in het bezit is der kwitantie, door Schiller afgegeven bij de ontvangst van het honorarium van het treurspel: *Kabale und Liebe.* Zij is gedagteekend Manheim, 7 Maart 1784. Het daarvoor genoten honorarium bedroeg zes en een halve carolin, d. i. ongeveer 70 gulden onzer munt.

Fransche Post.

PARIJS, Dingsdag 15 November.

Er worden voortdurend pogingen aangewend om alle moeijelijkheden, welke de bijeenkomst van het congres beletten, voor 15 Dec. uit den weg te ruimen, vermits men doordrongen is van de dringende noodzakelijkheid om aan de bestaande onzekerheid ten aanzien van den staat van zaken een einde te maken.

— Naar men verzekert, zal de raad van state voorstellen, om het crediet voor de Chinesche expeditie van 30 tot 50 millioenen te brengen. De minister van oorlog is thans bezig met het organiseren eener wetenschappelijke commissie, welke den bevelhebber der expeditie zal vergezellen. De leden dezer commissie zullen zijn officieren van den staf en van de speciale wapenen.

— Men meldt dat de Keizer een zeer vriendschappelijken brief heeft gezonden aan den Paus, om dezen te bedanken voor de wijze, op welke hij zijne inzigten in de hand werkt met tot hervormingen te willen overgaan.

— In de hoogere staatkundige kringen is men zeer ontevreden over de handelwijze der Sardinische regering, die zich feitelijk het regentschap over Midden-Italie heeft aangematigd, terwijl zij den schijn heeft aangenomen, als of zij voornemens was om zich te gedragen naar den raad van het Fransche gouvernement. Hier betwist men, zoowel aan den Prins van Carignan, als aan diens raadgevers, het regt, om, zoo als door dezen is geschied, den Heer Buoncompagni als »een *ander ik*" aan te wijzen. Men gaat hier van het beginsel uit, dat het in de gegevene omstandigheden volmaakt hetzelfde is, of de Prins, of wel de Heer Buoncompagni het regentschap aanvaardt, vermits in werkelijkheid Sardinie de besluiten van het congres vooruitloopt, en zich op eigen gezag de bevoegdheid toekent, om, wat Midden-Italie aangaat, de nog hangende vraagstukken omtrent de souvereiniteit te regelen. Dat de Regering volstrekt niet gezind is om zich te voegen naar het zonderlinge *fait accompli*, wat het regentschap aangaat, blijkt uit de omstandigheid, dat de Prins von Metternich, die, in te gaan met den dag van heden, officieel is benoemd tot Oostenrijkschen gezant alhier, dagelijks de meest afdoende bewijzen ontvangt van de hoogachting en de welwillendheid des Keizers.

— Het *Journal des Débats* bevat eene zeer krachtig artikel, waarin het zegt, dat de aanstelling van den Heer Buoncompagni volkomen gelijk staat met de aanneming van [illegible] het regentschap door Victor Emanuel zelven, weshalve de feitel[illegible]ke interventie, voor wier gevolgen de *Constitutionnel* zoo zeer vreesde, werkelijk heeft plaats gehad. Of de regent Victor Emanuel, Carignan of Buoncompagni heet, zijn gezag spruit uit Sardinie voort en dat land is verpligt en gehouden al de daaruit voortvloeijende verpligtingen tegenover Midden-Italie te vervullen. Onderstel, zegt de *Débats*, dat de pauselijke regering in die officiele benoeming van een regent over een belangrijk deel van het pauselijk grondgebied, eene onbetwistbare schennis van het volkenregt en eene oorlogsverklaring verkiest te zien; onderstel tevens dat de Paus zijn leger tegen de legatien laat oprukken, die nu reeds onder het gezag van een Sardinisch regentschap leven; zal dan Sardinie niet verpligt zijn de legatien ter hulpe te snellen, en zal het, zonder aan zijne eer te kort te doen, kunnen beweren dat het zijn regent en de legatien aan hun lot overlaat, op grond dat de naam des eersten Buoncompagni en niet Carignan is? »Wij wonen dus, zoo eindigt de *Débats*, » vóór de opening van het congres de ontknooping bij van het Centraal-Italiaansche vraagstuk. Het kan zijn dat die ontknooping nog door andere gevolgd wordt; het kan integendeel ook wezen dat zij moet beschouwd worden als de eerste acte van een nieuw drama. Wat daarvan echter zijn moge is het echter voor geene tegenspraak vatbaar, of Piemont heeft door de aanwijzing van een regent, het gezag over Centraal-Italie in handen genomen, zonder zich daarvan weder los te kunnen maken. De spitsvondigste diplomaat zal aan die handeling haar beteekenis en gewigt niet kunnen ontnemen."

— Men verneemt uit Turyn, dat de HH. de Cavour, d'Azeglio en Buoncompagni door het ministerie zijn geraadpleegd over de kwestie van het regentschap.

— Het antwoord van den Prins van Carignan bij de aanbieding van het regentschap heeft te Bologna een uitmuntenden indruk gemaakt.

— De dictator Farini heeft een decreet uitgevaardigd, waarbij de regtbank der inquisitie afgeschaft wordt.

— Volgens brieven uit Turyn heerscht aldaar eene buitengewone drukte bij het ministerie van oorlog. Niet alleen zijn er dezer dagen aanzienlijke bestellingen van kleedingstukken gedaan, maar er zijn ook kaders voor nieuwe regementen gevormd, terwijl in de [illegible] alle handen in het werk worden gesteld. Dit alles wordt zoo ijverig voortgezet, dat er bij een op handen zijnde oorlog waarlijk niet meer spoed kon gemaakt worden. Het Sardinische gouvernement schijnt dus bijzonder op de organisatie van het krijgswezen bedacht te zijn. Het Sardinische leger telt nu 90,000 man en kan uiterlijk binnen een paar maanden met bijna 50,000 man versterkt worden, zoodat Sardinie, met inbegrip der Midden-Italiaansche troepen, in geval van nood, eene strijdmagt van 200,000 man onder de wapens zou kunnen brengen.

— De zittingen der Spaansche Cortes zijn den 14den dezer bij koninklijk besluit, geschorst.

— Ter voorkoming in het verder oponthoud van het transport der Spaansche troepen naar Marokko, zijn te Marseille de noodige bevelen gegeven tot het bevrachten der beschikbare schepen. Het begint daartoe ook waarlijk tijd te worden, want al zijn de troepen zelve georganiseerd, zoo is dit evenwel nog niet het geval met de levensmiddelen en de ambulances, terwijl de Marokkanen inmiddels reeds van alle kanten uit het gebergte komen opdagen en de kust langs de straat van Gibraltar hebben bezet. Hunne strijdmagt is reeds tot eene sterkte van ruim 30,000 man opgevoerd, waarvan 20 a 25,000 te Tanger en de overigen te Tetuan zijn geconcentreerd.

— In der tijd is uit Konstantinopel gemeld, dat de Sultane Munire, dochter van den Sultan en gemalin van Mahmoud-pacha, van een zoon bevallen was, welk kind onmiddellijk na zijne geboorte en niettegenstaande de smeekingen der moeder geworgd werd, omdat het belang van den staat dit vorderde! Het *Journal de Constantinople* spreekt dit berigt thans tegen en verzekert, dat de Sultane van een dood geboren kind van het vrouwelijk geslacht bevallen is.

— Uit berigten uit Athene van 4 dezer blijkt, dat de financiele kwestie, die thans tusschen Griekenland en de beschermende mogendheden hangende is, niet dat gewigt heeft, hetwelk een telegrafisch berigt deed onderstellen. De beschermende mogendheden verlangen alleenlijk, dat Griekenland jaarlijks eene zekere som betale, in mindering van de 600,000 frs., die zij verpligt zijn voor te schieten, ten behoeve der betaling van den interest der door haar gewaarborgde leening.

BINNENLAND.

AMSTERDAM, Donderdag 17 November.

Gisteren heeft de Tweede Kamer de *elfde* zitting besteed aan de beraadslaging over het ontwerp spoorwegen. Niet minder dan *tien* leden hebben weder het woord gevoerd. De Heeren Wintgens, van Nispen van Sevenaer, van Heukelom, van Voorthuisen en Idserda hebben hunne bezwaren *tegen* het ontwerp nader uiteengezet. Zij hebben zoowel de redevoeringen van de voorstanders, als die der Ministers in het breede beantwoord. Met nadruk hebben zij het onaannemelijke van de voordragt ontwikkeld, zoowel uit het oogpunt der rigtingen, als uit hoofde van de financiele bezwaren, omdat daardoor de financiele toestand des lands in het vervolg op het spel wordt gezet. *Twee* nieuwe sprekers deden zich *vóór* het ontwerp hooren. Het waren de afgevaardigden van Middelburg, de Heeren Slicher van Domburg en van Eck. De Heer Zijlker, die zich vroeger zijne stem had voorbehouden, was zoo voldaan, dat de ministers hem hadden toegezegd dat zij de aansluiting aan Hanover met al hun vermogen zouden bevorderen, dat thans zijn hoofdbezwaar tegen het ontwerp was vervallen en hij met gerustheid *vóór* zou stemmen. Ook de Heer de Kempenaer voerde andermaal het woord en was nu, na de verklaring van den minister van binnenl. zaken, dat elke der beide concessien afzonderlijk kon worden beoordeeld (daar elke concessie in een afzonderlijk artikel vervat was) tot het besluit gekomen, om de concessie voor den Noorder-Spoorweg aan te nemen en de concessie voor den Zuidelijken af te stemmen. Zoo intusschen deze laatste aangenomen werd, dan zou hij het geheele wetsontwerp afkeuren. Ook de Heer Schimmelpenninck van der Oye sprak min of meer in gelijken geest, maar hij werd door eene ligte ongesteldheid verhinderd zijne rede te voleindigen.

Heden worden de beraadslagingen voortgezet en er zijn nog verschillende sprekers ingeschreven, terwijl daarna de ministers wel zullen volgen. In het geheel hebben nu 46 leden aan de algemeene beraadslaging deelgenomen, waarvan 24 *tegen*, 19 *vóór* en 3 *twijfelachtig*. Men verwacht, dat de discussie deze week zal ten einde loopen, zoo ten minste de aangekondigde motien daarin geene groote verandering mogten brengen.

De minister van binnenl. zaken heeft, naar aanleiding van de toezegging door hem in zijne laatste rede over het ontwerp van wet betreffende de spoorwegen gedaan, thans aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal drie staten doen toekomen. De beide eersten bevatten eene raming der kosten voor den Zuiderspoorweg en de derde eene begrooting der bruggen in de lijn Utrecht-Kuilenberg-Bommel-'s Hertogenbosch. In deze laatste raming worden geschat de kosten van de brug te Kuilenburg met bijbehoorende werken op . . . . . ƒ 7,160,950

die van de brug te Bommel op . . . . . » 5,485,225

en die van de brug te Empel . . . . . » 3,358,425

Totaal . . . . ƒ 16,004,250

Door de Heeren Thorbecke, Wintgens, ter Bruggen Hugenholtz, Poortman en Heemskerk is als amendement op het ontwerp van wet betreffende de spoorwegen voorgesteld de artikelen van het ontwerp der Regering te laten voorafgaan door de twee volgende:

Art. 1. In het noorden des rijks worden spoorwegen aangelegd
van Harlingen over Leeuwarden en Groningen tot aan de Hanoversche grens tegenover Leer of Aschendorf;
van Leeuwarden langs Heerenveen en Zwolle naar Raalte of Deventer, en van daar oostelijk naar de grens in de rigting van Rheine en westelijk naar Utrecht.

Art. 2. In het zuiden worden spoorwegen aangelegd van Utrecht naar 's Hertogenbosch tot Boxtel;
van Vlissingen over Middelburg, Rozendaal, Tilburg, Boxtel naar Venlo of Roermond; en
van daar oostelijk naar de Pruisische grens en zuidelijk naar Meer[illegible] bij Maastricht.

Bij Koninklijk besluit is bepaald, dat om met uitbreiding [illegible] van Zr. Ms. besluit van den 10den November 1843, Nº. 4[illegible] [illegible] wijziging der bestaande verordeningen, nopens de admi[illegible] [illegible] van a[illegible] [illegible] te bepalen, dat voor de ond[illegible] [illegible] houde[illegible] [illegible] of [illegible] [illegible]istratien [illegible] militaire zieken-inrigtingen [illegible] [illegible]gen [illegible]ikte fu[illegible] tien bij de militaire hospitalen behalve gewezen of gepensioneerde militairen, ook onder-officieren, korporaals en soldaten van het leger, tijdelijk, kunnen worden in dienst gesteld, onder het genot eener dagelijksche toelage uit de hospitaal-fondsen van 20 cents voor ieder onder-officier, 15 cents voor ieder korporaal, 10 cents voor ieder soldaat, zonder [illegible] voeding van het hospitaal.

Z. M. heeft benoemd: Tot griffier der arrondissements-regtbank te Eindhoven, Mr. P. J. A. Smitz, en tot subst.-griffier bij de arrond.-regtbank te Eindhoven, Mr. W. L. J. Spoor.

Z. M. heeft benoemd tot ontvangers der registr. en domeinen: Te Hoorn, den Heer A. G. F. Koltrop; te Wageningen, den Heer W. A. de Laat de Kanter; te Gulpen, den Heer A. M. van de Laar; te Helder, den Heer Mr. L. J. Bouricius; te Ommen, den Heer C. Bergsma; tot ontvangers der in- en uitg. regten en acc. te Ede, den Heer J. Moolenburgh; aan het grenskantoor te Heurne, den Heer W. Baerts.

Van wege het ministerie van financien is medegedeeld de volgende opgave van den in-, uit- en doorvoer van eenige der voornaamste handelsartikelen in de maand September 1859.

ARTIKELEN.	Maatst.	Invoer.	Uitvoer.	Doorvoer.
Boter, eetbare.	ponden	15,538	1,013,997	3,805
Droogerijen	waarde	478,800	557,251	509,051
Garen, v. katoen, ongetw. en ongev.	ponden	1,152,903	613,691	609,561
〃 getwijnd of geverwd	id.	206,371	208,843	185,932
Gedistilleerd, op fust.	vaten	2,335	19,942	4,208
Granen, tarwe	lasten	1,536	634	8
〃 rogge	id.	6,847	396	172
〃 garst	id.	3,914	2,542	1,024
〃 boekweit	id.	314	8	—
〃 haver	id.	344	393	90
IJzer, ruw	waarde	837,070	438,754	10,208
IJzerwerk	id.	256,006	242,739	197,582
Indigo	ponden	119,547	73,086	53,147
Kaas	id.	42,128	3,189,585	26,976
Katoen, ongesponnen.	id.	1,523,365	1,703,383	3,422
Koffij	id.	3,060,361	8,622,131	36,482
Manuf. v. zijde, kat., hennep, vlas, enz.	waarde	2,352,733	1,716,613	950,326
〃 van wol, lakens, enz.	ponden	66,275	5,612	5,155
〃 v. wol, de 6 el meer dan 1 ℔	id.	43,965	17,137	16,425
〃 〃 〃 〃 〃 〃 minder 〃 〃 〃	waarde	433,697	160,075	154,187
Olie van plat en rond zaad	vaten	8,596	15,118	8,726
Rijst	ponden	1,590,906	1,388,486	150,017
Slagtvee, stier, ossen, koeij. en vaarzen	stuks	1,334	7,386	18
〃 schapen.	id.	1,262	33,354	120
Suiker, ruwe.	ponden	7,254,487	1,473,467	1,473,467
〃 geraffineerde	id.	56,654	5,698,037	57,966
Tabak, in rollen of bladen	id.	1,726,236	1,682,665	684,462
Tin	id.	231,634	640,761	—
Wijn op fust	vaten	8,796	5,815	5,815
Zaad (oliezaden)	lasten	6,822	581	201

Overzigt van de opbrengst der middelen (hoofdsom en opcenten) over de tien eerste maanden van 1859: Directe belastingen ƒ 16,975,880.70½; in- en uitgaande regten en scheepvaartregten ƒ 3,797,146.70; accijnsen ƒ 13,938,875.88; waarborg en belasting der gouden en zilveren werken ƒ 200,758.24½; indirecte belast. ƒ 10,300,977.49; posterijen ƒ 1,561,504.97; staats-loterij ƒ 401,341. Totaal ƒ 47,176,484.99, tegen ƒ 47,828,674.88½ over gelijk tijdvak van 1858. De raming was ƒ 47,373,824.20.

De voordragt door den Hoogleeraar E. H. von Baumhauer, gisteren avond in het Stedelijk Scheikundig Laboratorium gehouden, was gewijd aan algemeene beschouwingen over het voorkomen der metalen, zoowel in gedegen als gebonden toestand in de natuur en aan de physische eigenschappen, waardoor de metalen worden onderscheiden. Spreker behandelde de ondoorzigtigheid, den glans, de kleur, den kristallijnen toestand der metalen, hunne vatbaarheid om geplet, tot draden getrokken en geweld te worden, alsook de zeer uiteenloopende soortelijke gewigten. Hij lichtte deze voordragt door talrijke proeven voor zijne hoorders toe.

In de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van heden is de discussie over het ontwerp van wet, betreffende de spoorwegen, voortgezet. De Heeren Kingma, Kien en Betz hebben hunnen gevoelens nader toegelicht. De Heeren Mackay, Delprat en Hoffmann waren voor het ontwerp. De Heer van der Linden had groote bezwaren en zal nog nadere inlichtingen afwachten. De Heer Poortman was tegen het ontwerp gestemd. De Heer Schimmelpenninck was voor de Noorderlijken en tegen den Zuidelijken spoorweg. De Heer Storm van 's Gravesande was tegen den Noordelijken en voor den Zuidelijken spoorweg. De Minister van Binnenlandsche Zaken zal morgen wederom het woord voeren.

Bij missive van den minister van Binnenl. Zaken van 5 Nov. ll., is aan Gedep. Staten te kennen gegeven: Dat het geval zich heeft voorgedaan, dat gemeentebesturen de declaratien, wegens voorgeschoten onderstand aan elders domicilie van onderstand hebbende armen, eerst in het laatst van Junij van het jaar volgende op dat, waarin de onderstand is verstrekt, aan het betrokken gemeentebestuur hebben ingezonden, en dat zij die inzending hebben doen vergezeld gaan van de aanmaning in art. 36 der wet op het Armbestuur vermeld; dat door zulk eene handelwijs, het uiterst moeijelijk wordt de bedoelde vorderingen te vereffenen ten laste van het dienstjaar, waartoe zij betrekkelijk zijn; waaruit verwikkeling in de comptabiliteit ontstaat, ten gevolge waarvan de betaling noodwendig wordt vertraagd; dat, hoewel door de inzending dier vorderingen vóór den 1sten Julij van het jaar volgende, op dat waarin de onderstand is versteekt, de verjaring wordt voorgekomen, het echter naar den geregelden loop der administratie wenschelijk is, dat de gemeente, ten wier laste onderstand is verstrekt, vroeger bekend zij met het deswege verschuldigde, waardoor in vele gevallen het doen der aanmaning, krachtens art. 56 der wet, onnoodig zoude worden; terwijl het zenden dier aanmaning tegelijk met de opgave van het verschuldigde niet geacht kan worden door den wetgever bedoeld te zijn; dat, ter bevordering van de geregelde behandeling van deze aangelegenheid, het wenschelijk zou zijn, dat door de verschillende gemeente-besturen de vorderingen, ter voormelder zake over een afgeloopen jaar, uiterlijk binnen de eerste twee maanden van het daarop volgend jaar werden ingezonden, onverminderd eene vroegere indiening wegens afgeloopen tijdelijke ondersteuning.

Toen voor twee jaren in een groot gedeelte van ons vaderland de tusschenpozende koortsen algemeen heerschende waren, had men in Zaandam ruim zijn aandeel daarvan. Te opmerkelijker is dit, vermits, terwijl die koortsen thans weder nagenoeg overal in Nederland heerschen, daar ter stede zeer weinig zieken zijn, de zoo algemeen heerschende epidemie naauwelijks wordt waargenomen en de sterfte ook zeer gering is. Op eene bevolking van 12,000 zielen was het getal overledenen in Augustus 12, waaronder één dood geboren; in September 12; in October 31. Het getal der geborenen was in genoemde maanden respectivelijk 33, 40 en 52. Van pokken, mazelen en roodvonk, ook op vele plaatsen waargenomen, is men tot heden verschoond gebleven.

Men verneemt, dat de brochure van den Heer E. H. Rameer, inspecteur der registratie en domeinen, getiteld: *Eene merkwaardige schilderij aangaande C. de Witt: nieuwe bijdrage tot de vaderlandsche geschiedenis*, en waarin, over sommige gebeurtenissen van 1672, een nieuw licht wordt verspreid, de aandacht der hooge regering heeft getrokken, zoodat door haar, op het verlangen van Z. M. den Koning, thans loffelijke pogingen worden in het werk gesteld, ten einde de bedoelde schilderij, welke nu in het bezit is van den Heer F. J. Muller-Massis, gep. officier te Arnhem, als historisch gedenkstuk voor het vaderland te behouden.

Een der Maleijers in het vorige jaar door het hof van Zuid-Holland vrijgesproken en later naar Java teruggevoerd, schijnt in hetgeen hij ondervonden heeft wegens het gebeurde met het barkschip Twenthe, aanleiding gevonden te hebben weder een komplot tot het plegen van een misdrijf te vormen. De mandoer Naidin is toch, zoo men verneemt, aan boord van het wachtschip te Batavia, het fregat Palembang, veroordeeld tot 10 jaren kruiwagenstraf, ter zake van het ontwerpen van een plan, om gezamenlijk met zijne kameraden te deserteren, en het aansporen en overhalen van dezen daartoe. De laatsten zijn disciplinair gestraft. Zij schijnen echter op Java niet zooveel sympathie te hebben gevonden, als in der tijd in de residentie.

Uit een particulieren brief uit Turyn verneemt men, dat bij den op 18 October ll. op het Lago Maggiore plaats gehad hebbenden zeil-wedstrijd de eerste prijs behaald is door een tot dat einde door de Heeren C. Gips en Zonen te Dordrecht gebouwde barkas met tuig, die door den meest sierlijken vorm en keurig nette bewerking, in de hoogste mate de aandacht tot zich trok van de voornaamste en zelfs vorstelijke bezoekers, uit wier handen die prijs mogt worden ontvangen.

240STE STAATS-LOTERIJ. Prijzen van *f* 1000 en daarboven. 2de Klasse, 4de Lijst: Geene.

---

* 's GRAVENHAGE, 17 Nov. Met leedwezen verneemt men, dat H. K. H. Prinses Frederik wederom ongesteld is geworden. HD. lijfarts, Dr. Bylandt, is per telegraaf naar Berlijn ontboden en reeds uit de residentie derwaarts vertrokken; heden zijn ook eenige personen, tot HD. hofhouding behoorende, naar Berlijn vertrokken.

---

* LEYDEN, 17 Nov. Heden is alhier tot doctor in de verloskunde bevorderd de Heer T. A. Schaepman, med. doctor te Zwolle, na verdediging van academische stellingen over verloskunde.

* DELFT, [illegible] zullen de werkzaamheden aan de alhier opgerigte pyrotechnische school een aanvang nemen.

---

* BROUWERSHAVEN, 15 Nov. Heden zeilde van deze reede naar zee het Nederl. clipper fregat Jason, gezagvoerder J. M. Lammerts van Bueren, waarmede wordt overgevoerd een detachement suppletie-troepen, sterk 160 onderofficieren en manschappen, onder comando van van den luit. kolonel W. E. Kroesen, en medegeleide van den 2den luit. der inf. C. Heit, 2den luit. der genie C. Krabbe, offic. van gez. 3de klasse A. Ledeboer, en apoth. 3de klasse A. J. H. Kreven. Nog bevinden zich op dezen bodem als passagiers de Heer J. G. Tromp en echtgenoot.

---

* HOORN, 16 Nov. In het huis van correctie wordt thans eene verbetering aangebragt. Men is namelijk bezig met het aanbrengen van gasverlichting door het geheele gebouw. Men is daarmede reeds zoo ver gevorderd dat men het gas spoedig zal kunnen *ontsteken.*

---

§ HELDER, 17 Nov. De Heer M. Vroon is tegen den prijs van 5 $\frac{94}{100}$ cent per rasion aannemer geworden van de leverantie van het munitiebrood voor het garnizoen alhier.

---

* UTRECHT, 16 Nov. Heden overleed alhier de Heer Mr. C. van Marle, inspecteur-generaal van het middel van waarborg, ridder der orden van den Nederlandsche Leeuw en van de Eikenkroon. Zijn verscheiden wordt niet slechts door zijne weduwe en familie, maar ook door zijne talrijke vrienden en vereerders diep betreurd. Zoowel als hoogst verdienstelijk ambtenaar en op het gebied van letterkunde, nam de overledene eene zeer eervolle plaats in.

---

* APELDOORN, 17 Nov. Wegens de afwezigheid van Z. K. H. de Prins van Oranje is de kostbare prijs, die door Z. M. den Koning, voor het jagtgezelschap St. Hubert is uitgeloofd, op den 13den dezer niet verschoten; zulks zal vermoedelijk in de volgende maand plaats hebben. Die prijs bestaat in eenen zilveren bouloir, voorzien van zinnebeelden, aan de jagt ontleend.

— Heden vertrekt Z. M. naar de residentie.

---

* KAMPEN, 16 Nov. Nog steeds blijft de zucht, om bij het instructie-bataljon aangenomen te worden, levendig. Gisteren is weder een groot getal jongelingen aangekomen. Velen zijn uit de eerste standen der maatschappij.

---

* KAMPEN, 17 Nov. De 1ste luit. van Hille, van het 6de reg. inf., is in zijn rang en ancienniteit overgeplaatst bij het instructie-bataljon.

---

* COEVORDEN, 16 Nov. Het volgende voorval levert een treurig bewijs, hoe onvoorzigtig somtijds met het toedienen van genees- of andere middelen wordt omgegaan. Eene jeugdige kraamvrouw, die eenige rust behoefde, gaf haren zuigeling een slaapmiddel in. De hoeveelheid evenwel was waarschijnlijk te groot; althans het kind ontwaakte niet weder.

---

* BREDA, 16 Nov. Den 14den dezer is te Oudenbosch voor de eerste maal het gaslicht ontstoken. Het heeft zeer goed voldaan.

— Gisteren bevond zich J. Gooyaarts, voerman, alhier in eenen koolakker, om kolen op eene kar te laden. Het paard niet willende trekken gaf hij het een slag. Het paard sloeg terug en bragt hem een slag aan den buik toe, waardoor hij onder hevige pijnen kort daarna den geest gaf.

LAATSTE BERIGTEN.

WEENEN, Woensdag den 16den Nov. Metall. 5 pCt. 71.60; Dito Nat. 77.20; Dito 2½ pCt. —; Loten 1854 110; Bank-Actien 900; Credit Anstalt 202; Dito Loten —; Fransch-Oostenr. Spoorw. 267. — Wissel Londen 12.35; Goud 24¼.

BERLIJN, Woensdag 16 November.

Rogge Nov./Dec. 47, Voorjaar 46¾; Olie Nov./Dec. 10⅝, Voorjaar 11½.

BERLIJN, Woensdag den 16den Nov. Metall. 5 pCt. 57½; Dito Nat. 61½; Russ. Stieglitz 5de Serie 94¼; Dito 6de Serie 104¾; Dito N. 64⅜; 5 pCt. Pruisen 103⅝; Credit-Actien 79¾; Frans. Oostenr. 141.

PARIJS, Woensdag 16 November.

De Keizer heeft in eene krachtige nota zijne afkeuring te kennen gegeven van de opdragt van het regentschap aan den commandeur Buoncompagni.

PARIJS, Woensdag den 16den Nov. Fransche 3 pCt. 69.95; Spanje 3 pCt. 43; Credit Mob. 776.25; Fr. Oost. Sp. 546.25, 547.50.

Slotkoers: Fransche 3 pCts. 69.85.

De beurs sloot flaauw en 15 c. lager.

MADRID, Woensdag 16 November.

De generaal O'Donnell is, na eene verkenning op de kust van Afrika, te Cadix teruggekeerd. De opening der vijandelijkheden is ophanden.

(*Reeds gisteren als Telegrammen in een gedeelte onzer oplaag medegedeeld.*)

ZURICH, Woensdag 16 November.

De ridder Dessambrois is naar Turyn vertrokken, terwijl de baron de Bourqueney en de markies de Banneville zich naar de Fransche hoofdstad hebben begeven. De HH. de Jacta en von Meyssenbug bevinden zich te dezer stede en zullen hier vertoeven tot na de uitwisseling der ratificatien.

PARIJS, Woensdag 16 November (*Particuliere Correspondentie*).

De avondbladen bevestigen heden avond, wat ik u gisteren mededeelde, dat namelijk de Fransche regering de benoeming van den Hr. Buoncompagni hoogelijk afkeurt. Zij stelt er veel prijs op, dat zij niet van medepligtigheid beschuldigd worde aan hetgeen in deze te Turyn is gebeurd. Eene nota, die aan de dagbladen ter openbaring is medegedeeld, luidt: dat „de te Turyn geimproviseerde combinatie door den Keizer ten eenenmale is afgekeurd en dat de Fransche regering dit ter kennisse heeft gebragt van het Turynsche hof en van geheel Italie."

Uit eene goede bron verneem ik, dat reeds acht uitnoodigingen, om aan het congres deel te nemen, gisteren zijn verzonden, en wel naar Londen, Petersburg, Berlijn, Weenen, Turyn, Rome, Napels en Madrid. Als men op den tijd let, die vereischt wordt voor de reize van een koerier naar het verst gelegen punt en voor zijne terugkeer, alsmede op het tijdverlies, veroorzaakt door het opstellen van instructien, enz., dan zal het congres wel niet vóór het einde van December kunnen bijeenkomen. Tot plaats der bijeenkomst is nu stellig Parijs gekozen.

De Keizer van Rusland moet, naar men verzekert, aan den Groothertog van Toskane bij eigenhandig schrijven de verzekering gegeven hebben, dat hij al zijn invloed zou doen gelden om diens regten te handhaven.

Bij hetgeen ik u gisteren schreef omtrent wijzigingen in het ministerie kan nog gevoegd worden, dat de Heer Fould de portefeuille van financien zou verkrijgen in de plaats van den Heer Magne, welke laatste de gunst des Keizers zou verbeurd hebben, door meer waarborgen van Sardinie te eischen voor de door dit land aan Frankrijk verschuldigde 60 millioen, dan de Keizer noodig oordeelde.

Gisteren avond waren alle schouwburgen en publieke gebouwen te Parijs verlicht, ter gelegenheid van den naamdag der Keizerin. Te Compiègne heeft eene nieuwe tooneelvoorstelling plaats gehad, waarin de rollen door eenige hofdames en uitgenoodigden werden vervuld. Men berigt mij, dat bij dat feest eene galerij van het Paleis in een tuin was herschapen en dat de daar geplaatste boomen in plaats van vruchten kleinodien droegen, die tot geschenken voor de dames bestemd waren.

PARIJS, Woensdag 16 November.

De markies de Moustier is benoemd tot gezant bij het Oostenrijksche hof.

De maarschalk Pélissier is naar Limoges vertrokken.

Prins Napoleon heeft zich naar Compiègne begeven, alwaar zijn gemalin zich bevindt.

Naar luid van berigten uit Madrid duchten de bewoners der aan de kust van Marokko gelegen plaatsen in de nabijheid van Tanger en andere steden, zoo zeer de invallen der Kabylen, dat zij zeer geneigd zijn om zich aan de Spanjaarden te onderwerpen, ten einde op die wijze zoo mogelijk de gevreesde plundering te ontgaan.

MARSEILLE, Woensdag 16 November.

De granen hebben eene aanmerkelijke rijzing ondergaan, met het oog op de aanstaande opening der Spaansche en Portugesche havens.

Het geld heeft eene aanzienlijke verhooging ondergaan, ten gevolge der schaarschte van geld, veroorzaakt door de expeditie naar China en Marokko en door de aankoopen van graan in Rusland en de provincien aan den Donau bewerkstelligd.

TURYN, Woensdag 16 November.

De inschrijvingen op de nationale leening bedragen reeds 20 millioen. Zij zullen verdeeld worden in drie cathegorien van inschrijvers, en wel volgenderwijze: zij die dadelijk hebben ingeschreven zullen 47 pCt., zij die tot den 5den dag hebben ingeschreven 26 pCt., zij die later hebben ingeschreven 10 pCt. ontvangen. De leening is geopend a 80 pCt.

ROME, Zaturdag 12 November.

Het Roomsche hof betoond zich te vreden over zijne betrekking tot Frankrijk. Er is sprake van de keuze van kardinaal Antonelli tot gevolmagtigde van den H. Stoel bij het congres; er is echter nog niets besloten.

NAPELS, Zaturdag 12 November.

Het gerucht, dat het Napolitaansche leger bestemd is voor eene militaire tusschenkomst, wordt bepaaldelijk tegengesproken. Zijne bijeentrekking heeft alleen een defensief doel.

ROTTERDAM, 17 Nov. De heden gehouden TABAKS-veilingen zijn als volgt afgeloopen: 1237 pakken Java *G. G.* (*Gijsing*) van 38 a 146 c.; 1222 p. Dito *Tanl* van 35½ a 147 c.; 90 p. Dito S V D P van 41½ a 130½ c. en 360 p. Dito A B K van 20 a 80 c. Alles verkocht.

Van Tarwe verkocht 162/2 ℔ o witb. Pools. *f* 370; 149/2 ℔ o. Pruis. *f* 205.

SCHIEDAM, 17 Nov. Moutwijn *f* 13¾; Genever *f* 19¼; Amst. Proef *f* 20½

HAMBURG, 16 Nov. *Koffij* vast met eenigen handel voor behoefte. *Granen:* Tarwe met levendigen omzet, in loco ca. 1 rd. hooger betaald; op levering van Holstein per het voorjaar, 132, 133 ℔ 117 rd. en 85 ℔ roode van Koningsb., 115 rd. Rogge: 82 en 125 ℔ van Koningsbergen op het voorjaar 75 rd., 83 ℔ 76 rd. — *Raapolie* per Nov. 23⅞, Mei 24½.

ROTTERDAM, Donderdag 17 Nov. W. S. 2½ pCt. 63 7/16; Rusland 1855 6de serie 99⅞; Dito Spoorweg-Aandeelen vol-gefourneerd 220; Oost. Metall. 53⅝; Dito Nat. 57½; Dito 2½ pCt. 28⅝; Venez. 3 pCt. 26⅝; Dito Uitg. 13⅞.

PER TELEGRAAF.

LONDEN, HEDEN, Donderdag 17 November.

De Engelsche dagbladen beschouwen de aanbeveling van Buoncompagni tot regent, als eene regtmatige uitoefening zijner souvereiniteits-regten door Victor Emanuel.

TWEEDE DEPÊCHE.

De Anglo Saxon heeft berigten van New-York aangebragt, loopende tot 5 Nov. Katoen vaster, middling 11⅝. Meel en Tarwe meer gedrukt. Suiker geanimeerd.

Te New-Orleans was op 4 Nov. Katoen middling 10¾ a 11. Te Savannah en Charleston was op gelijken datum Katoen geanimeerd.

DERDE DEPECHE.

De *Advertiser* meldt, dat de bepaalde uitnoodiging aan Engeland, om tot het congres toe te treden, ontvangen en Maandag in den ministerraad in behandeling geweest is, terwijl ten gevolge van dien Dingsdag het berigt der aanneming naar Parijs is gezonden. De *Times* zegt in een artikel over het congres, dat het den bestaanden toestand kan weigeren te erkennen, dat het raad kan geven, maar dat toch het bestaande niet van zijne toestemming afhankelijk is.

VIERDE DEPECHE.

De *Morning Post* bevat in zijn tweede editie een telegram uit Turyn, meldende, dat Garibaldi zijn ontslag als bevelhebber over het leger van Midden-Italie heeft aangeboden. De Koning heeft het ontslag aangenomen en Garibaldi benoemd tot luit.-gen. in Sardinische dienst.

LONDEN, HEDEN Donderdag 17 November.

Koffij iets minder vast. — *Thee* flaauw. — *Suiker* zeer vast en iets hooger betaald. — *Rijst* stil. — *IJzer* 52.3. — *Patentolie* 39¾. — *Raapolie* 36. — *Talk* in loco 59; Jan. 58.

Ter veemarkt waren heden aangevoerd: 1220 Runderen, 4710 Schapen, 202 Kalveren. De handel was niet zeer levendig.

LONDEN, HEDEN, Donderdag 17 Nov. Consols 96⅛ a ¼; Mexik. 22¼ a ⅜; Spanje 3 pCt. 44¼ a ¾; Dito 1¾ pCt. 32⅞ a 33⅛; Dito Passive — a —; Coup.-Cert. — a —; Portug. — a —; Grenada — a —; Dito Uitg. — a —; Venez. 27¾ a 28¼; Dito Uitg. 14 a ½; Holl 2½ pCt. — a —; Sardinie — a —; Illinois 56 a 58; Constr. Bonds 74 a 76; Russ. 4½ pCt. — a — Dito 5 pCt. — a —; Nieuwe Dito ⅛ a ¾ pCt. disconto.

LIVERPOOL, HEDEN, Donderdag 17 November.

Heden zijn van *Katoen* 6000 b. tot vorige prijzen verhandeld.

PARIJS, HEDEN Donderdag 17 November.

De *Constitutionnel* bevat een artikel, onderteekend Boniface. Dit artikel is minder krachtig dan dat van de *Pays*. Daarin wordt gezegd, dat Frankrijk, getrouw aan zijne staatkundige beginselen, het kabinet van Turyn heeft aangemaand, om ook den uitweg te verwerpen, dien het meent gevonden te hebben door de opdragt van het regentschap aan den kommandeur Buoncompagni, omdat daardoor inbreuk wordt gemaakt op de bevoegdheid van het congres.

De *Constitutionnel* voegt er bij, dat deze nieuwe raadgeving getuigt van de welwillende zorg des Keizers voor Italie, hetwelk, nadat het op het slagveld heeft gezegevierd, de beslissing van zijn lot thans alleen van de uitspraak van Europa heeft te verwachten.

PARIJS, HEDEN Donderdag 16 Nov. Fransche 3 pCt. 69.80; Spanje 3 pCt. 42⅞; Cred. Mob. 771.25; Fr.-Oostenr. 545; Cred. Prost —; Nieuwe 3 pCt. Russen —; Dito Spoorw. —. Wissel op Amst. 213¼.

Fransche 3 pCt. openden 69.75.

Beurs flaauw doch veel vaster dan begin beurs.

MADRID, Woensdag 16 Nov. 3 pCt. 43.95; 1¾ pCt. 33.75.

Beurs zeer vast.

TEXEL, HEDEN, Donderdag 17 November.

Binnen: Ospray, Young, Sunderl. - Melitta, Hansen, Riga. - Zenith, Becker, Sunderl. - Captain, Lamb, id. - Twenthe, v. Dijk, Hull. - Perseverance, Cummings, Londen. - 3 Gezusters, Oldenburger, Memel. - Magrietha Hendrika, ..., Anclam. - Vertrouwen, Dekker, Newc. - Beaver, Pavey, Londen. - Lion, S., id.

Uitgezeild: Fem Sostre, Knudsen, Frederikstad.

BRIELLE, HEDEN Donderdag 17 November.

Aan den lagen hoek van Holland is eene brik (naam onbekend) aan den grond vastgeraakt; adsistentie is derwaarts gezonden.

HANDELSBERIGTEN.

AMSTERDAM, Donderdag 17 November.

De gisteren gehouden veiling van **VRUCHTEN** is als volgt afgeloopen: 251 vjs. nievwe Zantische Krenten, gedeeltelijk verkocht en opgeh. tot *f* 17 a 17¼; 17 b. gedr. Appelen, verk. tot *f* 9½; 40 kjs. Valencia Rozijn, verkocht tot *f* 4¼; 2 f. Krenten, verkocht tot *f* 11⅛; 2 vtjs. Krenten verkocht tot *f* 13¼; 7 b. Alic. Anijszaad, opgeh. tot *f* 50; 293/1, 2/2 en 11/4 kjs. jar. Muscadel Rozijn, verkocht tot *f* 7 a 25; 3 b. Rijst verk. tot *f* 4¾.

Naar wij vernemen, zijn heden te Rotterdam 1200 cranj. Java Suiker, ex Twee Anthonys, voor hier afgedaan, ca. N°. 14 a *f* 34½.

Heden verkocht van Tarwe: N. Rijn *f* 300 per 2400 kilo.

SCHIEDAM, 16 Nov. Rogge verkocht: 146/2 ℔ Libau *f* 205 3/m.; 141/2 ℔ Hapsal *f* 203 3/m. Garst: 127, 128 ℔ Libau *f* 191, 193 3/m.; 131/2 ℔ j. Zweedsche *f* 186 3/m. — Moutwijn *f* 13.75; Genever *f* 19.25; Amst. Proef *f* 20.50.

DELFT, 17 Nov. De prijs der Gras-Boter is *f* 57 a 65, Hooi-Boter *f* 51 a 54 het vierde vat.

SCHOONHOVEN, 16 Nov. Weekmarkt druk bezocht. Er waren 63 Runderen aangevoerd, die tegen goeden prijs werden afgezet. Weiboter werd door handelaren van 80 tot 85 c., Roomboter van 100 tot 105 c. per N. ℔ opgekocht; Kaas stationair; in Hennep heeft zich de handel eenigermate gereleveerd, men besteedde aanvankelijk van *f* 14.50 tot 15.75 per 50 N. ℔.

MONNIKENDAM, 16 Nov. Heden werden ter kaasmarkt aangevoerd 22 stapels Kaas, wegende te zamen 4840 Ned. ℔. De hoogste prijs was *f* 30 de 50 Ned. ℔.

GRONINGEN, 15 Nov. *Tarwe* zeer begeerd en tot 25 c. verhooging hoofdzekelijk voor Belgie genomen: 123 a 130 ℔ Ommel. roode *f* 7.85 a 8.80; 123 a 127 ℔ n. Old. dito *f* 8 a 8.60. — *Rogge* heeft ook 25 c. meer opgebragt en bij het afgaan der markt nog boven de verhoogde notering bij partij geboden: 120 a 123 ℔ Inl. en Pruis. *f* 6.55 a 6.85. — *Boekweit* tot 10 c. verhooging ook wel te plaatsen: 113 a 116 ℔ n. zwarte zand 4.90 a 5.30; — *Garst* iets meer aan en niet dan tot 5 c. lager te verkoopen: 96 a 103 ℔ nieuwe Winter *f* 5.40 a *f* 6.10. — Dikke en Witte *Voerhaver* prijsh., zwarte Voer 15 c. hooger verkocht: 75 a 82 ℔ dikke brouw *f* 3.70 a 4.15.20; 65 a 68 ℔ witte voer *f* 3 a 3.30; 68 a 72 ℔ Zwarte dito *f* 3.10 a 3.50. — *Paardenboonen* goede kwal. *f* 7. — *Koolzaad* weinig ter veil en goed prijsh. — *Raapolie* *f* 33. — *Lijnolie* *f* 29.50. — *Raapkoeken* *f* 68 a 69, — *Lijnkoeken* *f* 10.75 a 11.

ANTWERPEN, 16 Nov. Heden werd de verkoop bekend van 96 b. Mobile *Katoen*, per National. — Van gepelde *Rijst* werden dezer dagen ca. 700 b. afgedaan; de vraag is iets levendiger. — *Granen* stil en zonder handel.

KONINGSBERGEN, 13 Nov. *Granen* bij voortduring willig; Rogge met veel vraag, vooral voor Holland en Noorwegen. Tarwe blijft goed gestemd. Lijnzaad daarentegen flaauw. Men noteert: Tarwe 130, 134 ℔ hoogbonte 76 a 84 sgr.; 126, 133 ℔ 68 a 77 sgr.; 128, 135 ℔ roode 70 a 75 sgr. Rogge: 118, 122 ℔ 47 a 48 sgr.; 123, 126 ℔ 48½ a 50 sgr.; 127, 130 ℔ 50½ a 52 sgr.; 120 ℔ op Nov. 47 sgr. P, 46 g; in het voorjaar 49 P, 47½ g. — *Lijnzaad:* Puik 68 a 74, middel 52 a 64, ord. 40 a 55 sgr.

LONDEN, 15 Nov. *Suiker:* Van W. I. soorten heeft men heden 939 v. tot zeer vaste prijzen verkocht, en 6000 z. Manilla goed bruin, bedongen 35 sh. — *Koffij:* Van native werden in veiling slechts enkele kavelingen verkocht tot 6 p. lager, goed en mooi ord. 56 a 58 sh., ord. 49.6 a 50 sh. *Plantation* ferm prijsh. — *Cacao* flaauwer. — *Thee* slap, ord. Congo 1.3½ a 1.4. — *Rijst* gevraagd en 3 p. hooger. Men heeft verkocht 7700 b. Rangoon a 9.3; 5000 b. dito a 9.6; 12000 b. zeer ord. jarig a 7.6; 3500 b. dito a 7.3; 3000 b. goed jarig Aracan a 9 sh.; 5000 b. Madras van 9 a 9.3 en 1500 b. Beng. van 9 a 9.6; voorts vonden ca. 1000 b. gepelde O. I. tot volle prijzen nemers. — *Peper* flaauwer; 121 b. middel Singapore werden betaald met 4 a 4⅝ p. — *Salpeter* vast. — *Lijnzaad* op levering heeft men eene lading Taganrog a 47 sh. verkocht. — Schotsch *IJzer* souteneert zich ferm op 52.3. — *Lijnolie* 27.6. — *Talk* vast op de iets verhoogde prijzen; in loco 59.3, Dec. 59, Jan. en Maart 58.9.

Fondsen- en Beurstijdingen.

LONDEN, Dingsdag 15 Nov. Consols cont. 96⅛; Dito op tijd 96⅛ a ¼; Braz. 1824 5 pCt 102 a 103; Dito 1852 4½ pCt. 96 a ½; Dito 1858 4½ pCt. 96 a ½; Buenos-Ayres 6 pCt. 80 a 81; Dito Uitg. 20 a ½; Russen 5 pCt. 110 a 111; Dito 4½ pCt. 98½ a 99½; Mexic. 3 pCt. 22¾ a ⅞; Venez. 5 pCt. 28 a 29; Dito Uitg. 2½ pCt. 14½ a 15; Grenada 3¼ pCt. 16½ a ¾; Dito Uitg. 4¾ a 5; Grieken 4 a 5; Gecons. Ecuador 14¾ a 15; Dito Land-Warrants 3¼ a ¾; Peru 4½ pCt. 90 a 91; Dito 3 pCt. 70 a 71; Dito Dollar Bonds 4½ pCt. 81 a 82; Dito Urlbarren 4½ pCt. 82 a 84; Holl. 2½ pCt. 65 a ½; Dito 4 pCt. 99½ a 100; Dito Rijn-Sp. 4⅞ a 4⅝ disc.; Spanje 3 pCt. 44¼ a ¾; Dito 1¾ pCt. 32⅞ a 33⅛; Dito Coup. Certific. 4½ a ¾; Dito Passive 10¼ a ½; Portug. 1853 3 pCt. 45¼ a ½; Sardinie 5 pCt. 86 a ½; Turksche 6 pCt. 76 a ½; Dito 4 pCt. 102¾ a 103¼. — Wissel: Amst. k. z. *f* 11.13 a 14; Dito 3/m. *f* 11.15½ a ¾.

De Engelsche fondsen blijven, na eenige kleine fluctuatien, op de hoogte van gisteren. Van vreemde fondsen waren Turksche 1 pCt. hooger, Holl. ½ pCt. lager, de overige hebben weinig gevarieerd, doch de stemming was niet willig.

Volgens de officiele prijscourant is gedaan: Consols contant 95⅞, 96⅛, 96; Dito op tijd 96, ⅛; 5 pCt. Brazil 1839/59 102; 4½ pCt. Dito 1852 96¼, ⅛; Uitg. B.-Ayres 20¼; 3 pCt. Mexic. 22¼, ⅛, ½; 3 pCt. Peru 70½; 4½ pCt. Russen 99¼; 3 pCt. Dito 65½, ¼; Dito Scrip ⅞ disc.; 3 pCt. Spanje 44⅝; 1¾ pCt. Dito 33, 32⅞; 6 pCt. Turksche 75½, 76½; 6 pCt. Nieuwe Dito 64, 65½; 4 pCt. Dito 103⅜; 2½ pCt. Holl. 65½; 4½ pCt. Dito 99¼; 4½ pCt. Peru Dollar Ronds 81¾.

De HH. N. M. Rothschild & Sons hebben de betaling aangekondigd van de op 1 Dec. aanstaande verschijnende coupons der 5 pCt. Braziliaansche geldleening van 1843, en der beide 4½ pCts. leeningen van 1852 en 1858.

Door de HH. Baring Brothers & C°. is de betaling geannonceerd van de op 1 Dec. aanst. verschijnende coupons der 4½ pCts. Chiliaansche geldleening, en door de HH. C. J. Hambro & Sons is de betaling aangekondigd van de op 1 Dec. aanst. verschijnende coupons der 5 pCts. Sardinische geldleening van 1851.

Scheepstijdingen.

Gepraaid, 17 Sept.; op 29° 30′ Z. Br. 11° O. L.: Fop Smit, Hoefman, Bat. n. Rott.

AMSTERDAM, 17 Nov. Het berigt nopens het stranden op Langeroog van het schip Anna, kapt. Leise, van hier naar Benserzijl bestemd, (zie *A. H. B.* van 11 Nov.) is van grond ontbloot, zijnde het op 12 dezer op zijne bestemming aangekomen.

DELFZIJL, 15 Nov. Het schip Sienke Wiersema, kapt. Borst, van Grangemouth naar Brake, is gisteren zwaar lek alhier binnengeloopen; moet in de haven komen om te lossen.

NORDEN, 13 Nov. Het Hanoversch schip 2 Gebrüder, kapt. E. C. Dieckmann, van Uetersen met aardappelen naar Amsterdam, is 10 dezer in de buitengronden van Spikeroog gestrand en zal met de lading weg zijn; de inventaris is geborgen.

14 Nov. Het schip Tecla, kapt. Meijer, met stukgoederen van Bremen naar Amsterdam bestemd, is 12 dezer op de hoogte van Norderney in zinkenden staat door het volk verlaten, dat zich met de boot gered heeft en te Norderney is aangekomen.

BINNENGEKOMEN.

TEXEL, 16 Nov. De schepen per telegraaf gemeld.

VLIE, 14 Nov.; Boreas, de Boer, Newc. - Zenobia, Carter, Yarmouth. - Vrouw Alida, van der Wurff, Anclam.

HELVOETSLUIS, 16 Nov.; Bilbao, Elder, Newc. - Sarah, Purvis, id. - Margareth Mc' Donald, Taylor, id. - New Isabella, Javren, id. - Gloucester, Morrison, id. - Catharina Regina, Doll, Pernau. - Jacob van Cleef, Tholen, Riga. - N. M. Harboe, Hansen, Pillau.

BRIEL, 16 Nov.; Prins van Oranje, S., Duinkerk. - Concordia, S., Londen.

BROUWERSHAVEN, 16 Nov.; Stad Dordrecht, S., Londen.

VLISSINGEN, 15 Nov.; Gesina, Lindeboom, Sonderborg.

CHRISTIANIA, 7 Nov.; Beurs van Amsterdam, Basberg, Purmerende.

HOLMSTRAND, 7 Nov; Nidelven, Holst, Holland. - Haabet, Christensen, id. - Christina Agathon, Kjaer, id.

LYSEKIHL, 7 Nov.; Hendrika, Nuisker, Hull n. Elseneur.

STAVANGER, 1 Nov.; Tekla, Rasmussen, Schiedam.

KOPENHAGEN, 12 Nov.; Riga, Korter, Aberstons.

LEER, 11 Nov.; Bouwina, Heins, Groningen. — 13 Nov.; Vrouw Aaltje, Molenkamp, id.
EMDEN, 10 Nov.; Vrouw Maria, Pulster, Groningen. - Jonge Maria, Stuitje, id.
HAMBURG, 14 Nov.; Antilope, Decker, Rio Janeiro. - Marietta, Köhler, Bahia. - Alida Margaretha, Klein, Grimsby. — 15 Nov.; Amsterdam, S., Amst. - Christina, Heibrock, id. - Vrouw Marijka, Jansen, id. - Junge Johann, Janssen, id.
SKALAGRAS, 5 Nov.; Christine, Söderström, Amst. n. Geffle.
WARGö, 7 Nov.; Linea, Jönssen, Amst. n. Helsingborg.
OSTERRISOER, 3 Nov.; Resolutionen, Hansen, Amst.
DANTZIG, 12 Nov.; Æolus, Dekker, Amst.
LONDEN, 15 Nov.; Ranger, S., Harl. - Mentor, de Vries, Workum.
HULL, 12 Nov.; Anna, Jansen, Dordrecht.
YARMOUTH, 12 Nov.; Vrouw Martha, Bol, Wormerveer.
RAMSGATE, 14 Nov.; Hermanna Wilmink, Wilmink, Malaga.
SHIELDS, 14 Nov.; Mary, Squibb, Schiedam. - Lady Mary, Waters, id. - Jacobs, Schultz, Rott. - Scipio, Lovell, id. - Two Sisters, Hobson, id. - N. R. Gazfabriek, de Goede, id. - Mary Charl, Allain, id. - Queen Victoria, Mitchell, id. - Moderazione, Ballestrino, id. - Johanna, Pertrel, Amst. - Laura Moller, Visscher, id. - Anna Maria, Segers, Groningen. - Hendrika Geertruida, Jankegt, id. - Zeeploeg, Lodewijks, id. - Catharina, Barmsten, Nieuwe Diep. - Louisa, Clausen, Zwolle.
SUNDERLAND, 13 Nov.; Brederode, Kruymel, Rott. - Hellevoetsluis, Vos, Dordt. — 14 Nov.; Dorothea, Dince, Rott. - Veturia, Sloane, id. - Concordia, Hayder, id. - Waters, Merhem, id.
Bij WIGHT, 13 Nov; Speculant, van Wagtendonk, Rott. n. Bat.
Bij DUNGENESS, 13 Nov.; Alcyone, Haacke, Amst. n. Bat. (Alles wel aan boord.)
GREENOCK 13 Nov.; Henr. Alida, de Vries, Groningen.
CARDIFF, 12 Nov.; Ecliptica, Boomgaard, Gloucester.
LEITH, 14 Nov.; Holyrood, S., Rott.
St. NAZAIRE, 14 Nov.: Balmoral, S., Rott.
CAMARET, 11 Nov.; Auguste, Dervé, St. Nazaire n. Rott.
ROUAAN, 14 Nov.; Zeemeeuw, Kruithoff, Harwich.
MESSINA, 4 Nov.; Zeeploeg, van der Wal, Amst.
ALICANTE, 4 Nov.; Alida, Nagel, Cardif.
KONSTANTINOPEL, 1 Nov.; Louise Geerdina, Wever, Amst.
GALVESTON, 20 Oct.; Johanna Frederika, Collenteur, Rio-Janeiro.

UITGEZEILD.

TEXEL, 16 Nov.; Leonore, Jongebloed, New-c. - Concord, Hales, Sunderland. - Thos. en Hannah, Ledgerton, id. - Clidon, Brown, id. - Corsair, Smith, Hartlepool. - Graaf v. Rechteren, S., Hull, (benevens de schepen per telegraaf gemeld).
HELVOETSLUIS, 16 Nov.; Levant, S., Havre. - Earl of Auckland, S., Londen. - Norman, Foreman, Newc. - Steldrake, S., Hartlepool. - Seahorse, S., Hull. - Elve, S., Hamburg.
BRIEL, 16 Nov.; Ida, Lukje, Belfast. - Norfolk, S., Goole. - Anna, S., Bergen.
KROONSTAD, 15 Nov.; Æolns, Wegener, Amst. of de Zaan.
LEER, 12 Nov.; Gesina, Reuter, Groningen. - Hilkea, Christians, id. — 14 Nov.; Catharina, Velvis, id.
GOTHENBURG, 8 Nov.; zeilkl.: 2 Gebroeders, Brambergen, Belgie.
DEAL, 15 Nov.; Alberdina, Oucndag, Londen n. Triëst.
QUEENSTOWN, 13 Nov.; Margaretha, Boerhave, Drogheda.
LIVERPOOL, 13 Nov.; Dolphijn, Hazewinkel, Rott.
SUNDERLAND, 13 Nov.; Moore, Robson, Rott. - Elisabeth en Jane, Dunbar, id. — 14 Nov.; Gipsy, Paddon, Amst. - Egmond, Meijer, id. - Ann Proud, Forcer, id. - Economy, Baxter, Nieuwe Diep. - Marwood, Shotton, id.
DUBLIN, 13 Nov; Gesina, de Boer, Liverpool.
CARDIF, 12 Nov.; Donati, Lindhorst, Smirna. - Grietje de Groot, Mulder, Emden.
NEW-CASTLE, 14 Nov.; Zeilklaar: Stuurmans Harmonie, Mulder, Malaga. - Pollux, de Jonge, Bilbao.
ROYAN, 10 Nov.; Magrietha, Stuitvoet, Bremen.
KONSTANTINOPEL, 26 Oct.; Gezina, Bekkering, Vlissingen. — 29 Oct.; Marinus en Geertruida, de Vries, Falmouth. — 31 Oct.; Geertina, Mooi, id.

Rivierberigten.

IN LADING LIGGENDE SCHEPEN.

A. Linkewitz, Cöln N°. 12, n. Keulen. - N. Schneckenberger, Adolf Sander, n. Mannheim. - H. Attenbrunn, Amsterdam en Weenen, n. Frankf. - G. Reichert, Maintz N°. 4, n. Maintz. - W. Broenen Vrouw Geertruida, n. Duisburg. - G. Koene, Niederrhein N°. 10, n. Dusseldorp.
ARNHEM, 16 Nov. Rijnhoogte 1 el 7 p. 1 d., gev. 8 d.
KEULEN, 16 Nov. Rijnhoogte 8 vt. Keulsch (7 vt. 10 d. Rijnl.)
MANNHEIM, 15 Nov. Aangek.: Harmonie, Wed. Chr. Maijer, Amst.

Carga-Lijsten.

AMSTERDAM.

ARCHANGEL, Condor, Voss: 1 lad. Rogge, Order.
PETERSBURG, Reintje, Teensma: 236 v. Potasch, Order.
KONINGSBERGEN, Aurora, Poulsen: 3433 sch. Rogge, 870 sch. Lijnzaad, Order.
KONINGSBERGEN, Aurora, Paulsen: 670 sch. Lijnzaad, 3433 sch. Rogge, Order.
RIGA, Noordstar, Brouwer: Eene lading Vuren Kroondeelen, Order.
BREMEN, Antina Maria, Schulte: 512 b. Rijst, Order.
BREMEN, Hilke de Vries, Kat: 693 b. Rijst, Order.

ROTTERDAM.

RIGA, Zeevaart, Landeweer: 50 tonnetjes Lijnzaad, J. Mitschke; 1000 tjs. Lijnzaad, Balen en Rovers; 75 tjs. Lijnzaad, Dekker en Vriesendorp; 100 tjs. Lijnzaad, A. v. d. Leeuw en Zn. en C°.; 100 tjs. Lijnzaad, Cruys, van Casteel en Knight; 350 tjs. Lijnzaad, Collings en Maingay; 100 tjs. Lijnzaad, 37 b. Hennep, 160 Matten, Order.

BREMEN.

BAHIA, August & Emma, Warnken: 2070 st. Huiden, 802 p. Tabak, J. C. en W. Bley en C°.
NEW-ORLEANS, Adler, Gustavus: 1307 b. Katoen, Diverse.

Prijs-Courant der Effecten.

DONDERDAG 17 NOVEMBER.			Laagste koers.	Hoogste koers.	Gebleven koers.
AMSTERDAM. Thesaurie	à 5	pCt.			
Nederl. Bank	〃 4	〃	165¼		
NEDERLAND. Certif. Werk. Schuld	〃 2½	〃	63½	63 11/16	63 11/16
Dito Dito Dito	〃 3	〃	75⅜	75½	75½
Dito Dito Dito	〃 4	〃	97	97 3/16	97 3/16
Amortisatie-Syndicaat	〃 3½	〃			
Aand. Handelmaatschappij	〃 4½	〃	126⅜		
Dito Contant	〃 4½	〃			
Dito Leening 1858	〃 4	〃			
Oost-Ind. Leening	à 4	〃			
Aand. Holl. Spoorweg	〃				
Leening Idem	〃 4½	〃			
Aand. Rijn-Spoorweg	〃 4½	〃			
Maatschappij v. Weldadigheid	〃 4	〃			
BELGIE. Cert. Adm. Belg. Bank	〃 2½	〃			
Dito bij Rothschild	〃 2½	〃	51⅞		
FRANKRIJK. Certificaten	〃 3	〃			
SPANJE. Obligatien	〃 1¼	〃	32 3/16	32¼	32 3/16
Dito	〃 3	〃			
Dito Binnenlandsche	〃 3	〃	41 11/16		
Amortisable Schuld	〃		11		
Bewijzen Coupons	〃	〃			
PORTUGAL. Obligatien	〃 3	〃	43¼		
Dito 1856, 1857 en 1859	〃 3	〃	41¾	41⅞	
Uitgestelde	〃				
RUSLAND. Oblig. bij Hope & C°.	〃 5	〃	103¾		
Dito bij Idem 1828/1829	〃 5	〃			
Cert. 〃 Idem 1831/1833	〃 5	〃	84⅞		
Dito 〃 Idem 1840	〃 4	〃	80⅞	81	80⅞
Dito 〃 Stieglitz	〃 4	〃	80¾	80⅞	80 13/16
Dito Nieuwe	〃 4	〃	80¼	80 5/16	
Dito 5de Serie	〃 5	〃	89¾	89⅞	89 13/16
Dito 1855 6de Serie	〃 5	〃	99¾	99 13/16	99¾
Dito Adm. te Hamburg	〃 5	〃			
Dito Dito te Londen	〃 5	〃			
Dito Dito Dito	〃 4½	〃	95¼		
Inschrijving in Assign.	〃 6	〃	62⅛		
Certificaten van Dito	〃 6	〃	62½	62⅝	
Spoorweg-Aandeelen	〃 5	〃			
Dito Volgefourneerde	〃 5	〃	219¾	220	
Dito Hypotheek	〃 4½	〃			
POLEN. Aand. 1835 fl. 500		*f*	157		
Obligatien	〃 4	pCt.	77⅞	78	
PRUISEN. Obligatien	〃 5	〃	101⅛		
Aandeelen 1854	〃 3½	〃	201¾		
BEIJEREN. Spoorweg-Aandeelen			51	51¼	
OOSTENRIJK. Oblig. bij Goll & C°.	〃 5	〃			
Dito Dito	〃 4	〃			
Dito Metalliek	〃 5	〃	53⅜	53⅝	53 9/16
Dito Amsterdam	〃 5	〃	73⅜		
Dito Nationale 1854	〃 5	〃	57 5/16	57½	57⅜
Dito	〃 2½	〃	28⅝		
Weener Bank-Actien		*f*	840		
Dito Aand. fl. 250 1839		〃			
Dito Dito fl. 250 1854	〃 4	pCt.	263		
Brans. Oost. Obl. bij Hope & C°.	〃 3	〃	124		

Braz. 1852 4½ pCt. 91½; Ecuador 14 11/16, ⅞; Venez. 3 pCt. 26⅜, 7/16; Dito Uitg. 13¾, 13/16; Gren. 14⅝, 11/16; Dito Uitg. 4⅞; Mexik. 20½, 9/16; Philad. bij Hope en C°. Lett. A. 95¾ pCt.; Illinois Obl. Constr. Bonds 7 pCt. 79¼; Grieken 5 pCt. 3¼, ⅜; 3 pCt. Russ. 63⅞.

Koers van het Geld: Beleening 3, Prolongatie 3½, Disconto 3 pCt.

Aldus opgemaakt door het Bestuur der Effecten-Societeit,

IJ. DE KOCK, *President.* — BOON HARTSINCK, *1ste Secretaris.*

Holl. fondsen waren heden, bij eenige affaire in de hoofdsoorten, aangenamer.
Van vreemde effecten waren Russ. goed prijsh.
Oostenr. meer aangeboden.
Noch in genoemde of andere soorten was de omzet van eenige beteekenis.
Nieuwe Weener Aand. 1858 *f* 92½.
Laatste Prijzen ten 5 ure: Integralen 63 11/16; Spaansche 1¼ pCt. 32 3/16; Binnenl. 3 pCt. 41 11/16; Metall. 5 pCt. 53 9/16; Dito Nation. 57 7/16.

Prijzen der Coupons: Metall. *f* 23.30; Dito Nationale *f* —.—; Diverse in Eng. per £ *f* 11.57½; 3 pCt. Eng. Russen per £ *f* 11.75; Fr. *f* 55⅛; Belg. *f* 55¾; Pruisische *f* 34⅞; Hamb. Russen *f* 32¼; Russen in Z. R. *f* 33 9/16; Pap. R. *f* —; Poolsche in Fl. *f* 26½; Napelsche *f* —.—; Spaansche —.—; Spaansch Fransche *f* —; Dollars *f* —; Metall. per Mei *f* —.—

Wisselkoers.

			Geld.	Papier.				Geld.	Papier.
Parijs	2 m	*f*	55 7/16		Livorno	2 m.	*f*	38½	
Id.	kort	〃		55 13/16	Napels	2 m.	〃	78½	
Id.	3 m.	〃			Weenen	6 w.	〃	92	
Bordeaux	2 m.	〃	55		Augsburg	6 w.	〃	99	
Id.	15 d.	〃	55⅜		Frankfort	6 w.	〃	99¾	
Madrid	3 m.	〃	241		Londen	2 m.	〃	11 62½	
Cadix	3 m.	〃	243		Id.	k. z.	〃	11.67½	
Sevile	3 m.	〃	240		Hamburg	2 m.	〃	35	
Bilbao	3 m.	〃	240		Id.	k. z.	〃	35⅛	
Lissabon	3 m.	〃	40⅜		Petersburg	3 m.	〃	165	
Oporto	3 m.	〃	40¼		Rotterdam		〃	½	
Genua	2 m.	〃	45½		Disconto		〃	3	

CREDIET-VEREENIGING.
Maandelijksche Staat op 31 October 1859.
932 Leden.

Maatsch. kapitaal	*f* 4,950,375.—	Storting. der leden	*f* 495,037.50
In disc. genomen	〃 959,407.24	In disc. gegeven	〃 867,826.39
〃 portefeuille	〃 624,024.81	Déposito rekening	〃 221,309.95
〃 cassa	〃 22,039.75½		

De Voorzitter van Commissarissen: J. HEEMSKERK Az.
De Directie: BERG. BUCHLER.

ADVERTENTIEN.

VIJFTIG-JARIGE ECHTVEREENIGING VAN
NIKOLAAS VRIESLANDER EN
CATHARINA BOSMAN
18 November 1859.
(18631) *In Naam van Kinderen en Klein-Kinderen.*

Ondertrouwd: J. H. G. VOLCKLANDT JUNIOR,
AMSTERDAM, EN
17 November 1859. A. M. WILLEMSE. (18643)

Heden beviel door Gods goedheid zeer voorspoedig van eene welgeschapene *DOCHTER*, G. VAN TRIEST, hartelijk geliefde Echtgenoote van
AMSTERDAM, 16 Nov. 1859. A. VAN DOBBENBURGH. (18642)

Voorspoedig bevallen van eene *DOCHTER*, J. B. W. VAN EEDEN, geliefde Echtgenoote van W. VAN ELDEN,
'S HEERENHOEK, 14 November 1859. *Predikant.* (18617)

Bevallen van een *ZOON*, M. BERTELS, geliefde Echtgenoot van
BODEGRAVEN, J. VAN BUUREN,
15 November 1859. *Kostschoolhouder.* (18624)

Heden beviel voorspoedig van een welgeschapen *DOCHTERTJE*, H. VAN OS, GEB. DE HAAN, geliefde Echtgenoote van
JOURE, 16 November 1859. G. VAN OS.
Vrienden en bekenden gelieven dit zoowel voor Bijzondere als Algemeene Kennisgeving aan te nemen. (18647)

Heden overleed na een langdurig en smartelijk lijden, onze waarde Broeder en Behuwd-Broeder, de Heer F. A. MATZEN, Oud-Kapitein om de Oost, in den ouderdom van 54 Jaren.
AMSTERDAM, P. S. MATZEN.
14 November 1859. M. E. MATZEN.
A. DE JONGE.
S. C. MATZEN, DE JONGE.
Strekkende deze zoowel tot Bijzondere als tot Algemeene Kennisgeving zoowel binnen als buiten deze Stad. (18611)

Heden overleed in den ouderdom van 70 Jaren, mijn waarde Echtgenoot GERRIT SIJPESTEIJN, na eene ziekte van dertien dagen, tot droefheid van mij, mijne Kinderen en mijnen Behuwdzoon.
ALKMAAR, A. SIJPESTEIJN.
13 November 1859. SNIJDER. (18606)

Ieder die iets te vorderen heeft van of verschuldigd is aan de Nalatenschap van wijlen den Heer GERRIT VAN VOORTHUYSEN, in leven Steen-Fabrijkant en Wijnkooper, gewoond hebbende en den 16den October 1859 overleden te Leerdam, wordt verzocht om voor of op Donderdag den 24sten dezer maand, daarvan opgaaf te doen aan den Notaris BODDE, te Meerkerk. (18463)

HOUDERS van **COGNOSSEMENT** aan Order, van GH & C, 15 Vaten onbewerkte **TABAKSBLADEN**, B°. 22,607 ℔, aangebragt van BREMEN, per het Nederl. Schip *Aaltina Helena*, Kapt. JANNES MEIJER, worden verzocht zich te melden bij J. C. VAN OVEN EN ZONEN, Cargadoors en Convooiloopers alhier; zijnde het Schip sedert 14 dezer tot Lossen gereed.
AMSTERDAM, 17 November 1859. (18622)

Na Afloop der VEILING van 64 Vaten St. Petersburger **KAARSEN-TALK**, aangeslagen tegen 21 November 1859, zullen nog worden Verkocht:
25 Fusten (ca. 11,000 K°.) prima kwaliteit
BELGISCHE STADS-TALK.
Liggende op een Pakhuis op de Heerengracht bij de Warmoesgracht alhier. (18639)

R. H. VIERVANT, J. L. WIJTMAN en H. J. TEN HAVE, Makelaars, presenteren als lasthebbende van hunne Meesters, te Verkoopen door een daartoe bevoegd Beambte, op Dingsdag den 22sten November 1859, des Avonds ten 6½ Ure, in de *Brakke Grond* in de Nes:
54 Fusten **KRENTEN.**
12 Vaatjes **KRENTEN.**
Liggende als nader bij Notitie zal worden aangewezen. (18635)

De BURGEMEESTER van VLIELAND belast met het beheer der **STRANDVONDERIJ**, roept bij deze op al degenen, welke vermeenen eenig regt te kunnen doen gelden op de navolgende aangespoelde en uit zee aangebragte **GOEDEREN** als: Een zwart geverfde CHALOUP waarachter Ine Oscar-Fecamp, eene groot BOOT gemerkt D. T. 153, een groote zwart geverfde BARKAS, 2 zware DEKSBALKEN en een ANKER met vijf vadem Ketting, ten einde voorzien van de noodige bewijzen, zich ten spoedigste te wenden tot hem Burgemeester. (18613)

G. W. WESSELING zal op Maandag 21 November 1859, des Namiddags ten Half Drie Ure, te Amsterdam, in *de Witte Zwaan*, op den Nieuwendijk, presenteren te Verkoopen: Eene extra mooije nieuw aangevoerde partij Greenen en Vuren DRAMSCHE, FREDERIKSTADSCHE, Bijhavensche, AMERIKAANSCHE, RIGA, NARVA en DANTZIGER Balken; Noordsche Spieren, RIGA en Noordsche Deelen; Narva Sparren en Sparhouten, Battings, Juffers, Ellens, Colters, Eikenhout en andere **HOUTWAREN.** Liggende in den Binnenkant en op den Wal. (18614)

MEN VERLANGT zoo spoedig mogelijk een knap **BURGERMEISJE,** om van zeven tot vier uren eenig ligt Huiswerk te verrigten, Boodschappen te doen en verder te Naaijen. Die deze laatste werkzaamheid niet goed verstaan, zullen niet in aanmerking komen. Adres onder Letter A., bij den Heer P. N. VAN KAMPEN, Boekhandelaar Singel bij de Oude Spiegelstraat, KK 50. (18621)

MEN VRAAGT voor eene R. C. KOSTSCHOOL: Een **SECONDANT,** ervaren in het geven van gewoon LAGER ONDERWIJS, tevens bevoegd tot het Onderwijzen van de beginselen der Fransche en der Engelsche of der Hoogduitsche Taal. Salaris *f* 300 p. m., benevens Kost, Inwoning, enz. Adres onder Lett. N., aan J. HERMANS, Boekhandelaar te Breda. (18616)

VAN VLIJMEN en HEUKENSFELDT en verdere Makelaars, zullen op Dingsdag den 22sten November 1859 en volgende dagen, in het Locaal voor Publieke Verkoopingen door Notarissen, op den
SINGEL BIJ DE GASTHUISMOLENSTEEG,
ten overstaan van de Notarissen VAN ZIJP, Verkoopen: Collier, helder fijne **PAARLEN,** precieuse Oorsieraden, Spelden en Ringen met vrij groote heldere DIAMANTEN bezet. **HOROLOGIEN** in Gouden Kasten, Gouden Sieraden, Kerkboeken met gedreven Gouden Sluitingen, van Fil de Grain kunstig bewerkte ORNEMENTEN voor de Boeken Mozes en meerder **GOUD** en **KOSTBAARHEDEN.** Voorts glansrijk gepolijst ZILVERWERK, waarbij Soep- en Tafellepels en Vorken, Messen met Zilveren Hechten, Vischspaan, Taartentroffel, Theegarnituren, enz. Galanterien en Instrumenten, een partijtje SIGAREN, ongeveer 300 koopen KINDERSPEELGOED, oude Blaauwe en Gekleurde Oost-Indische en Japansche, Fransche en andere Porseleinen, Aarde-, Gelakt- en Glaswerk, fijne Lijnwaden, nette Mans- en Vrouwen-Kleederen, eene partij nieuw BONTWERK, welgevulde Bedden met Toebehooren, Matrassen, Dekens, Sprijen, Gordijnen en Behangselgoed. Kapitale Smirnasche, New-Brusselsche en andere Tapijten, Karpetkleeden en Loopers. Zaal- en Kamerspiegels en modieuse rijk vergulde Lijsten, Lampen en Lantaarnen, Schilderijen en gemonteerde Kurstplaten. Excellente Pianino en Piano-Fortes, Muziekaal Speelende en andere Staandhorologien, fraaije Pendules, Hangklokken, Pronkvazen en Bekers. Eene partij nieuwe Moderateurlampen, Bronzen Candelabres en diverse Ornementen. Een assortiment solide en moderne **MEUBELEN,** Garnituren van Canapés en Stoelen, Mangels, Persen, Zolder- en Waschbenoodigdheden, Kantoorlessenaars, Brandkasten, Winkelkasten en Pakhuisgoederen, moderne VUURHAARDEN en KAGCHELS, Kookfornuizen, Haardstellen en Kolenbakken. Een kapitale gedekte SCHEEPSBARKAS, Koper en Tin en eenige welgeconditionneerde **BOEKEN,** waarbij eene collectie goede HEBREEUWSCHE, volgens afzonderlijke Notitie. Alles breeder in Catalogus omschreven, welke à 10 Cents voor de Armen te bekomen is en daags te voren te zien.
Nog zal met en benevens bovenstaanden **INBOEDEL** op Woensdag 23 November des Voormiddags ten Half Elf ure precies worden verkocht: De Passementen en verdere voorradige Goederen, alsmede de Weefgetoutouwen en Gereedschappen, behoorende tot de onbeheerde Nalatenschap van wijlen den Heer C. DIRKSEN, vroeger gehandeld hebbende onder de Firma van de ERVEN VIERMULDER. Breeder volgens afzonderlijke Notitie met den Inboedel te bezigtigen de Weefgetouwen en verdere Gereedschappen, echter op den 4den Zolder van het Pakhuis op den hoek van den Singel en de Beulingsloot, JJ 507. (18602)

ZUIDERZEE VISSCHERS.
Diegene, welke eenige aanwijzing kan doen van het **LIJK** van den Persoon, welke op Maandag laatstl. op de hoogte van HARDERWIJK noodlottig **OVERBOORD** is gevallen en Verdronken, Gekleed met Bruine Jas, Zwarte Broek, Goed gemerkt R. S. B, Horologie en Goude Ketting, aan het Bureau Handelsblad, kan op eene GOEDE BELOONING staat maken. (18648)

Eene **WEDUWE** uit den Fatsoenlijken Stand, zoekt bij deze eene Betrekking als **HUISBEWAARDSTER, HUISHOUDSTER** of iets dergelijks, daar zij door Sterfgeval haars Mans tot dien voor haar zoo harde stap genoodzaakt is, kunnende voldoende bewijzen van Soliditeit overleggen. Hierop reflecterenden gelieven zich franco te adresseren Bureau Handelsblad, onder Letter S. M. (18581)

Attentie! Attentie!
Men vraagt tegen Mei eerstk. TE HUUR: Een **BOVENHUIS** en een **ONDERHUIS** of **TWEE KLEINE HUIZEN** nevens elkaar Een **TUIN** zal zeer tot aanbeveling verstrekken. Adres met Franco Brieven, onder het Woord ATTENTIE, Bureau Handelsblad. (18587)

Er wordt zoo spoedig mogelijk ten Verkoop aangeboden in eene der Geldersche Steden, eene welbeklante, uitsluitend in Receptuur bestaande **APOTHEEK,** met of zonder het **HUIS.** Een gedeelte der Kooppenningen kan gevestigd blijven. Brieven Franco, onder Lett. V. K., Bureau Handelsblad. (18560)

MEN VRAAGT ter overneming eene **COURANTEN-WIJK** of iets anders, hetwelk een Burger Bestaan oplevert en met Bewijzen kan gestaafd worden. Adres met franco Brieven onder de Lrs. K. K., aan GEBROEDERS VAN DER HOEK, Boekhn., te Leiden. (18562)

Op een KANTOOR in ASSURANTIEN hier ter stede, wordt verlangd om dadelijk in dienst te treden: Een **JONG MENSCH,** van 20 à 25-jarigen leeftijd. Zij, die bewijzen kunnen met het houden van het Rekening-Courantboek vertrouwd te zijn, zullen bij voorkeur in aanmerking komen. Adres met de vereischte inlichtingen en referentien, onder Lett. K., bij de Boekhandelaars M. SCHOONEVELD EN ZOON, Beurssteeg, E 188, te Amsterdam. (18573)

OP EEN HANDELSKANTOOR
wordt met 1°. December aanstaande verlangd: Een **BURGER JONGELING,** goed kunnende Rekenen en Schrijven en eenigzins met Vreemde Talen bekend. Adres eigenhandig, onder Lett. B., aan den Boekverkooper J. C. SPIJKER Az., Reguliersplein, X 359, te Amsterdam. (18594)

Eene **JUFVROUW,** van Fatsoenlijke Familie, 19 Jaren oud, zag zich gaarne geplaatst hier of Elders, in het MODE-VAK als **TWEEDE WERKSTER** of bij eene Familie als **HUISHOUDSTER** of **KINDER JUFVROUW,** ook zoude zij niet ongenegen zijn in dusdanige Betrekking met eene Familie naar OOST-INDIEN te Vertrekken. Reflecterenden gelieven zich Franco te adresseren Bureau Handelsblad Lett. A. B. C. (18557)

NIET ALLEDAAGSCHE AANBIEDING.
Ter vervulling eener eervolle Administrative of Comptabele Betrekking, waar ter plaatse ook in Nederland, welke niet ruim gesalarieerd wordt, en om die reden niet iedereen past, biedt zich aan een **GEPENSIONNEERD AMBTENAAR,** eervol uit 's Lands Dienst ontslagen, van de P. G., ruim 30 Jaren oud, daartoe de vereischte geschiktheid hebbende, die omtrent bekwaamheid en zedelijk gedrag de beste getuigenissen kan bijbrengen en des gevorderd, ook Geldelijken Borgtogt kan stellen, wien het minder om geldelijk voordeel dan om bezigheden, ten einde zijn tijd nuttig te kunnen besteden, te doen is. Reflecterenden gelieven zich franco te adresseren onder de Letters L. S., bij den Boekhandelaar J. G. BROESE, te Utrecht. (18563)

Een ervaren **KOK,** Binnen- en Buitenlandsch werkzaam geweest en met de Indische Tafel grondig bekend zijnde, wenschte zich gaarne geplaatst te zien in een **HOTEL** of op eene **STOOMBOOT,** voorzien van de voldoendste bewijzen van bekwaamheid en zedelijk gedrag. Reflecterende, gelieve zich Franco te adresseren onder het Woord KOK, aan de Stads- en Provinciale Steendrukkerij, Boek- en Plaatdrukkerij van P. W. VAN DE WEIJER, te Utrecht. (18607)

DOET WEL EN ZIET NIET OM.
EDELE MENSCHENVRIENDEN! eene Fatsoenlijke Vrouw, **MOEDER** met **VIER KINDEREN,** welke zich in den grootsten nood bevindt, daar zij door omstandigheden buiten hare schuld, zelfs het noodigste heeft ten gelde moeten maken, vraagt van U, welke meer bedeeld zijn, een **KLEIN OFFER.** Elke Gift, hoe gering ook, zal met dankbaarheid ontvangen worden. Adres G. C. VAN DELDEN, Fransche en Hollandsche Boekhandel, Singel over de Drie-Koningstraat, G 363. (18579)

Op een MAKELAARS-KANTOOR wordt als **JONGSTE BEDIENDE** verlangd een **BURGER JONGELING,** van de Protestantsche Godsdienst, goed kunnende Schrijven en Rekenen. Adres onder Lett. E. bij de Wed. I. ELLERMAN, Beurssteeg, E 176. (18588)

Op een KOOPMANSKANTOOR alhier wordt tegen genot van eenig Salaris tegen December gevraagd een **BEDIENDE,** met de Kantoorbezigheden bekend en de Duitsche en Fransche Taal magtig. Eigenhandige aanbiedingen, met opgave waar informatien te verkrijgen zijn, Franco onder Lett. A. W. 220 Bureau Handelsblad. (18582)

ATTENTIE.
Tegen een zeer gering Kapitaal, wordt ter overneming aangeboden eene Solide en sedert Jaren **GEVESTIGDE ZAAK,** waaraan groote Winsten verbonden zijn en die alzoo meer dan een ruim Bestaan oplevert. Brieven Franco onder Letter G. L. aan SEYFFARDT'S Boekhandel, Damrak bij den Dam. (18575)

TE KOOP OF TE HUUR GEVRAAGD:
Een **HUIS** met **PAKHUIS** of goed **ONDERSTUK,** in den omtrek van het Water of op het Water zelf, Voorburgwal bij de Kolk of daaromtrent. Adres Lett. A. R., ter Boek-, Plaat- en Steendrukkerij van IPENBUUR & v. SELDAM, Damrak H 160. (1858

RIEGER'S MEDICINALE TEERZEEP,

à 60 Cts. alléén Echt verkrijgbaar in den CONCURRENT te AMSTERDAM, en in de bekende DEPOTS.

Deze ZEEP is een uitmuntend Middel tegen allerlei soort van Huidziekten, als: Dauuwworm, uitslag, puisten, jeuking tusschen de vingers, langdurige en kwaadaardige gezwellen; zelfs schurft verdwijnt spoedig door het gebruik der Teerzeep, zoowel als de gevolgen dezer Ziekte, die na de Genezing eene prikkeling in de huid achterlaat, waarop veelal uitslag en zweren ontstaan. Men verwondere zich dan ook niet, dat de beroemdste Mannen der Wetenschap, deze Zeep als het beste en krachtdadigste Middel aanbevelen, en de eerste Doctoren dezer Stad, die het hart op de regte plaats hebben, met opoffering van alle eigenbelang, haren roem helpen verbreiden. (18612)

PRIJSVRAGEN,

UITGESCHREVEN IN HET JAAR 1859, DOOR DE MAATSCHAPPIJ

TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De Maatschappij stelt voor

ALS EERSTE ONDERWERP:

EEN MUSEUM VOOR KUNSTWERKEN EN OUDHEDEN VOOR EENE GROOTE STAD DES RIJKS. Premie *f* 250.

Ter mededinging worden uitgenoodigd, alle Bouwkundigen, geboren of woonachtig in het Koningrijk der Nederlanden.

ALS TWEEDE ONDERWERP:

EENE DORPSHERBERG MET LOGEMENT EN STALLING. Premie *f* 100.

ALS DERDE ONDERWERP:

EEN BEWEEGBAAR TUINHEK VAN HOUT, TOT AFSLUITING VAN DEN TOEGANG VOOR RIJTUIGEN OP EEN BUITENVERBLIJF. Premie *f* 25.

Ter mededinging naar de beide laatste Onderwerpen worden alleen toegelaten *de Leden der Maatschappij.*

De uitvoerige Programma's van bovenstaande Prijsvragen zijn op franco aanvrage voor Belanghebbenden te bekomen bij de Uitgevers der Maatschappij, de Heeren L. VAN BAKKENES *&* C°., Boekhandelaren op den *Nieuwezijds Voorburgwal bij de Stilsteeg* te Amsterdam, alwaar men zich ook behoort te vervoegen tot het terug bekomen van de *onbekroond gebleven antwoorden.*

AMSTERDAM, November 1859. *Uit Naam van Bestuurders: De Secretaris der Maatschappij,* **A. N. GODEFROY.** (18577)

G. J. BOELEN, Makelaar, zal op Maandag den 21sten November 1859, des Avonds ten 6 Ure, te Amsterdam, in *de Nieuwe Stads Herberg*, aan het IJ, Verkoopen: Een extra ordinair welbezeild Gekoperd en Kopervast **BARKSCHIP**, varende onder Nederlandsche Vlag, genaamd *AFRIKA*, gevoerd door Kapitein G. MANNOURY, liggende in de Wittenburgergracht. Volgens Meetbrief lang 32 ellen, 50 duimen; wijd 6 ellen, 42 duimen; hol 3 ellen, 90 duimen, en alzoo gemeten op 362 Tonnen of 191 Lasten. Breeder volgens Inventaris en berigt bij bovengemelden Makelaar of bij de Cargadoors DE VRIES & C°. (18149)

A. ROLAND HOLST, P. J. VAN DER AA Gz. en A. M. BALWÉ, Makelaars, zullen op Maandag 21 November 1859, te Amsterdam, in de *Nieuwe Stads Herberg*, aan het IJ, Verkoopen:

4/40 en 2/80 AANDEELEN in het **BARKSCHIP** *AGATHA & MARIA*, gemeten op 533 Tonnen, varende onder directie van de Heeren VAN ZIJP en DI GAZAR.

1/32 AANDEEL in het **BARKSCHIP** *DE ZWAAN*, gemeten op 496 Tonnen.

1/32 AANDEEL in het **BARKSCHIP** *VRIENDENTROUW*, gemeten op 496 Tonnen. Beide varende onder directie van de Heeren H. J. C. BIENFAIT *&* D. W. CROOCKEWIT.

1/32 AANDEEL in het **FREGATSCHIP** *JOHANNA MARIA CHRISTINA*, gemeten op 1012 Tonnen, varende onder directie van de Heeren P. C. DE GIJZELAAR & ZONEN.

8 AANDEELEN, ieder groot *f* 250 in de **STOOMBOOTREEDERIJ**, ten doel hebbende het Slepen van Schepen naar het Nieuwe Diep.

2 RENVERSALEN, van Uitgelotene Aandeelen in dezelve **REEDERIJ.**

2 AANDEELEN in de Drijvend **DROOGDOK-REEDERIJ.**

3 AANDEELEN in de **NEDERLANDSCHE TELEGRAAF-MAATSCHAPPIJ.**

8 AANDEELEN, ieder groot *f* 100, in het **ZEEMANSHOOP.**

2 CHRONOMETERS van ARNOLD & DEUT, N°. 878 en 1233.

Breeder volgens Biljetten en berigt bij bovengemelde Makelaars. (18220)

ZELDZAAM AANBOD VAN 15 PERCENT.

MEN VRAAGT TER LEEN eene som van **5000 GULDEN.** Tot meerdere garantie zal dit Geld als 1ste HYPOTHEEK op een solied Pand gevestigd worden, tegen 3 pCt. in het Jaar, na verloop van 3 Jaar af te lossen met eene Som van 6800. Door het vreemde van dit aanbod gevoelt steller dezes zich verpligt hierbij te voegen, dat hij door bovengenoemde Som zich eene toekomst kan verzekeren, welke hem ruimschoots de gelegenheid geeft, aan al het bovengestelde te voldoen, terwijl hij tevens bereid is, van dit alles, de meest voldoende inlichtingen te geven. Adres met Franco Brieven onder Lett. B. bij den Boekhandelaar B. J. DONA PIECK, te 's Gravenhage. (18525)

C. F. STEMLER, Boekh. te Amsterdam, debiteert: **CH. BERNOULLI**, Handleiding tot de kennis van het

STOOMWERKTUIG,

bewerkt naar de 4de Hoogd. Uitgave door **GT. KUYPER Hz.**, Kapt.-Ingenieur, groot 8°. met 9 uitslaande Platen, à *f* 5.50. (18619)

Bij P. N. VAN KAMPEN, te Amsterdam, ziet compleet het licht:

MIJNE ZONDAGEN IN HET

VEREENIGDE KONINGRIJK.

GEMEENZAME BRIEVEN OVER

Engeland, Wales en Schotland.

DOOR **J. KNEPPELHOUT.**

Met Vier Platen. . . . . *f* 3.90.

Tevens zijn bij hem uitgegeven de navolgende Werken, geschikt tot

St. Nicolaas-Cadeaux,

Allen Gebonden in Nette Linnen Banden:

A. L. G. TOUSSAINT, HET HUIS LAUERNESSE. Derde druk, nieuwe uitgave. *f* 2.90.

BLOEMEN, GEGAARD UIT DEN LUSTHOF DER NEDERLANDSCHE POËZY. Tweede druk, met 4 Staalplaten. *f* 2.75.

JULIA KAVANAGH, CHRISTELIJKE VROUWEN, geschetst als voorbeelden van Godsvrucht en Liefdadigheid. Nieuwe (goedkoope) uitgave. Twee dln. in één band, met drie geëncadreerde Staalportretten. *f* 3.

MISS E. SEWELL, (Schrijfster van GEERTRUIDE), AMY HERBERT. Een boek voor Meisjes. Met Platen. *f* 2.25.

——— GEERTRUIDE, OF DE LIEFDE DES GELOOFS. Tweede druk, 2 Deeltjes in Postform., met Staalgravure. *f* 3.90.

Mevr. **VAN MEERTEN**, WOORDEN VAN MOEDERLIJKE LIEFDE AAN MIJNE DOCHTER MATHILDE. Tweede druk, met Vignet. *f* 1.90.

Van dezelfde Schrijfster:

KINDERBIJBEL,

OF BIJBELSCHE VERHALEN VOOR JONGE KINDEREN. Derde druk, 5 Deeltjes, met Tien Plaatjes, gebonden in één met Linnen Bandje. *f* 3.90. (18574)

GEBROEDERSCHAP „GEDENK DE ARMEN."

BESTUURDEREN brengen ter kennis van hunne geëerde Stadgenooten, dat het 12de Genootschappelijk Jaar met 1°. November ll. is ingetreden en noodigen ieder zonder onderscheid van Geloofsbelijdenis, uit, als **LID** of **DONATEUR** toe te treden. Er bestaat ook gelegenheid (tegen eene betaling van *f* 1.61 per Aandeel) tot het bekomen van **BONS**, om die nog dezen Winter aan Behoeftigen uit te reiken, ten einde die voor Eetwaren in te ruilen, waarbij men tevens de voordeelen geniet van eene TREKKING, bestaande dit jaar uit 138 PRIJZEN, waaronder TIEN EXTRA PRIJZEN, welke Trekking op 27 November e. k. plaats vindt. Nadere informatien zijn te bekomen bij den Heer **E. DRESDEN**, Penningmeester, Heerengracht over het Park, N°. 319. Moge de bekende Liefdadigheid onzer Stadgenooten, velen aansporen tot toetreding in eene Inrigting, waar men op eene ongevoelige wijze, door het besparen van eenige penningen in den Zomer, de gelegenheid erlangt in het barre jaargetijde menigen **BEHOEFTIGE** van Voedzame SPIJZE, BROOD, BRANDSTOFFEN of DEKKING te voorzien.

AMSTERDAM, November 1859. (18625) Namens Bestuurderen: **JB. L. CARDOZO JR.**, *Voorz.* **A. J. ANDRESON**, *Waarn. Secr.*

ARTI ET AMICITIAE

TENTOONSTELLING

VAN SCHILDERIJEN EN ANDERE KUNSTWERKEN,

in het Gebouw der Maatschappij *Arti et Amicitiae.* op het Rokin.

Dagelijks van 10 tot 4 Ure Geopend voor het Publiek, tegen betaling van 25 Cts. voor het Weduwen- en Weezenfonds.

Aan Heeren Kunstenaars wordt berigt, dat de Laatste Dag van Inzending voor de tegenwoordige Tentoonstelling bepaald is op Zaturdag 26 November, zullende na dien dag geene **KUNSTWERKEN** meer worden aangenomen. (18637) Namens het Bestuur, **S. ALTMANN**, *Secretaris.*

Openbare Verkooping

TE ROTTERDAM,

in het Notarishuis, op den 21sten NOVEMBER 1859, in plaats van op den 7den November (zoo als vroeger geannonceerd), des Middags ten 12 Ure, van het Snelvarend

IJZEREN SCHROEFSTOOMSCHIP

SCHIEDAM, met deszelfs STOOMWERKTUIG van Zestig Paardenkracht, varende tusschen Rotterdam en Londen, laatst gevoerd door Kapt. G. S. ZEEMAN, volgens Nederl. Meetbrief lang 47 El, Wijd 5 El 11 Duim, hol 3 El 61 Duim, groot 299 Tonnen, na aftrek van 86 Tonnen voor de Machinekamer, met deszelfs Masten, Staand en Loopend Want, Sloepen, Veestallingen, Kaasstellingen en verdere Goederen, zooals hetzelve is liggende te Rotterdam.

Informatien bij de Makelaars F. N. MONTAUBAN VAN SWIJNDREGT, W. H. MONTAUBAN VAN SWIJNDREGT, te Rotterdam; H. C. RIJNBENDE, H. P. NOLET, te Schiedam, en de Cargadoors SEEUWEN & C°., te Rotterdam en Schiedam. (17063)

STAKING DER DIENST.

De **STOOMBOOT** *ZUIDERZEE*, zal WOENSDAG den 23sten NOVEMBER 1859, voor dit jaar de **LAATSTE REIS** doen. De opening der Vaart op een volgend jaar zal in tijds worden Publiek gemaakt. (18468)

PASSAGE NAAR BATAVIA EN MACASSAR,

MET HET NEDERL. CAMPAGNE-BARKSCHIP

TASMANIA,

Kapitein B. J. JONKER, met uitmuntende inrigtingen voor Passagiers. Adres GEBRS. VAN ULPHEN, Cargadoors, Binnenkant te Amsterdam. (17803)

STOOMVAART TUSSCHEN

AMSTERDAM EN LONDEN.

Het Engelsche **STOOMSCHIP** *DIANA*, Kapitein J. HAYES, zal **DINGSDAG 22 NOVEMBER** van AMSTERDAM naar LONDEN vertrekken. Adres voor Passagiers, Goederen en Vee bij de Cargadoors NOBEL EN HOLTZAPFEL te Amsterdam en GEBR. ZURMUHLEN EN TAYLOR te Nieuwediep. (18632)

NEDERLANDSCHE STOOMBOOT-MAATSCHAPPIJ.

NOVEMBER 1859.

Batavier, W. SMITH.

Van Rotterdam naar Londen

Dingsdag den 22sten 's Morgens ten 9 Ure.
Dingsdag den 29sten 's Morgens ten 8 Ure.

Van Londen naar Rotterdam:

Iederen Zondag van de Dublin-Werf, des Morgens ten 11 Ure.

Fijenoord, H. ROLFFE.

VAN ROTTERDAM. **VAN LONDEN.**

Zondag, den 20sten, 's Morg. 7 ure. Donderdag, den 24sten 's Morg. 8 ure
Zondag, den 27sten, 's Morg. 10 ure.

In verbinding met de dagelijks naar en van Manheim en tusschen gelegene plaatsen aan den Rijn varende Stoombooten der Nederlandsche Stoomboot-Reederij, waarvan het vertrek van ROTTERDAM bepaald is op 's Morgens ten 10 ure en van MANHEIM 's Middags ten 12 ure.

Nadere informatien zijn te bekomen bij de Nederlandsche Stoomboot-Maatschappij, in de Boompjes te Rotterdam, bij alle Agenten der Nederlandsche Stoomboot-Reederij en aan de Expeditie-Kantoren van de Heeren J. P. KOENS & C°. (12552)

WEKELIJKSCHE STOOMVAART

TUSSCHEN

ROTTERDAM EN DUINKERKEN.

Het IJzeren **STOOMSCHIP** *PRINS VAN ORANJE*, Kapt. D. VISSER, vertrekt van hier des Woensdags en van DUINKERKEN des Zaturdags.

Adres bij de Agenten JOHs. OOMS Ez. & C°., te Rotterdam. (17407)

ROTTERDAM—HAVRE.

Het **STOOMSCHIP** *SEINE*, Kapt. WITTENBERG, vertrekt naar HAVRE Dingsdag 22 NOVEMBER.

ROTTERDAM—BORDEAUX.

Het **STOOMSCHIP** *HOLLANDER*, Kapt. VAN PUTTEN, vertrekt naar BORDEAUX Woensdag 23 NOVEMBER. Adres bij SMITH & C°. te Rotterdam. (18618)

ROTTERDAM-HAVRE.

VOOR PASSAGIERS EN GOEDEREN.

DE STOOMSCHEPEN:

ARY SCHEFFER, ... Kapt. DAY.
LEVANT, ... „ HUS.
ADMIRAAL VER-HUELL, „ DE BOER.

Vertrekken geregeld van:
ROTTERDAM, 1, 4, 8, 11, 14, 18, 21, 24, 28 } van iedere Maand.
HAVRE, . . . 3, 6, 9, 13, 16, 19, 23, 26, 29 }

De **ARY SCHEFFER** vertrekt Zondag 20 dezer.

Deze Dienst is in directe verbinding met de Packet-Schepen van Havre naar New-York en New-Orleans.

Adres bij KUYPER, VAN DAM & SMEER, te Rotterdam. (18633)

BRABENDER'S VERBETERDE ALIZARIN-INKT

is volkomen vrij van zuren, zoodat de Stalen Pennen er niet door worden aangedaan, ze vloeit gemakkelijk uit de pen, is bij den aanvang in zoo bleek als andere Inktsoorten en verandert zeer spoedig in schoonste zwart. Ze verdikt niet, noch in de Pen, noch in den Inktkoker en beschimmelt nooit.

Ondanks hare vloeibaarheid is deze Alizarin-Inkt tevens voor Copiëer-Inkt uitmuntend geschikt.

Prijs 60, 40, 30 en 20 Cents het glazen Tonnentje.

Roode en Blaauwe Inkt,

brillant van kleur en goed vloeibaar, het Fleschje 20 Cents.

J. ALEXANDERS

RESERVOIR-PEN

is de gemakkelijkste en aangenaamste Pen voor allen, die eene ligte of loopende hand schrijven.

Het ½ gros-doosje 75 Cents.

Ook geven wij hiermede kennis, dat de zoo gezochte **GILLOTT'S CORRESPONDENTIE-PENNEN** N°. 382 of driegaatjespen, verder N°. 417 en N°. 0118, in ¼ gros-doosjes gepakt, weder voorhanden zijn. Te verkrijgen in het Hoofddepot **VERKOOPHUIS** en in zijn bekende Dépôts in de Provinciën. (18636)

SPOTPRIJS!

Voor *f* 8 in plaats van *f* 26.60:

EUGÈNE SUE,

DE VERBORGENHEDEN DES VOLKS,

OF GESCHIEDENIS VAN EEN ARBEIDERSGESLACHT DOOR DE EEUWEN HEEN.

8 Deelen roijaal in octavo of groot formaat, te zamen 1936 Bladzijden met **38 UITMUNTENDE GEGRAVEERDE PLATEN,** naar CHARPENTIER, CASTELLI, RUBENS, MASSON, JULES RIGO en HOUZÉ.

Door OUTHWAITE, AUDIBRAN, LANGLOIS, LECHARD, J. ROBERT, PARDINEL, MAUDUIT, HOPWOOD, MASSON, CH. COLIN, FRIELEY, DOHERTY, ROZE en MONNIN.

à *f* 8 zijn slechts weinige exemplaren van bovenstaand werk te bekomen. Het kan bij alle Boekhandelaren besteld worden. (17312)

SPOTPRIJS.

Voor iederen beoefenaar der geschiedenis, voor ieder welgevoed man bij zijne lectuur, en vooral voor jonge lieden bij hunne studien ONMISBAAR het

BIOGRAPHISCH HANDWOORDENBOEK,

inhoudende de LEVENSBESCHRIJVINGEN der meest BEROEMDE PERSONEN uit ALLE EEUWEN en VOLKEN, door

G. ENGELBERTS GERRITS.

Dit boek, voor Nederlanders bewerkt en uiterst compres gedrukt, beslaat in 2 deelen groot octavo 1162 bladzijden.

Bij de uitgave daarvan was de prijs *f* 11.20, eenvoudig ingenaaid. Het wordt thans afgeleverd, gebonden in één KEURIGEN VERGULDEN LINNEN BAND voor

DRIE GULDEN EN VIJFTIG CENT

bij G. THEOD. BOM, Kalverstraat, E 10, te Amsterdam. Brieven Franco en Gelden in Postwissels over te zenden. Bestellingen worden in alle Boekwinkels aangenomen. (18600)

In den Muzijkhandel van BRIX VON WAHLBERG, Kalverstraat, Amsterdam, komt heden van de Pers:

LES SALONS DES VARIÉTÉS,

VERZAMELING DER GEZOCHTSTE COMIQUE SCÈNES, COUPLETTEN, ETC., ALLE MET ACCOMPAGNEMENT VAN PIANO-FORTE.

N°. 82. *Geschiedenis van Lucia de Lammermoor*, Coupl. . à 30 Ct.
„ 83. *De Dorpsgeleerde*, Comique Scène. . . . . . „ 60 „

Herdrukt zijn alle Nummers van deze Collectie van N°. 1 à 81. Op Franco aanvrage ontvangt men de Lijst der Stukken gratis.

MEINHARD'S MUSICALE TOOVERLANTAARN en **SCHIERHOUT'S CHARIVARI**, waarvan de prijs voor beide bedraagt *f* 3.20, zijn nog voortdurend à *f* 2 verkrijgbaar gesteld.

BRIEVEN FRANCO. (18609)

DOOR PLAATSGEBREK ZIJN WIJ GENOODZAAKT VELE ADVERTENTIEN TOT EEN VOLGEND NOMMER TE LATEN LIGGEN.

SCHOUWBURGEN, CONCERTEN, ENZ.

STADS SCHOUWBURG. Zaturdag 19 Nov. (N°. 40 Abonn.) *Leopold van Anhalt-Dessau*, histor. tooneelspel in 5 bedrijven, naar Hoogduitsch (*Die Anna-Lise.*) (Nooit vertoond.) Gevolgd door: *Wijfje en de Sirene, of het Gestoorde Huwelijk*, ballet. (7 ure.)

Italiaansche Opéra-Gezelschap. (Holl. Abonn. en Diplom. niet geldig.) Dingsdag 22 Nov. Op vereerend verlangen: *Il Trovatore*, zangspel in 4 bedrijven, van G. Verdi. (8 ure.)

TEKSTBOEKJES zijn à **25** Cents verkrijgbaar bij de Erven H. VAN MUNSTER *&* ZOON, Warmoesgracht, LL 58 en des Avonds aan den Schouwburg.

SCHOUWBURG FRASCATI. Voorstellingen der vereenigde Nederlandsche Tooneelisten onder directie van J. EDUARD DE VRIES. Maandag 21 Nov. *Adrienne Lecouvreur*, tooneelspel in 5 bedrijven, naar het Fransch van Scribe en Legouvé. 7½ ure.

Bespreking der plaatsen Maandag, Woensdag, Donderdag en Zaturdag des Voormiddags van 11 tot 3 ure.

Zesde Bijeenkomst der *AMSTEL-SOCIETEIT* op 20 November, met medewerking van *Moederzegen.*

SALON DES VARIETES, in de Nes. Vrijdag 18 November. Eene eerste voorstelling van: *De Modehandelaarster*, vrolijke vaudeville in 2 bedrijven, naar het Fransch, door H. Edw Capadose. Na hetzelve: *De Twee Jonge Savoijaarden*, operette-comique in 1 bedrijf, naar het Fransch, en in proza, muziek van Duillerac. **J. E. DUPORT.** Entrée 75 Cts. in Vertering. 50 Cts. zonder Vertering. (8 Ure.)

SALON DES VARIETES, in de Amstelstraat. Vrijdag 18 Nov. (Gevraagde voorstelling). *Buurman Bagnolet of de Acteur van een Liefhebberijtooneel*, nieuwe vrolijke vaudeville in een bedrijf. Na hetzelve: *De Schoolmeester of een Examen ten platten lande*, klugtige vaudeville in 1 bedrijf. Tot slot: *Eene Jaloersche Vrouw*, nieuwe vrolijke vaudeville in 1 bedrijf.

Entrée 75 Cts. in vertering. (8 Ure.) **BOAS & JUDELS.**

Plaatsen zijn aan het Locaal te bespreken. Ingang Paardenstraat. Verwacht eerstdaags: *Het Rijk der Vrouwen of de verkeerde Wereld*, nieuwe kluchtige vaudeville in 4 tafereelen, vrij bewerkt door P. B. M., nieuwe Decoratien en Costumes, benevens nieuwe Muziek door den Heer J. H. Dessauer Jr.

GRAND THEATRE DES VARIETES in der Amstelstrasse. Freitag 18 Nov.: *Die Gefangenen der Czarin*, Lustspiel in 2 Acten nach Bayard, von H. Friedrich. Die Czarin, Frl. Carlsen; Alexis, Herr Ed. Carlsen; Graf Kloff, Herr Heuser. Darauf: *Ein Stündchen in der Schuld*, Vaudeville-Posse in 1 Act, von W. Friedrich, Musik von Siegmann. (8 Uhr.)

Entrée *f* 1. **A. VAN LIER JZN.**

Bei dieser Vorstellung ist das rauchen nicht gestattet.

Am nächten Tage: Die Räuber von Frl. Schiller.

ODÉON.

VRIJDAG 18 NOVEMBER 1859.

VOCAAL- EN INSTRUMENTAAL CONCERT,

te geven door den Heer

R. COLLIN en Mw. **ANNA COLLIN-TOBISCH,**

onder welwillende medewerking van de Heeren

E. APPY, J. COENEN, FELTKAMP, G. A. HEINZE en **R. HOL.**

Aanvang ten 7½ Ure. Entrée *f* 1.99.

Entréekaarten en Programma's zijn te bekomen bij de Heeren TH. J. ROOTHAAN & C°., Singel over de Appelmarkt, en ook bij de Heeren THEUNE & C°., in de Kalverstraat.

Bij J. C. VAN KESTEREN, te Amsterdam, is uitgegeven en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

ONSTERFELIJKHEID EN WEDERZIEN IN BETER LEVEN.

Vrij bewerkt naar het Hoogduitsch van Dr. **HEINICHEN**, door Dr. **JOSEPH-OLIVIER-JOSSET.**

Tweede Druk. Met Staalgravure. Rijk gebonden en Verguld. Prijs *f* 1.70. (18604)

AMSTERDAM BIJ GEBR. DIEDERICHS. — GEDRUKT BIJ C. A. SPIN & ZOON.

STATEN GENERAAL.

Tweede Kamer der Staten-Generaal.

'S GRAVENHAGE, Zitting van Donderdag, 17 November 1859.

Ingekomen een adres van de heeren Reerink c. s., houdende nadere inlichtingen omtrent hunne vroegere aanvrage om spoorweg-concessien.

De eindverslagen over de hoofdstukken der begrooting I, IX *a* en XI zijn gereed; drukken en ronddeelen; de dag der discussien nader te bepalen.

Na de heropening van de beraadslagingen over de spoorwegen, erlangt het eerst het woord de heer KINGMA. Spreker was niet voornemens andermaal het woord te vragen, doch hij vindt zich daartoe in de noodzakelijkheid gebragt door eene bewering van den Minister van Binnenlandsche Zaken die, als hij wel heeft verstaan, aan sommige Friesche afgevaardigden de opmerking heeft gemaakt dat zij in hoogere mate het locaal belang hunner provincie schijnen voor te staan, dan de staten van dat gewest, en ten bewijze daarvan heeft Z. Exc. aangevoerd dat de bedoelde Staten en sommige Gemeentebesturen voor den ontworpen spoorweg, ondanks de beweerde ongunstige rigting, in der tijd eene behoorlijke subsidie hebben toegezegd. Oppervlakkig beschouwd, zegt spreker, schijnt deze bewering van den Minister niet geheel onjuist. Wanneer men echter met de geschiedenis dezer zaak ten volle bekend is, en daarbij in aanmerking neemt de omstandigheden, waaronder die bijdragen door de Provinciale Staten zijn gevoteerd, dan zal, geloof ik, onze tegenstand minder bevreemden. Ik zal trachten in korte trekken der Kamer de toedragt dezer zaak te berinneren, zoo als die voorkomt in de Notulen van het verhandelde in de buitengewone vergadering der Staten van Friesland van Oct. 1858; daarin vindt ik op pag. 6 en volg. vermeld:

Dat Gedeputeerde Staten van Friesland, bij de ontvangst van de voorloopige kennisgeving van het verleenen der concessie Sloet-Reuchlin, door den Minister worden uitgenoodigd "bij voorraad de aandacht er op te vestigen, welke maatregelen zouden kunnen worden beraamd om de uitvoering dezer zaak bij en door de betrokken besturen te bevorderen."

Deze raadselachtige uitnoodiging bleef voor 's hands zonder gevolg. — Eenige dagen daarna werd van den Minister een nader schrijven ontvangen, onder anderen inhoudende: "dat het Z. Exc. aangenaam zoude zijn, zoodra mogelijk te vernemen, op welke bijdragen de Regering, in mindering van de lasten, waartoe zij zich bij de voormelde concessie had verbonden, zou mogen rekenen." — Nu kwam de bedoeling duidelijker uit, en Gedeputeerde Staten vaardigden toen eene circulaire aan 16 Gemeentebesturen uit, houdende uitnoodiging tot het verstrekken van subsidien, en welke missive eindigt met deze woorden: "Het komt ons dus voor allezins raadzaam te wezen, dat men wel bedenke dat het wenschelijk is te nemen wat men krijgen kan, als dit op zich zelf niet verwerpelijk, maar eer voordeelig is, en dat men niet, door te veel te willen, misschien de geheele zaak, en dat wel voor lengte van jaren, weder op losse schroeven zet."

De heer Commissaris des Konings in Friesland berigtte voorts, bij missive van 20 Sept., van zijnen ambtgenoot in Overijssel kennisgeving te hebben ontvangen dat deze, op uitnoodiging van den Minister van Binnenlandsche zaken, in overleg was getreden met zijnen ambtgenoot in Gelderland, ten einde gezamenlijk middelen te beramen om deze zaak te regelen. — De heer Commissaris des Konings in Friesland hield daarop eene conferentie met de waarnemende Commissarissen van Groningen en Drenthe. — Verder wordt vermeld, dat de heer Commissaris des Konings nog bepaaldelijk sommige Gemeentebesturen tot het verstrekken van subsidien had aangespoord en aan Gedeputeerde Staten de vraag gesteld, of dat Collegie eene buitengewone bijeenroeping der Staten wenschelijk achtte; dat echter Gedeputeerde Staten van oordeel waren dat het beter was eene lijdelijke houding aan te nemen. — Intusschen had de brief van den Minister van Binnenlandsche zaken in Gelderland en Overijssel het verlangde effect gedaan; de Gemeenteraden wedijverden in het aanbieden van gelden. Ook Groningen en Drenthe grepen deze zaak gretig aan, en toen de heer Commissaris des Konings in Friesland het Collegie op officiele wijze met het bedrag van sommige der subsidien in andere provincien bekend maakte, gingen Gedeputeerde Staten een stap verder.

Ik lees op pag. 11: "Het belang der zaak had in zooverre bij ons een overwegenden invloed, dat wij het geraden oordeelden, den heer Commissaris des Konings in overweging aan te bevelen, zich aan Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche zaken te wenden, met het verzoek, te worden ingelicht, of, naar Z. Exc. oordeel, met het oog op de aanstaande deliberatiën in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, tot het houden eener buitengewone Staten-vergadering in deze provincie diende te worden overgegaan, dan wel of men daartoe de gewone bijeenkomst in de aanstaande winterzitting zou kunnen afwachten, en *casu quo* aanvrage te doen om magtiging tot het houden van zoodanige buitengewone bijeenkomst." — De Minister van Binnenlandsche zaken antwoordde bevestigend, en de Provinciale Staten kwamen bijeen. — Nu volgt eene breede uiteenzetting der Gronden, waarop Gedep. Staten de spoorweg-rigting aannemeijlk achten en ik zal daarvan eenige passages voorlezen.

"Men meene niet," wordt gezegd, "dat men, door deze hoofdlijn tegen te werken, den aanleg van eene andere rigting en van eene meer gewenschte aansluiting zal bevorderen. Wij gelooven, dat het tegendeel waar zal worden bevonden. Wordt deze concessie niet verwezenlijkt, dan vreezen wij, dat wij alweder, misschien wel voor vele jaren, ons achteruitgezet zullen gevoelen. Liever dan genomen wat men krijgen kan, te meer als ook dit reeds niet onvoordeelig is te noemen en in het vervolg den weg tot andere verbindingen niet afsnijdt. Nu hechten wij juist wel niet zoo veel aan een denkbeeld, alsof men, met het achterwege laten van de lijn op *Harlingen*, ter eeniger tijd de rigting van *Groningen* op *Delfzijl* meer aannemelijk zoude achten; maar, als men toch de niet onbelangrijke aanbiedingen van verscheidene steden in *Gelderland*, *Overijssel*, *Drenthe* en *Groningen* in aanmerking neemt, zou er dan in dezen geene reden aanwezig zijn om bij de tegenwoordige overwegingen toch vooral met bedaardheid en omzigtigheid te werk te gaan."

Ik lees alverder. "Blijkens bovengemeld schrijven van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche zaken, schijnt de Regering er prijs op te stellen, van de zijde der Besturen in de vijf genoemde provincien de verzekering te erlangen, dat men de verwezenlijking van het vooruitgezette denkbeeld wenscht bevorderlijk te zijn, en dat men aan die verzekering op eene materiële wijze eene *zedelijke* kracht wil bijzetten. Vraagt men nu, waarom de Regering die verzekering wil? Dan kan het antwoord niet zijn, dat de gedane toezeggingen de krachten der Rijkskas te boven zouden gaan; want de openingen, welke door den Minister van Finantien, bij de aanbieding der Rijksbegrooting over 1859 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal zijn gedaan, toonen ten duidelijkste aan, dat de Rijkskas in staat is dien last te dragen. Daarom noemden wij ook hetgeen men van de gemeenten en van de betrokken provincien vraagt, eene materieel zedelijke hulp. En dat is het oogpunt, waaruit men, naar het ons voorkomt, deze aanvraag moet beschouwen."

In het Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Staten wordt voorts gezegd:

"dat, wel is waar, het bekend is, dat uwe Vergadering het aanleggen van spoorwegen in deze en de andere noordelijke provinciën zeer gewenscht acht, en die wenschelijkheid, zoowel als het groote nut, door niemand is betwijfeld of slechts eenigzins ontkend, waarvan steeds kan getuigen de wijze, waarop vroeger deze zaak met belangstelling in deze Vergadering is ter sprake gebragt, doch dat men algemeen van gevoelen was, dat de geconcessioneerde lijn van *Rheine* af langs *Zutphen*, *Deventer*, *Zwolle*, *Meppel*, *Assen* en *Groningen* over *Leeuwarden* tot *Harlingen*, in betrekking tot de provincie Friesland, minder gelukkig was gekozen, dewijl toch die lijn van het buitenland (*Rheine*) tot *Harlingen* voor een vervoer van koopmansgoederen *weinig of niet* zal kunnen worden gebezigd, en men zich dus *te leur gesteld* meende te zien, dat niet van *Rheine* af langs *Zwolle* en *Meppel* door de provincie Friesland tot aan de haven te *Harlingen* in eene kortere rigting eene spoorlijn was geconditioneerd, of wel dat ook van *Groningen* af bij *Leer* een spoorweg aan Noordelijk Duitschland zich aansloot;

"dat, op grond van deze teleurstelling, en omdat men eene andere rigting van de lijn door Friesland verlangde en van meer nut beschouwde, vele leden zich bij het onderzoek bepaald tegen eenige medewerking tot de daarstelling der geconcessioneerde lijn en dus ook tegen het verleenen van eenige bijdrage daartoe verklaarden."

De subsidie werd toegestaan met 28 tegen 8 stemmen.

Uit deze mededeeling blijkt, naar ik meen, dat de Staten onder den invloed van den noodkreet *nu of nooit*, schoorvoetend en met weerzin tot het nemen van het bedoelde besluit zijn gekomen. Men bedenke toch, dat het collegie van Ged. Staten zelfs de mogelijkheid vooropstelde, dat bij weigering der subsidie de lijn op Harlingen zou kunnen vervallen en daarvoor in de plaats komen de lijn op Delfzijl.

Ik heb hier nog voor mij het ter zake uitgebragt rapport in den gemeenteraad van Leeuwarden, hetwelk almede getuigt van ontevredenheid met de rigting en eindigt met eene afwijzende conclusie. Ik zal uwe aandacht daarmede niet bezig houden, alleen dit nog in herinnering brengende dat terzelider tijd door de Kamer van koophandel te Harlingen een allerongunstigst advies over deze aangelegenheid werd uitgebragt.

Thans onderwerp ik met gerustheid aan uw oordeel de vraag of het uitloven van bijdragen tot de kosten van dezen spoorweg, toegestaan op de wijze zooals ik u heb voorgesteld, eenig bewijs kan opleveren dat de Staten en gemeentebesturen in Friesland meer tevreden waren met de rigting der lijnen, dan wij hebben verklaard te zijn, en of het geen morele dwang is geweest, veroorzaakt door vrees voor geheele achteruitstelling, die tot het nemen der bedoelde besluiten heeft geleid.

Maar ik heb nog grooter bewijs daarvoor meenen te vinden in hetgeen in de Staten Vergadering van Julij 1859 is voorgevallen, ter gelegenheid van de behandeling van een aan Z. M. den Koning te rigten adres (hetwelk bij afschrift aan deze Kamer is medegedeeld), waarbij de aanvrage Reerink c. s. wordt ondersteund. De gehouden discussien hebben op mij den indruk gemaakt, dat de Staten het betreurden, door vroegere handelingen welligt eene spoorweg-rigting te hebben geconsolideerd, die men thans zeer afkeurenswaardig vond; tot het indienen van het bedoelde adres werd besloten met 33 tegen 6 stemmen. Onder de tegenstemmers bevonden zich alle in de vergadering tegenwoordige leden van Gedep. Staten. Ik zal eindigen met daarbij te persisteren dat ik mijne stem niet kan geven aan eene wetsvoordragt, waarbij de belangen van een gewest, dat zoo veel aanspraak op goede spoor-wegcommunicatien kan maken, zoo zeer worden op den achtergrond gesteld en voor de toekomst bedreigd, mij daarbij verheugende in de omstandigheid, dat het niet alleen de afgevaardigden uit Friesland, maar de groote meerderheid der leden van deze Kamer zijn, die de rigting van den Noorderspoorweg eenstemmig en bijna met dezelfde argumenten bestrijden.

De heer KIEN komt mede terug op zijne vorige rede, niet zoo zeer om op nieuw over de rigtingen te spreken, maar om te betwisten hetgeen de Minister v. Binnenl. Zaken nopens het gevaarlijke voor den rivier-overgang bij Culenborg gezegd heeft, — waartegen spreker andermaal het grondig onderzoek van den Heer *Fijnje* overstelt, nader bevestigd door den Heer *Stieltjes*, die zelf mede over de dijken geschreven heeft. Hij vraagt of, in zaken van waterbouwkunde, de Regering de wijsheid alleen in pacht heeft? De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft, een spreker uit Friesland beantwoordende, zich beroepen op het gevoelen der Prov. Staten van dat gewest als de meest juiste uitdrukking van het gevoelen der provincie. Maar waarom hecht de Minister dan niet aan het oordeel derzelfde collegien van Noord-Holland en Utrecht? Spr. blijft zich partij stellen voor de lijn Utrecht-Culenborg-'s Bosch, en al wat de Regering daartegen aanvoerde, behoort tot de oude geschiedenis der zaak. Ook hij gaat de retroacta dezer zaak en de daartoe behoorende rapporten na om op zijne beurt aan te toonen, dat de bezwaren en gevaren door de Regering opgegeven, die door den aanleg van een spoorweg voor den Lekdijk-Bovendams zouden kunnen ontstaan, of ongegrond of overdreven zijn. De Minister heeft gesproken van eenige zwakke punten in dien dijk, maar men beseffe wel dat de Lekdijk zich over eene lengte van bijna 9 uren gaans uitstrekt; en daarom doet het er, zijns erachtens, niets toe af of de dijk beneden het punt van overgang, hier of daar zwak mogt zijn. Maar het is de vraag of hij boven het punt van aanleg zwak is, en zoo ja, voor geene verzwaring en verhooging vatbaar zou wezen. Hij heeft dit punt nogmaals ter sprake gebragt, omdat het het kardinale punt is, en omdat de Kamers van Koophandel en de gemeenteraden uit Noord-Hollond, Utrecht en 's Hertogenbosch zoozeer op de verbinding van Utrecht-'s Hertogenbosch hebben aangedrongen. Hij vleit zich althans dat de Regering bij nader inzien van dit een en ander niet al te vasthoudend zal zijn. *Kunnen en willen* zegt het spreekwoord, en hij meent, dat wanneer de Regering *wil*, ook de overgang in het midden des lands zal *kunnen* plaats hebben.

De heer MACKAY verzoekt, na deze stevige rede over den stevigen Noorder Lekdijk, voor enkele oogenblikken de aandacht der Kamer. Hij weet niet, of hij op een even goed staal staat, als waarop, volgens den vorigen spreker, die dijk rust; maar dit is zeker, hij staat op een moeijelijk standpunt. Hij moet strijden tusschen twee kwaden: tusschen de spoorwegmanie en de millioenphobie. Hij gelooft, dat de spoorwegkwestie niet is eene enkele manie en een bloot punt van discussie in deze Kamer, maar dat zij is een punt van behoefte bij de natie. Hij is van oordeel, dat de toestand, waarin deze kwestie thans is gebragt, moet leiden tot aanneming van de wet. Alle plannen zullen geld kosten, en wanneer het voorgedragen amendement zooveel minder zal kosten dan het regeringsplan, dan is daarvan de eenvoudige reden, dat er minder lijnen in zijn opgenomen. De subsidie aan den heer Wolterbeek zal zooveel minder kosten, als thans door de Regering wordt voorgedragen; maar geen wonder, daaraan ontbreekt de brug aan den Moerdijk. De kwestie komt eigenlijk hierop neder: zullen wij eene brug hebben aan de Moerdijk of niet, en dus op eene som van 8 millioen. Hier stuit dus weder de spoorwegmanie op de millioenphobie. Maar de brug bij den Moerdijk heeft dit voor, dat daar reeds een spoorweg ligt. Er is dus hier eigenlijk, om het triviaal uit te drukken, alleen maar een gat te stoppen. Hij betoogt voorts, dat die brug hoogst noodig is voor den overgang van het geheele westelijk gedeelte des lands. — Wat de defensiebezwaren betreft, die acht hij opgelost door hetgeen door den Minister van Oorlog is gezegd. Er is geene brug, en dus ook niet de brug aan den Moerdijk, of er zullen altijd bezwaren aan verbonden zijn. Wie kan vooruit zeggen wat er komen zal?

En nu de millioenphobie. Ja, die millioenen drukken hem zeer; maar wij zijn in 1859 en niet in 1858. Wanneer de Minister van Financien met eene leening kwam, dan zou spr. zich bezwaard achten; maar thans, nu wij (om het woord van een der sprekers op te nemen) gezegend zijn met een buit, nu gelooft hij, dat wij niet te angstvallig moeten zijn. Hij hecht veel waarde aan de rede van den heer van Twist, en kan niet gissen, dat diezelfde spreker, welke in zijne bekende rede zoo veel zorg voor onze financien betoonde, op eenmaal van gevoelen zou zijn veranderd. Maar daarvoor geeft spr. deze reden, dat, hoe groot de bezwaren ook mogten zijn, aan den aanleg van spoorwegen verbonden, de heer van Twist begreep, dat het belang, om die spoorwegen te verkrijgen, juist met het oog, om in de toekomst daardoor onze welvaart uit te breiden, ruimschoots tegen deze bezwaren mag opwegen. — Vooral de heer van Nispen heeft zich door de financiele bezwaren zeer laten medeslepen, en op het onzekere der Oost-Indische baten gewezen. Maar spr. gelooft, dat wij, wanneer wij met angst berekenen, hoeveel millioenen in de toekomst noodig mogten zijn, beter deden te zeggen, dat wij in het geheel geene spoorwegen zullen aanleggen, en ons geld zullen behouden.

En nu wat betreft de spoorwegen zelve. Al de voordeelen van spoorwegen zal hij niet opnoemen; maar hij wil alleen dit zeggen, dat de spoorwegen noodig zijn. *Wij moeten spoorwegen hebben.* Wij zijn niet slechts een land, zooals velen gezegd hebben, doorsneden met rivieren; maar wij zijn ook een land met kolonien, en nu geldt dat bij hem als eene voorname reden, dat de gemeenschap van onzen handel met de kolonien vordert, dat al hetgeen naar onze kolonien moet worden geexpedieerd, onze havens worde doorgevoerd. Ook de verbinding met Duitschland kan daarom niet spoedig genoeg worden daargesteld. Wij hebben alzoo een kolonialen handel, en een consignatiestelsel, dat ondanks hetgeen daarover door den heer Hoynck is gezegd, nog van kracht is, en wij hebben ook nog een transit. Spreker bestreed in der tijd het entrepôt-stelsel; maar hij herinnert zich een gesprek, dat hij in der tijd met den Minister van Kolonien heeft gevoerd, toen nog in Amsterdam woonachtig, die in een enkele oogwenk zijne oogen heeft doen opengaan. Ook droomde hij van eene aansluiting aan het Zollverein, waartoe hij hoopte, dat de spoorwegen zouden bijdragen.

Over hetgeen de heer van Heukelom spoorweggeschreeuw heeft genoemd, zal hij niet veel spreken. Het heeft hem leed gedaan wat de eene spreker levenskwestie heet, door den ander te hooren noemen spoorweggeschreeuw, de Amsterdammers zouden zeggen spoorweglawaai. Ik wil maar liever eene levenskwestie heeten, eene levenskwestie die in het belang is van het geheele Vaderland. Wanneer wij al te bezorgd zijn en ons door de gevaren al te zeer laten afschrikken, dan komen wij er niet. De heer van Hoëvell heeft een nieuw bezwaar geopperd; hij heeft de aanneming dezer wet uit het oogpunt der industrie ontraden. Spr. gelooft daarentegen dat zij uit een industrieel oogpunt goedkeuring verdient. De spoorwegen toch zullen het zijn die ons krachtdadig zullen helpen, om datgene wat wij hebben vooruit te brengen, om datgene wat wij niet hebben, aan te voeren. Vooral de aanvoer van grondstoffen wordt door middel van spoorwegen zeer vergemakkelijkt. De heer van Hoëvell is een theol. doctor. Hij veroorloove aan een juris utriusque doctor dat deze hem de verzekering geve dat de behartiging der industrie door spoorwegen eene *presumtio juris et de jure* is.

Spr. heeft groote bezwaren tegen de scheiding der wet, omdat daardoor de Zuiderweg gevaar zou loopen te vervallen, dien hij van zoo groot belang acht, vooral met het oog op Duitschland. Wij behooren vooral daarnaar te streven, dat aan Duitschland de gelegenheid worde gegeven om spoediger op ons territoir te komen en vandaar naar Engeland te gaan. Nu kan men wel à tort et à travers beweren dat spoorwegen aldaar eene dwaasheid zijn, de handel zegt het is eene behoefte. De heer van Voorthuyzen heeft opgemerkt dat zij die deze wet aannemen, dit voorwaardelijk doen. Dat is zeker waar, en zij die tegenstemmen doen dat zeker niet voorwaardelijk. Maar het spreekt toch wel van zelf dat de aanleg van spoorwegen altijd met eenige bezwaren zal gepaard gaan. Of zou men meenen dat eene spoorwegwet met algemeene stemmen zou worden aangenomen? De vraag is maar: zijn die bezwaren van zoo overwegenden aard, dat men daarom de wet zal afstemmen? En dan gelooft hij dat men wel zal doen ondanks die bezwaren, de wet aan te nemen. Wat de bezwaren van den Tielerwaard betreft, betoogt hij, ofschoon geene technische kennis bezittende, dat de Tielerwaard veel meer lijden zou bij eene doorbraak te Culenborg dan hooger op. Hier moet hij eene vraag rigten aan den Minister van Binnenl. Zaken, daar hij gehoord heeft dat die bruggen met beweegbare deelen zullen worden gebouwd, of deze zoo zullen worden gemaakt dat de pijlers ver van elkander zullen staan, en of er mogelijkheid bestaat om een kanaal te graven naast de pijlers waardoor het gevaar zoude verminderd worden.

De zaak, zegt spr. ten slotte, die hier behandeld wordt, is van ernstigen aard. In geene discussie heeft hij zooveel eerbied gekoesterd voor het gevoelen van anderen, als in deze zaak. Hij kan het zeer goed begrijpen hoe men zich bezwaard gevoelt, als men let niet slechts op het tegenwoordige, maar ook op de toekomst. Doch agitatie zal er altijd zijn, ook bij het amendement. Consideratiën voor het kiesdistrik dat ons heeft afgevaardigd, kunnen niet in aanmerking komen, alle opwinding verdient afkeuring. Ik, zegt spr. ben afgevaardigd uit een district, dat voor een gedeelte de wet goed-, voor een ander deel haar afkeurt. Ik prijs het, dat het dagblad in de hoofdstad der provincie van mijn district niet in die opwinding deelt. Ik meen, dat men niet langer mag dralen, dat wij reeds te lang hebben gewacht, dat ieder stemmen moet naar geweten en overtuiging en dat die stemming ook niet langer behoeft te worden uitgesteld.

De heer VAN DER LINDEN zegt in hetzelfde geval te verkeeren als de heer Mackay. Hij heeft gewacht met zich in deze discussie te mengen, omdat er geen wetsontwerp is ingediend, gedurende hij lid der Kamer is, dat hem zoo besluiteloos gemaakt heeft als dit. Hij heeft voor- en tegenstanders gehoord en kan niet ontkennen, dat hij aan den eenen kant groote bezwaren heeft hooren in het midden brengen, maar ook aan de andere zijde de groote voordeelen heeft hooren aantoonen. Het is hier een onderwerp dat vele belangen raakt, van grooten omvang is, veel geld zal kosten en het land hoe langer hoe meer geldelijk zal verpligten. Spr. zal bij dit punt niet lang stilstaan, maar meent toch de aandacht te moeten vestigen op de wijze waarop de Regering gemeend heeft te moeten komen tot dit ontwerp. Hij kan niet ontveinzen, dat het hem leed heeft gedaan, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken van zijn eerste voornemen is afgeweken; de Regering was daardoor op een goeden weg. Het doet hem leed dat de Minister daarvan is teruggebragt door consideratien over zekere motie van orde. De Minister heeft ook nog als reden daarvoor bijgebragt, dat hij meende dat zoodanig ontwerp een grooten strijd tusschen de verschillende localiteiten zou ontlokken en dat het geen gunstig onthaal in deze Kamer zou vinden. Maar spreker vraagt, of de Minister dan tevreden is over het onthaal dat dit ontwerp bij de Kamer heeft? Neen, altijd zal er strijd zijn wanneer het geldt een ontwerp, waarbij zoo vele locale belangen betrokken zijn. Hij acht het nutteloos hierover verder te spreken. — Nog eene voorloopige opmerking: als men den Minister van financien toefluistert dat de tegenstand met opzet geschiedt, dat het is eene politieke machinatie, dan verzoekt hij den Minister zulks niet te gelooven. Hij ten minste geeft hem de verzekering dat dit niet zoo is, en dat er bij hen die het ontwerp ernstig bestrijden, meer zijn die hulde doen aan het karakter van den Minister, dan welligt bij de groote voorstanders dezer wet.

Onder de bezwaren die geopperd zijn was er een: stem de wet toe, de concessionarissen zullen toch geen geld krijgen. Spreker deelt dat niet, doch hij zal zich in deze kwestie niet inlaten. Of zij geld zullen krijgen of niet, is niet vooruit te zeggen. En indien men zegt: zij zullen geen geld krijgen, dan is dit misschien eene reden, dat er offers door den Staat moeten gebragt worden.

Een ander bezwaar zal hem ook niet leiden tot afstemming, namelijk de uivoerbaarheid. De Regering, die aan de Vertegenwoordiging eene zoodanige voordragt doet, moet weten of zij kan worden uitgevoerd en het blijft voor hare verantwoordelijkheid zoo zij de zaak niet uitvoert. Grijpt zij te groote taak aan, zij zal een slecht figuur maken. Volvoert zij die echter, dan zal zij een voorbeeld geven hoe eene krachtige hand ook dat plan kan uitvoeren, en zij zal eene weldaad aan het land hebben bewezen.

Maar nu de financiele bezwaren. Hij is geneigd voor spoorwegen veel, zeer veel geld te geven, omdat hij het er voor houdt, dat wij zijn in een toestand, dat wij, in verband met het overig gedeelte van Europa, spoorwegen noodig hebben. — Er is nog iets, wanneer hij terugziet, hoe in de laatste jaren groote wegen van communicatie zijn tot stand gekomen, dan heeft hij altijd gezien, dat dit met groote opofferingen van regeringswege is geschied. Spreker wijst hier op hetgeen is uitgegeven voor het Noord-Hollandsch kanaal, het kanaal van Voorne, de Zuid-Willemsvaart, het groote kanaal in Overijssel, die allen nog jaarlijksch geld kosten. Hoe vele straatwegen zijn niet op 's lands kosten gemaakt? En als hij dat alles ziet, dan moet er ook voor het nieuwe middel van communicatie geld gegeven worden.

De particuliere industrie is in dit land niet gemakkelijk op te wekken, en misschien is dit wel daaraan toe te schrijven, dat men hier

niet zoo ligt dupes maakt als b. v. in Amerika, dat heerlijke land van spoorwegen, waarop de heer Gevers Deynoot gewezen heeft. Spr. zal hier niet lang over uitweiden; de heer van Hall heeft er reeds op gewezen, dat al de spoorwegen in Michigan bankroet zijn. Maar hij heeft ook een werk voor zich, verleden jaar in Boston uitgekomen, en dat geschreven is door een opperregter in Amerika. Daarin wordt gezegd: In de Vereenigde Staten is het grootste gedeelte der kapitalen, die in spoorwegen belegd zijn, tot nog toe gebleken geheel en al improductief te zijn; een groot gedeelte daarvan is bewezen hopeloos verloren te zijn, en een klein gedeelte kan op dit oogenblik gezegd worden een weinig productief te zijn. Dit is niet aanlokkelijk om het voorbeeld van Amerika te volgen.

Maar in de tweede plaats: is de wijze, waarop hier te lande gehandeld wordt, wel zeer aanlokkelijk voor de particuliere industrie? Hij herinnert er toch aan, hoe iemand, die concessie gevraagd had, reeds een waarborg-kapitaal gestort had, doch door de financiele crisis belet werd voort te gaan, door de Regering gedwongen is de concessie te laten varen, niettegenstaande deze aanvrager in het bezit was van teekeningen, kaarten, opmetingen, enz. Dat is geene wijze van handelen, om particulieren te lokken.

In de derde plaats heeft hij bezwaar tegen het systeem, dat, wanneer er publieke werken worden aangelegd, de tarieven zoodanig door de Regering kunnen worden verminderd, dat, op het oogenblik, dat zij eene ruime winst beloven, de Regering kan zeggen: de tarieven moeten worden verlaagd. Hij vraagt niet of dit goed of niet goed is, maar het systeem bestaat en dit is ook niet voordeelig voor de particuliere industrie. — Uit een en ander komt Spr. tot de conclusie, dat de Staat voor den aanleg van spoorwegen subsidie moet verleenen. Hij is geneigd daarvoor veel geld te geven. Maar alles kan niet op eens geschieden. En komt men dus tot dit ontwerp, dan geen slaven-emancipatie; dan wordt het bedenkelijk 18½ millioen voor Holland op zijn smalst te geven; dan overal bezuiniging, en dan moet ook alles, wat maar naar weelde zweemt, in Hoofdstuk X weg. Spr. vindt het eene schoone onderneming, wanneer men ziet, dat men met groote werken wil aanvangen en men den moed heeft ze uit te voeren. Maar hij had hier nog iets anders naast gewacht; hij had gewacht een blijk van kracht en energie. Juist nu hadden wij ons belastingstelsel met kracht moeten hervormen. Men had dat plan niet moeten laten liggen. Hij wil geene nieuwe belastingen scheppen, maar wel ze hervormen. Indien hij er ten slotte toe mogt komen, om deze wet aan te nemen, dan zal hij niet ophouden met aan te dringen om ons belastingstelsel te herzien.

Maar als wij geld geven, dan moeten de rigtingen voor de spoorweglijnen ook goed zijn. Spreker bedoelt hier de Noorderlijn. Men heeft Groningen niet laten aansluiten met Leer. Men heeft getracht de havens van de Zuiderzee te verbinden met het buitenland, maar men doet dit langs den langsten weg. Het hoofddoel van een spoorweg moet zijn om het vervoer met de meeste snelheid te doen plaats hebben, en hier hebben wij nu voor veel geld een lijn, die langs den langsten weg van Harlingen, en ook van Kampen en Zwolle naar Rheine loopt. Ook acht hij de lijn over Utrecht naar Deventer doelmatiger voor de aansluiting te Rheine dan die van Arnhem en Zutphen. Spr. wil ook later eene lijn van Zwolle over Meppel en Assen, maar niet naar Groningen, maar naar Winschoten. Zoo als nu de lijn van Meppel naar Groningen is voorgesteld, is het een *hors d'oeuvre*. Hij hoopt, dat de Regering nog zal medewerken, om de Noorderlijn te verbeteren, of hem zal overtuigen, dat de thans voorgestelde rigting goed is. Hij acht het eene groote onregtvaardigheid voor Groningen en Friesland, dat de aansluiting aan Leer nu niet reeds plaats heeft. Spreker vraagt welken regel de Regering zich voorstelt bij het maken van den weg in de Noorderlijn, en zegt voornamelijk belang te stellen in den weg, die Holland met Rheine verbindt.

En wat is er nu van het punt der aansluiting; bestaat daaromtrent zekerheid; is deswege reeds bepaald onderhandeld? Dat is het voornaamste punt en daaromtrent wenscht hij inlichting.

Ten slotte zegt Spr. met leedwezen gezien te hebben, hoe deze discussie is opgevat. Heeft men niet gezien eene opgaaf van de Sprekers *voor* en *tegen*, met mededeeling der kiesdistricten, waaruit zij gekozen waren? Heeft men het niet gezien, hoe men het hoogst euvel heeft geduid, wanneer een lid den moed had te spreken in een anderen zin dan men in het district, waaruit hij was afgevaardigd, scheen te verlangen, alsof het eene doodzonde en niet liever eene eerlijkheid was te handelen naar overtuiging. Hij mag ook niet ontveinzen, dat hem leed heeft gedaan, de toespraak, gisteren gehouden, tot *de* Friezen, dat zij tevreden moesten zijn, omdat zij *dit* hadden; tot *de* Noord-Hollanders, dat zij *dat* zullen krijgen; tot *de* Utrechtenaren, dat zij *dat* hadden. Zoo iets moest in onze discussien niet gehoord worden. Hier moest geen onderscheid gemaakt worden tusschen Noord en Zuid; tusschen Zee- of Landprovincien. Hij meent ook den Minister van Financien te hebben hooren toevoegen aan de Amsterdamsche leden: maar ziet gij dan niet, hoe aan Amsterdam 18½ millioen wordt geschonken, zonder dat het er iets toe bijdraagt. Ik vertegenwoordig hier ook een district, zegt Spr., maar een district, dat men Nederland noemt, en welke nu ook de inzigten zijn in het district, waaruit ik ben afgevaardigd, zal ik bij het uitbrengen mijner stem alleen voor oogen hebben het Nederlandsch belang.

De heer BETZ zegt: Ik zal kort zijn en niet op nieuw het ruime veld betreden dat wij thans reeds veertien dagen bewandeld hebben. Ik zou dan bevreesd zijn in herhalingen te vervallen, want ik bezit niet het talent van den spreker uit Almelo (den heer van Hoëvell die, nadat de spoorwegkwestie van zoo verschillende zijden was bezien en overwogen, nog in staat was een nieuw licht over deze zaak te verspreiden en haar uit een nieuw oogpunt te beschouwen. Daarom zal ik ook niet treden in eene lange beantwoording van hetgeen gisteren wederom door den spreker uit Amsterdam (den heer van Heukelom) is gesproken. Weinige woorden zullen voldoende zijn. Aan dien spreker is een woord ontsnapt, dat mij gegriefd heeft. Hij heeft Rotterdam geheeten de stad van het spoorweggeschreeuw. Dat had ik niet verwacht, vooral niet van hem, die juist in het begin zijner rede had geklaagd dat men zich in deze Vergadering ten opzigte van sommige localiteiten op minder aangename wijze had uitgelaten. Dit verwondert mij te meer, omdat tot dusverre de verschillende sprekers uit Amsterdam en Rotterdam den strijd met bezadigdheid hadden gevoerd. Ieder onzer sprak zijne overtuiging uit en bragt de gronden bij, die hem tot die overtuiging hadden geleid. Ik wensch mij wederom uitsluitend op het terrein van het algemeen belang te bewegen. Op dat terrein wensch ik te blijven en ik zal mij geene kwalificatie veroorloven omtrent welke localiteit ook. Staande op deze plaats vertegenwoordigen wij geheel Nederland waaronder ik meen dat ook Amsterdam begrepen is. Ik zal ook niet releveren al wat door mij in mijne eerste rede is gezegd; slechts een paar punten.

De afgevaardigde uit 's Hertogenbosch de heer Luijben heeft gezegd dat ik zonde hebben verklaard dat bij het tot stand brengen van den spoorweg de handel te 's Hertogenbosch toch te niet zoude gaan. Ik heb mij wel gewacht iets dergelijks te zeggen, maar ik heb alleen beweerd dat de doorvoerhandel van 's Hertogenbosch evenzeer zoude lijden door den weg Culenborg-'s Hertogenbosch als door de rigting, die de Regering heeft voorgesteld.

De spreker uit Amsterdam, de heer van Heukelom, heeft gemeend dat ik zoude gezegd hebben dat het bij spoorwegen minder op de opbrengst aankwam. Dit is waar, maar dat is niet de geheele waarheid. Ik heb gezegd dat men bij den aanleg van eene internationle lijn in de eerste plaats moet letten op die localiteiten, waar het meeste goederen-vervoer kan worden verwacht en het goederenvervoer het meest kan worden bevorderd; ik heb gezegd dat men het allereerst het goederen-vervoer moet bevorderen en uitlokken, omdat daardoor welvaart kan worden verspreid bij de natie, en dat men eerst in de tweede plaats op het personen-vervoer moet letten. Ik heb gemeend dat het rendement ondergeschikt moet zijn aan het algemeen belang en dat dit algemeen belang meer bevorderd wordt, wanneer eene internationale lijn 3 millioen opbragt uitsluitend van goederen-vervoer, dan 6 millioen uitsluitend van personen-vervoer. Zoowel de doorgraving van Holland op zijn smalst als de spoorweglijnen die vooral voor het goederen-vervoer worden aangelegd, zijn ja in de eerste plaats in het belang der groote steden, maar dat belang is ook, naar mij voorkomt, het belang van het algemeen. Gaat het de groote handelsteden wel, dan wordt de welvaart verspreid door het geheele land.

Voor dit een en ander heb ik echter niet zoozeer het woord gevraagd, als wel om te beantwoorden wat door drie sprekers is gezegd geworden.

1°. De heer de Kempenaer. Deze spreker heeft beweerd dat Rotterdam reeds in het bezit is van eene zeer bruikbare spoorwegverbinding aan den Moerdijk. Ook andere leden hebben die bewering gemaakt, maar ik haal bij voorkeur aan, die van den heer de Kempenaer omdat de premissen vanwaar deze spreker is uitgegaan, het meest met de mijne overeenkomen, en ook hij van oordeel is dat de lijnen in de eerste plaats voor het goederen-vervoer moeten worden gelegd en eerst daarna het personen-vervoer in aanmerking kan komen. Ik geloof dat die bewering voortkomt uit de niet juiste kennis van de bezwaren aan die verbinding verknocht. Die bezwaren zijn 1°. hierin gelegen dat de vaart naar den Moerdijk bij ijsgang wordt gestremd, wanneer juist voor het goederen-vervoer de spoorweg het meest noodig is: 2°. in het belang van spoed in zaken van handel, waarvan zoovele sprekers in deze discussie hebben gewaagd. Immers is het duidelijk dat die spoorwegverbinding aan den Moerdijk weinig bevorderlijk is aan den spoed dien de handel vereischt; 3°. in de overlading van de goederen, die zeer nadeelig werkt. In den regel toch laat de handelaar zijn goed door zijne onderhoorigen surveilleren, en die gelegenheid is hem thans ontnomen. En eindelijk 4°. in het centraalpunt van Roozendaal. Al deze bezwaren drukken sterk op de verbinding aan den Moerdijk.

2°. De heer THORBECKE. Die spreker had verlangd dat men eerst de waterwegen had hersteld, alvorens men tot den aanleg van spoorwegen had besloten. Dat had ik niet verwacht van dienzelfden spreker, die het afkeurde dat te veel op eens zou worden gedaan, en daarom op de vermindering van het getal aan te leggen spoorwegen had aangedrongen. Mag men hem niet vragen of niet wanneer aan zijn verlangen wordt voldaan, ook te veel op eens zal geschieden, en waarmede dan naar zijne meening het eerst zoude moeten worden aangevangen? — Die spreker heeft ook vooral op den tijd gedrukt binnen welken de werken zouden moeten zijn aangelegd. Hij vreest, dat de Regering in de uitvoering zal te kort schieten. Wat mij betreft, ik koester die vrees niet, en ik meen in de Regering vertrouwen te kunnen stellen wanneer zij verklaart dit in dien tijd te kunnen doen, en wanneer de concessionarissen verzekeren en aannemen dit ook binnen dien tijd ten uitvoer te brengen. Maar daarenboven acht ik het beter om een gansch plan in eens te volvoeren dan in gedeelten, gelijk dit in de bedoeling ligt van den heer Thorbecke. Die spreker heeft nog gevraagd: moet men *beginnen* met een net tot voldoening aan allerlei locale begeerten, moet men niet veeleer beginnen met eenige hoofdlijnen, waaraan vervolgens naar de behoefte andere lijnen aanschieten, takken eerst gevoed door den stam, en die later wederkeerig den stam voeden? Ik moet dien spreker antwoorden: in de eerste plaats dat ik het betwijfel of hetgeen de Regering voorstelt een net in de strikte beteekenis van het woord is; vooral wanneer men het oog slaat op aangrenzende landen, waar men aan het denkbeeld van net een anderen zin hecht. Maar in de tweede plaats is die theorie juist, nu wij tegen zoovele concurrerende spoorwegnetten in andere landen overstaan? Nu Belgie niet meer op het standpunt van 1833 staat, toen daar de eerste internationale lijn werd aangelegd, nu Belgie tegenover ons staat als een magtige reus; dat Belgie heeft reeds een volwassen boom van lijnen geplant, en zullen wij dan thans aanvangen met den stam? Op deze wijze zouden wij in eene tweede fout vervallen, nu de eerste fout die wij begaan hebben nog niet geheel is hersteld. Eindelijk heeft de heer Thorbecke, sprekende over den verbeterden waterweg van Rotterdam met de zee, zich op een vertoog beroepen van de Kamer van Koophandel van Rotterdam van 19 Februarij 1859. Daarin staat: "dat de Kamer niet aarzelt de verbetering van den waterweg naar zee als van overwegend belang voor hare stad te verklaren. Zij noemt de verbetering van den toegang uit zee naar Rotterdam de eerste voorwaarde van alle verdere ontwikkeling onzer stad." — Het heeft mij in deze gansche discussie getroffen, dat de Kamer van Koophandel van Rotterdam steeds is voorgesteld als uitsluitend de verbetering van haren waterweg te verlangen, en dat men nooit heeft aangehaald een ander vertoog van deze Kamer van 5 Februarij van dit jaar, waarbij zij het belang van den spoorweg op den voorgrond stelt. Ik wil alleen dit vragen: of eene zoo eenzijdige aanhaling kan worden goedgekeurd.

3°. De heer OLIVIER. Ook deze spreker heeft eerst aangedrongen op de verbetering van onzen waterweg, en daarna op den aanleg van spoorwegen: "Ik geloof," zegt hij, "dat men op dit oogenblik een verkeerden weg heeft ingeslagen, dat men de ledigliggende gelden onzer schatkist eerst had moeten gebruiken tot verbetering der waterwegen van Amsterdam en Rotterdam naar zee, van Amsterdam naar den Rijn en voor de kanalisatie zoo in Groningen als elders. Eerst de havens vatbaar gemaakt voor de ontvangst van goederen, en dan aan den afvoer die verbeteringen gegeven voor welke hij vatbaar is."

Als een vreemdeling dit hoorde, zou hij in het denkbeeld verkeeren alsof onze havens geheel en al voor den invoer gesloten zijn. Zoo ver is het toch wezenlijk nog niet gekomen. Het is waar, Rotterdam stelt ook prijs op de verbetering van den toegang naar zee, maar het transito wordt hoofdzakelijk gevoed door zeestoombooten, en die hebben geen acht dagen noodig, zoo als de heer Thorbecke meent, om te Rotterdam te komen, welke Spreker meende, dat de schepen, ten gevolge van den slechten toestand van de gemeenschap van Rotterdam met de zee zoolang moeten worstelen om die stad en hunne laad- of losplaats te bereiken. Maar daarenboven, ik wil het den heer Olivier gevraagd hebben of hij zich kan voorstellen, dat het denkbeeld om eerst den waterweg te verbeteren en daarna spoorwegen aan te leggen, ooit de goedkeuring dezer Kamer zal erlangen? Want hoe zal men tot die verbetering overgaan wanneer niet gelijktijdig de aanleg van spoorwegen wordt voorgesteld? Overigens waardeer ik het ten hoogste dat die Spreker voor zijne meening is uitgekomen en zijne overtuiging heeft uitgesproken, al mogt die in strijd zijn met het kiesdistrikt dat hem heeft afgevaardigd. Dergelijke onafhankelijkheid betaamt ons allen, en ik zal de laatste zijn om hem daarover hard te vallen, en ik waardeer het tevens dat, wanneer de gansche handel roept om spoorwegen en hij meent dat de verbetering onzer waterwegen moet voorafgaan, hij deze meening rondborstig uitspreekt. Die meening eerbiedig ik gaarne; maar wat mij heeft leed gedaan en wat ik niet kan toegeven, het is dit: terwijl èn de heer Hoijnck en ik de gronden breedvoerig hebben opgegeven, waarom wij de concurrentie van het nabijgelegen Belgie zeer vreesden, en wij dit door cijfers trachtten aan te toonen, de heer Olivier heeft uitgeroepen: "ik vrees dien mededinger niet zóó sterk als velen dit doen." En waarom vreest de heer Olivier niet? 1°. Omdat de haven van Antwerpen in de laatste jaren slechter is geworden; daarover heb ook ik wel hooren spreken, doch dat was niet de haven van Antwerpen, maar de toegang tot die haven. En voorts moet ik opmerken, dat eerst na verloop van vele jaren daarvoor te duchten is, b. v. na 100 jaren, en dan spreekt het toch wel van zelf dat Belgie, dat alles aanwendt om zijn handel uit te breiden, ook wel maatregelen zal nemen om die haven te verbeteren. 2°. Omdat hij meent dat men in Antwerpen zelf het gevaar gevoelt dat onze waterwegen aan de Belgische spoorwegen dreigen. Maar ik wil het gevraagd hebben, kan dat eene reden van gerustheid zijn, en daarenboven is men zeker dat eene verbetering onzer waterwegen mogelijk is? Wij hebben gisteren uit het voorloopig verslag over het wetsontwerp tot doorgraving van Holland op zijn smalst, kunnen opmerken dat tegen die doorgraving ontzettende bezwaren worden aangevoerd. Ook uit een ander stuk van de regering hebben wij gezien dat tegen de doorgraving van den Hoek van Holland van den kant der Marine bezwaren worden geopperd, voortspruitende uit waterschapsbelangen. En terwijl wij dit nu alles onderzoeken, gaat het concurrerend Belgie voort zijn handel uit te breiden ten onzen nadeele, en als het dan na een naauwkeurig onderzoek blijkt dat die verbetering niet mogelijk is, vrees ik dat wij tegenover de natie niet verantwoord zullen zijn, en zij ons zal toeroepen: "Gij hebt de gunstige gelegenheid om spoorwegen aan te leggen laten voorbijgaan, gij hebt met onze belangen gespeeld." Ik vrees maar al te zeer dat bij eene verwerping dezer wet, deze woorden ons als eene beschuldiging in de ooren zullen klinken.

De heer POORTMAN was eerst voornemens aan de algemeene beraadslagingen geen deel te nemen, maar acht zich toch gedrongen kortelijk eene opmerking te maken.

De voorstellers van deze voordragt voorspellen van de niet-aanneming daarvan gewigtige gevolgen, als:

a. de aftreding of belangrijke wijziging van het Ministerie;

b. dat het uitzigt op het erlangen van spoorwegen voor jaren lang vervlogen zal zijn;

c. achteruitgang zoo niet ondergang van den handel.

Er is een zekere tijd geweest, toen dergelijke schrikbeelden ook werden voorgehouden, om Regerings-voordragten, die de goedkeuring der meerderheid niet konden erlangen, door te drijven. Welke zijn nu uwe *waarborgen*, bij aanneming van dit wetsontwerp? Overal hoor ik spreken van *hoop* en *vertrouwen*. De concessionarissen hopen en vertrouwen dat de raming niet te laag zal zijn gesteld; zij hopen en vertrouwen dat zij het geld zullen krijgen, dat de werken in eenen niet al te langen tijd voltooid zullen worden. De Regering hoopt en vertrouwt dat de lasten, daardoor aan de natie op te leggen, niet al te zwaar zullen zijn. En leden der Kamer, die vroeger in dit alles groot bezwaar hadden, hopen en vertrouwen nu op het beleid der Regering. Er is een tijd geweest, dat zulk hopen en vertrouwen de plaats van deugdelijke argumenten innam. Toen ook gold het veeltijds millioenen schats, en het is nog de vraag of zij nuttig zijn besteed? Ik acht het nuttig aan dien vroegeren tijd te herinneren, ter waarschuwing om daartoe niet geheel en al terug te keeren. Er was toch vroeger een tijd, toen zich stemmen deden hooren om offers te brengen van eigene overtuiging op het altaar van het algemeen belang; terwijl door zoovelen uwer toch zoo dikwerf met afkeuring werd gesproken van dat algemeene offerfeest. Ik vrees dat, als men dit ontwerp mogt aannemen, dezelfde weg zal worden ingeslagen; en dan zal het gevolg zijn van die aanneming, van die algemeene offerande, dat men zal terugvallen in dienzelfden vroegeren tijd, welke zoo strengelijk, ook door velen onzer in deze Kamer, werd gegispt. Als dit ontwerp wordt aangenomen, en er later weder sprake zal zijn van dezen tijd, zal dan de onpartijdige beoordeelaar, in vergelijking met den vroegeren, ons niet toeroepen: *Mutato nomine de te fabula narratur.*

De heer DELPRAT zal niet schetsen de voordeelen aan het personen- en goederen-vervoer verbonden, maar hij waarschuwt tegen overdrijving. Of dat vervoer dadelijk zeer beduidend zal toenemen en of dat veel winst voor de onderneming zal opleveren, is ook voor het minst twijfelachtig. Toen de Rijnspoorweg aansloot aan Keulen was er ook veel geroep over de toeneming van het vervoer en wat is nu gebleken? Uit de verslagen der kamers van koophandel en fabrieken te Amsterdam en Rotterdam blijkt, dat Amsterdam heeft vervoerd 16000 en Rotterdam 15000 centenaars per spoor; terwijl daarentegen langs Lobith zijn vervoerd 377,000 centenaars; dus was het spoorwegvervoer niet $^{1}/_{12}$ gedeelte van dat langs den waterweg. In eene maand is te water meer vervoerd dan een geheel jaar per spoor. Dus moet men van het vervoer over den spoorweg bij mededinging van den waterweg niet zulke groote verwachting koesteren. Het is daaraan dat hij de voordragt getoetst heeft. Wat is er te wachten van de lijn van Harlingen naar Groningen? Wel voordeel voor het personen-vervoer, maar niet veel voordeel voor de ondernemers.

Door de verbinding van de Noorderlijn met Zwolle kan ook daar het personen-vervoer en de handel en vertier toenemen. Aan de lijn van Harlingen over Heerenveen, Meppel naar Rheine, zou hij verreweg de voorkeur geven boven den voorgestelden omweg. Wat de verbinding van Zwolle naar Rheine betreft, ook hier wenscht hij de kortste verbinding, in het belang van Amsterdam en Rotterdam. Op deze verbinding moet men het hoogste gewigt leggen voor het internationaal verkeer. — Over de rigting uit Vlissingen is geen kwestie. Ieder is van de noodzakelijkheid daarvan overtuigd. De verdere verbinding uit Breda is over het algemeen ook goed en kan voordeelig zijn voor het vervoer en voor de onderneming. — Spreker komt nu tot de verbinding tusschen Noord en Zuid; dat is een moeijelijker punt. Er pleit veel voor de eene en ook veel voor de andere rigting. Spr. gaat de voor- en nadeelen van de voorgestelde of gewenschte rivier-overgangen na. — Wat de brug over den Moerdijk betreft, de brugopeningen zullen kunnen beperkt worden; de uitvoerbaarheid van het werk is ontwijfelbaar. Wat de bezwaren nopens de defensie betreft, refereert hij zich aan den Minister van Oorlog, en meent hij, dat de voordeelen de nadeelen overtreffen. — De overtogt te Arnhem en Nijmegen heeft ook wel bezwaren, maar die zijn niet overwegend. — Wat de bezwaren nopens den overgang bij Culenborg betreft, zekerheid kan niemand geven, of er gevaar kan ontstaan. Maar hij moet alleen opmerken, dat er groote bezwaren bestaan tegen vaste bruggen, als groote belemmeringen voor de scheepvaart opleverende. Wat nu te kiezen: den overgang bij Culenborg of over den Moerdijk? Z. i. geeft die over den Moerdijk eene spoedige communicatie van Rotterdam met Belgie en Frankrijk, en uit dat oogpunt geeft hij daaraan de voorkeur boven de verbinding bij Culenborg. De slotsom zijner rede is, dat zij, die meenen door den aanleg van spoorwegen zóóveel bevoordeeld te zijn, niet zulke groote voordeelen zullen genieten, en dat zij die meenen benadeeld te zijn, ook niet te veel schade zullen lijden. Behalve zijn wensch, om Harlingen spoediger met Rheine te verbinden, kan hij zich met het ontwerp vereenigen.

De heer HOFFMAN zegt, dat hij de vraag: of spoorwegen noodig zijn tot bevordering van het binnenlandsch of internationaal verkeer, voor beslist acht. Dat aan aller verwachtingen niet zou worden voldaan, was te voorzien, maar een zoo grooten tegenstand had hij niet gedacht. Hij heeft zich verheugd over den vorm van het ontwerp, omdat hij vreest dat, als wij hier over de lijnen moesten spreken, dan de strijd niet te overzien was. Hij tracht zich ook los te maken van alle locale belangen, maar meent toch dat bij zoovele lijnen nog had kunnen gevoegd worden, die van 's Gravenhage naar Gouda. Hij zal voor het ontwerp in zijn geheel stemmen, omdat Nederland niet langer ten spot mag zijn bij den vreemde voor hetgeen betreft de verbindingsmiddelen voor het internationaal verkeer, en omdat de aansluiting aan het Europesche spoorwegnet onmisbaar is niet alleen voor den transito-handel, maar ook voor onze kolonien, en ook omdat veel voor onze financien afhangt van de inzigten van het Ministerie van Kolonien. Hij ontmoet hier den spreker uit Rotterdam (den heer Hoynck) die het consignatie-stelsel ter sprake heeft gebragt, waaruit spr. aanleiding neemt om te verklaren dat hij de handhaving van dat stelsel wil en ook het behoud van de markt van producten hier te lande.

De spreker uit Rotterdam heeft ook gewezen op de wenschelijkheid van verlaging der vrachten. Het hangt af hoe die spreker dit bedoelt, want hij (de heer Hoffman) gelooft toch niet dat men te Rotterdam het als een geluk zou achten, dat de vrachten daalden. Hij gelooft met hem dat als wij meer uitvoer naar Duitschland krijgen, wij dan ook meer retouren naar Java zullen hebben en dat wij dan niet meer noodig zullen hebben in ballast te varen. Het groote voordeel der Engelschen is dat zij nooit in ballast varen omdat zij altoos uitvrachten hebben. Als de heer Hoynck dus dat bedoeld heeft, dan is hij het geheel met hem eens. Spreker ziet ook niet laag neder op den transito-handel; de spoorwegen zijn daarvoor niet alleen wenschelijk maar ook noodzakelijk. Hij zou nu gaarne nog wel eenig lichtpunt tot verdediging der wet willen bijbrengen, maar als hij let op een stuk in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van heden en hoe het daarbij zijn medeafgevaardigde uit Almelo gegaan is, ziet hij er van af. Overigens verklaarde spreker nog, dat hij buiten de politieke kwestie blijft; dat hij zoo zeer als iemand een liberaal ministerie wenscht, maar liberaal voor ons en niet voor den vreemdeling; meenende hij ook dat men wat de kolonien betreft veel te liberaal voor den vreemdeling is.

De heer SCHIMMELPENNINCK heeft met aandacht de discussien nagegaan en acht zich thans verpligt zijn gevoelen mede te deelen. Hij gaat daarbij na de hoofdbezwaren, die tegen het ontwerp zijn ingebragt, waarvan hij verschillende wederlegt. Zoo vindt hij het onregtvaardig en onverdiend dat men het der Regering verwijt, dat zij het stelsel der concessien heeft gevolgd, daar zij ten deze gelet heeft op al hetgeen in de Kamer is voorgevallen. Hij was steeds het stelsel van den aanleg van staatsspoorwegen toegedaan, en hij heeft zich daarom tegen de vroegere motie van orde van de Kamer verklaard. Na de goedkeuring van die motie stond het bij hem vast, dat de groote meerderheid van de Kamer het stelsel van staatsspoorwegen niet was toegedaan. Hij is door de verslagen der Kamer in die overtuiging versterkt, zoodat nu de Kamer daarover bij herhaling had beslist, van dat stelsel geene sprake meer kon zijn. In dien stand van zaken wenscht hij zooveel mogelijk den aanleg van spoorwegen te bevorderen langs den weg door de Kamer aangewezen. Naar zijne overtuiging moet men onderscheid maken tusschen de beide voorloopig verleende concessien. Het komt hem voor dat er nopens den Noorderspoorweg welligt iets meer had kunnen worden gedaan, maar na al hetgeen hij dienaangaande heeft gehoord, en nu deswege is gebeurd, heeft hij geen overwegend bezwaar meer tegen den Noorderspoorweg.

De offers, die tot den aanleg daarvan zullen worden gevorderd, zullen ook niet zoo groot zijn. Naar zijne meening is 's lands financiele toestand wel zoodanig, dat wij in staat zijn de uit die concessie voortvloeijende uitgaven te bestrijden. Zijn de uitgaven noodzakelijk, dan moet men die ook toestemmen. Hij heeft dus noch in de lijnen, noch in de financiele bezwaren, iets tegen den Noorder-spoorweg gevonden. Ook zijn bezwaar tegen den vorm der wet is, na de verklaring van den Minister van Binnenl. Zaken komen te vervallen, omdat hij daaruit meent te mogen afleiden, dat zoo art. 2 (Zuider-spoorweg) niet mogt worden aangenomen, dit voor de Regering geene reden zal opleveren om het ontwerp in te trekken. Hij betreurt het dat de concessien niet door amendementen kunnen worden gewijzigd; maar na die verklaring van den Minister zal hij zich met het art. 1 (Noorder spoorwegen) vereenigen.

De heer STORM VAN 'S GRAVESANDE is van een tegenovergesteld gevoelen. Hij kan zich met de concessie Zuider spoorwegen volkomen vereenigen. Naar zijne overtuiging zijn die lijnen met de daaraan verbonden bruggen zoo geprojecteerd, dat de aanneming daarvan ook uit een krijgskundig oogpunt wenschelijk is. Hij beroept zich daarbij op hetgeen, wat de Minister van Oorlog gezegd heeft, die tevens het bewijs heeft geleverd, dat men over het defensieleger van den Staat zeer goed in het openbaar kan spreken. Als het onmogelijk was de brug aan den Moerdijk te verdedigen, dan kan men het defensieleger van het geheele land wel als niet bestaande beschouwen. Hij gelooft dat men den bestaanden spoorweg van Rotterdam naar Antwerpen door de bruggen over den Moerdijk en de Maas moet aanvullen.

Hoe gunstig hij nu over den Zuider-spoorweg denkt, zoo duister komt hem de concessie voor den Noorder-spoorweg voor. Zoo als die nu hangende is, druischt zij naar zijne meening tegen alle mogelijke stelsels in. Tot op dit oogenblik aarzelt hij daarom daartoe zijne stem te geven, hij wacht de inlichtingen van de regering af, en wenscht vooral antwoord op de vraag, of het nog mogelijk ware met de concessionarissen in nadere onderhandeling te treden om verandering in de lijnen te brengen.

De VOORZITTER verklaart dat thans geen spreker meer is ingeschreven.

De MINISTER VAN BINNENL. ZAKEN vraagt andermaal het woord, maar geeft den wensch te kennen dit eerst morgen te voeren.

Derhalve wordt de Vergadering tot dien tijd gescheiden.

VOORLOOPIG VERSLAG,

betreffende het ontwerp van wet tot doorgraving van Holland op zijn smalst.

VERVOLG EN SLOT.

§ 3. Ofschoon alzoo het plaats gehad hebbend onderzoek niet zoo veelzijdig en afdoende is geweest als voor eene eindbeslissing noodig scheen, verklaart de Regering in hare Memorie van Toelichting, dat zij zich, na naauwgezette overweging, met het ontwerp, door den Raad van den Waterstaat voor het nieuwe kanaal voorgesteld, heeft vereenigd. Men wilde op de naauwgezetheid dier overweging niets afdingen; maar meende toch, met het oog op het vroeger ten deze voorgevallene, zeer ernstig te mogen betwijfelen, of zij zoo spoedig ten einde zou zijn geloopen, indien niet, tijdens zij plaats had, de regeringsvoorstellen tot den aanleg van spoorwegen op eene groote schaal bij de Kamer aanhangig waren geweest. Niettegenstaande de Memorie van Toelichting daarvan met geen enkel woord rept, ligt in die spoorwegplannen onmiskenbaar de meer onmiddellijke aanleiding tot de tegenwoordige voordragt.

Men is ver van te ontkennen, dat er tusschen den aanleg van groote spoorweglijnen en de verbetering der voornaamste waterwegen naar

verband bestaat. Het bezit van spoorwegen zou tot bevordering van het internationaal verkeer weinig baten, indien onze voornaamste koopsteden en havens niet voor groote zeeschepen goed toegankelijk waren en dus door gemakkelijken aanvoer van buiten het spoorwegverkeer kon worden gevoed. Er waren zelfs leden, die te dezer gelegenheid hunne overtuiging niet ontveinsden, dat in een land als het onze de verbetering der waterwegen aan het ontwerpen en uitvoeren van een groot spoorwegnet vooraf had moeten gaan. Huns inziens zou bijv. de bloei van den Amsterdamschen handel vrij wat meer bevorderd worden door verbetering der gemeenschap te water met den Rhijn aan den eenen, met de zee aan den anderen kant, dan door den aanleg van spoorwegen, in welke rigting ook.

Maar hier bestaat tusschen de ontworpen spoorwegen en de voordragt tot het graven van een kanaal van Amsterdam naar de Noordzee een geheel ander verband dan het aangeduide. De Regering heeft in hare Memorie van Beantwoording omtrent de wet tot bekrachtiging van de concessie voor de Zuiderspoorwegen, van 8 September jl., de meening voorgestaan, dat Amsterdam vroeger in het genot van den verbeterden waterweg behoort te worden gesteld, omdat Zuidholland, door de rigting bij de concessie voor de Zuiderspoorwegen in 's Rijks algemeen belang aangenomen, *"toevallig bevoordeeld is"* Met andere woorden wil dit zeggen, dat de aanleg van het nieuwe kanaal op 's Rijks kosten als een aequivalent te beschouwen is voor ware of vermeende benadeeling van Amsterdam bij het ontworpen spoorwegplan. De tegenwoordige voordragt heeft alzoo den schijn, als of zij ten elfder ure ware ingediend, om tegenstand te breken, hooggestemde klagten tot zwijgen te brengen, en de goedkeuring van het eene ontwerp door het onmiddellijk daarop laten volgen van een ander gemakkelijker te maken.

Nagenoeg algemeen verklaarde men, dat uit dit oogpunt het tegenwoordig ontwerp een allerpijnlijksten indruk had gemaakt. Indien aan Amsterdam eene te ondergeschikte of verkeerde plaats in het ontworpen spoorwegnet is toegewezen, behoort daarop terug te worden gekomen. Maar als de Regering inderdaad overtuigd is, dat de door haar voorgestane rigting der ontworpen spoorwegen het meest strookt met het algemeen belang, behoort zij zelfstandigheid genoeg te bezitten, om den tegenstand, dien zij ontmoet, te trotseren, en althans niet vergoeding van eenen anderen aard te schenken of te beloven voor hetgeen in haar oog geene achteruitzetting, geene benadeeling is. Zulk een stelsel van vergoeding en van dading met plaatselijke belangen zou ver heen kunnen leiden; op groot nadeel der schatkist uitloopen, ja, in de gevolgen onzen constitutionelen regeringsvorm in minachting kunnen brengen.

§ 4. Door verscheidene leden werd bevreemding uitgedrukt, dat de Regering te dezer gelegenheid zelfs niet met een enkel woord van de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee gewaagt. Huns inziens viel het verband tusschen den eenen waterweg en den anderen veel meer in het oog dan dat tusschen het nieuwe Amsterdamsche kanaal en de aan te leggen spoorweglijnen. Nam men eenmaal aan, dat het werk der verbeterde gemeenschap te water van Amsterdam met de Noordzee een nuttig, uitvoerbaar en op 's Rijks kosten te ondernemen werk was, dan viel voor de *gelijktijdige* uitvoering van den beteren Rotterdamschen waterweg zeer veel te zeggen. Zelfs kon met grond worden beweerd, dat het laatste werk veel rijper voor uitvoering was dan het eerste en dus uit dat oogpunt den voorrang verdiende. Het verslag van den Raad van den Waterstaat wegens den Rotterdamschen waterweg — aan welks verdiensten men te dezer gelegenheid volgaarne hulde deed — dagteekent reeds van 31 Augustus des vorigen jaars. Dat verslag is niet met overhaasting opgemaakt. De Raad is bij het opstellen niet aan eene beperkende instructie gebonden geweest, en heeft dus vrijelijk zijn oordeel over alle vroeger gemaakte plannen kunnen uiten. De bezwaren, waarmede men bij het doorgraven van den hoek van Holland en het vormen van eenen nieuwen, voor diepgaande schepen bruikbaren Maasmond in die rigting zou te kampen hebben, zijn oneindig minder dan die men bij het doorgraven van Holland op zijn smalst ontmoeten zou. De ingenieurs, die over het eerste plan zijn gehoord, toonen zich dan ook veel zekerder van eenen goeden uitslag. Eindelijk mag niet uit het oog worden verloren, dat de nieuwe Rotterdamsche waterweg geen 18½ millioen, maar 5 millioen kosten zou, onder welk bedrag dan nog een millioen begrepen is voor rivierverbetering, tot welke laatste uitgaaf, naar het gevoelen van den Raad van den Waterstaat, vroeger of later ook dan zou moeten worden overgegaan, wanneer men het denkbeeld van het graven van een kanaal door den hoek van Holland varen liet. De bedoelde leden meenden, op grond van een en ander, te moeten vragen, of het in de bedoeling der Regering ligt, het plan tot verbetering van den Rotterdamschen waterweg geheel te laten rusten. Zij hadden wel in de reeds vroeger aangehaalde Memorie van Beantwoording omtrent de Zuider spoorwegen gelezen, dat deskundigen van de marine het gevoelen voorstonden, dat het doel van dezen nieuwen waterweg zou worden gemist; maar wenschten omtrent de gronden dier meening nader te worden ingelicht. Naar het schijnt lag het bezwaar voornamelijk daarin, dat ten gevolge van de geringe hoogte der hoofden de ingang van het nieuwe kanaal voor binnenkomende schepen onder bepaalde omstandigheden niet duidelijk genoeg zigtbaar zou zijn; doch men wenschte daaromtrent zekerheid te bezitten. Altijd had het iets vreemds, dat hier de zaak van het gevoelen van zeelieden afhankelijk wierd gemaakt; terwijl zulke deskundigen omtrent het thans voorgestelde plan wegens de doorgraving van Holland op zijn smalst zelfs niet zijn gehoord. In elk geval was het verzekeren van eenen goeden waterweg aan Rotterdam eene zaak van zoo veel gewigt, dat men die niet zoo spoedig ter zijde moest schuiven. Die koopstad had daarbij, naar het gevoelen van eenigen, veel meer belang, dan bij de rigting, thans voor de Zuiderspoorwegen voorgesteld.

Andere leden wenschten insgelijks wel nadere inlichting wegens deze aangelegenheid te ontvangen, doch gevoelden zich bezwaard om op eene gelijktijdige uitvoering der werken voor de beide waterwegen aan te dringen. Zoo men alle groote openbare werken, waarvan in den laatsten tijd sprake is geweest, op eens wilde ondernemen, zou men — de finantiële bedenkingen nu nog eens daargelaten — het gereedste middel aangrijpen om niets hoegenaamd tot stand te brengen. In een ander verband had de groote meerderheid de strekking, om het eene werk van het andere afhankelijk te maken en het eene locaal belang niet voor de andere te laten achterstaan, streng gegispt.

§ 5. Nog meer opzettelijk werd in de onderscheidene afdeelingen de vraag behandeld, of het nieuw te graven kanaal door Holland op zijn smalst als een nuttig en uitvoerbaar werk, dat blijvend aan zijne bestemming beantwoorden zou, kon worden beschouwd.

Men stelde daarbij op den voorgrond, dat voor een groot middenpunt van handel, zoo als te Amsterdam, het bezit van eene goede haven en van eene zoo weinig mogelijk belemmerde gemeenschap met de zee eene wezenlijke behoefte was. Verlevendiging van den handel in een zoodanig middenpunt kon niet wel als een zuiver locaal belang worden beschouwd. Bestond dus de zekerheid, dat het kanaal voortdurend aan zijne bestemming beantwoorden zou, velen zouden zich geneigd gevoelen eene aanmerkelijke bijdrage uit 's Rijks kas voor dit werk te verleenen. Intusschen erkenden ook deze leden, dat men te Amsterdam, in de vooruitgezette, gunstige onderstelling, de voordeelen, die deze koopstad door het bezit van het nieuwe kanaal verwerven zou, overdreef. Het bleef toch altijd een kanaal, waarin de koopvaarders, ten gevolge van het maken der sluizen, aan niet weinig oponthoud blootgesteld en tot het maken van aanzienlijke kosten genoodzaakt zouden zijn. Voor de pakketvaart zou het werk ongetwijfeld zijn nut hebben; maar voor de groote menigte der binnenkomende schepen, die, gelijk reeds is opgemerkt, zulk eenen aanmerkelijken diepgang niet bezitten, als waarop bij den aanleg van het kanaal gerekend wordt, is dat nut geenszins zoo in het oog springend.

Tegenover het voordeel, hetwelk Amsterdam, altijd in de vooruitgezette onderstelling, verwerven zou, stond zeer wezenlijke krenking der belangen van de provincie Noord-Holland over. Het nieuwe kanaal is niet tot stand te brengen zonder dat de duinketen worde doorgegraven, die genoemde provincie tegen de aanvallen der zee beschermt. Als de zeebreker bezwijkt, die aan het uiteinde van het kanaal zal worden gebouwd, zouden de gevolgen niet wel berekenbaar zijn. Noord-Holland wordt door het graven van het kanaal van de overige deelen des Rijks afgescheiden, en terwijl de bestaande spoorwegplannen de strekking hebben, de voornaamste der Zeeuwsche eilanden aan het vaste land te verbinden, zou Noord-Holland in een eiland herschapen. Komt het kanaal tot stand, die provincie zal het uitzigt op eenen spoorweg voor goed moeten opgeven en afstand doen van de welvaart, die het bestaande kanaal in die streken verspreidt. Het laat zich toch wel niet aannemen, dat de Nederlandsche Staat op den duur twee zulke uiterst kostbare waterwegen, als voortaan op Amsterdam zouden uitloopen, in goeden en bruikbaren staat onderhouden zal. Al is er overdrijving in het gezegde van den Alkmaarschen gemeenteraad bij zijn aan de Kamer ingediend adres, dat de doorgraving van Holland op zijn smalst een doodsteek voor het geheel noordwestelijk deel van de provincie Noord-Holland mag genoemd worden, de in dat stuk opgenoemde bedenkingen zijn niet geheel ongegrond.

Bij de groote meerderheid wogen andere bezwaren, die aan den aard van dit reusachtige werk verbonden zijn, nog meer. Het kanaal moet te Amsterdam aanvangen op een punt, waar de grond uiterst slap en slecht is. Het heeft opmerkelijke moeite gekost, daar de Westerdoksdijk 1,92 el diep te bouwen. De thans te maken sluis zal nog wel 6,5 el dieper moeten liggen. Zal men in den aanleg van dat werk slagen, zonder dat de raming van de kosten geweldig wordt overschreden? Het kanaal moet, volgens het plan, eene waterdiepte van 6.5 el opleveren. Die diepte is, als het kanaal geheel aan zijne bestemming beantwoorden zal, nauwelijks groot genoeg. Uit de bijlagen van het verslag van den Raad van den Waterstaat blijkt, dat zoowel het zeestraat evenzeer als de stoomschepen voor de geprojecteerde Oost-indische pakketvaart eenen grooteren diepgang hebben. (Zie bladz. 93 van dat verslag.) Aangenomen, dat men zich met het bereikbare tevreden moet stellen, is het dan uitgemaakt, dat die diepte verkregen, vooral dat zij, eenmaal verkregen, behouden zal kunnen worden? In den Raad van den Waterstaat is, zooals reeds vroeger in dit verslag werd herinnerd, op dit punt ernstige twijfel uitgedrukt. Zal men altijd aan de kolken der ontworpen sluizen de vereischte diepte kunnen geven? Bestaat er geen gevaar, dat, waar het kanaal den duinzoom doorsnijdt, het door zandverstuiving in meerdere of mindere mate zal worden aangevuld? Het is waar, deze laatste bedenking werd ook in der tijd tegen de Katwijksche uitwatering ingebragt; maar al heeft men daar door het verzekeren der kanaaloevers met de uitgedolven specie en door beplanting dier oevers het gevaar gekeerd, is het nog zoo geheel zeker niet, dat dit voor het nieuwe kanaal, hetwelk op zoo veel grootere schaal zou worden aangelegd, evenzeer het geval zou kunnen zijn. Bestaat voorts genoegzame zekerheid, dat de dammen, die de haven in de Noordzee moeten vormen, tegen het geweld der baren bestand zullen zijn, en dat in of vóór den mond dier haven geene verzanding zal plaats grijpen? De ondervinding in onze zeegaten, aan den Scheldemond, te Havre en elders verkregen, bewijst welk eene gestadige wisseling er in de ondiepten der zee plaats heeft. De mond van het kanaal zal te wijd en te lang, de stroom daarin te zwak zijn, dan dat men veel werking van de spuijing verwachten kan. In Delfland heeft men aan de zeekust hoofden aangebragt, om daar grond aan te winnen, en dus het tegenovergestelde uitwerksel te verkrijgen van hetgeen men van de hoofden der nieuwe haven in de Noordzee verwacht. Allertreurigst zou de uitkomst zijn, indien het nieuwe kanaal, na met ontzettende kosten te zijn tot stand gebragt, ten slotte bleek door verzanding in of vóór den mond niet bruikbaar te zijn. Daartegen werd echter aangevoerd, dat de hoofden of kribben op het zeestrand onder Delfland niets tegen het plan omtrent de haven van het nieuwe kanaal bewijzen. Uit de daar verkregen ondervinding ware veeleer af te leiden, dat de grond vóór de koppen der havendammen steeds meer zal worden uitgewoeld; maar dan ook dat het onderhoud dier dammen, waarvan de noordelijke over zijne geheele lengte aan de woede der Noordzee zal zijn blootgesteld, uitermate kostbaar zal zijn.

Bestaat eindelijk voldoende zekerheid, dat de mond der haven onder min gunstige omstandigheden voor de aankomende schepen toegankelijk zal zijn? Met sterke noordelijke en westelijke winden zal op die haven eene zware branding staan. De schepen zullen op de betrekkelijk smalle opening van 300 el moeten aanzeilen, en indien zij die missen, meestal reddeloos verloren zijn. Zullen de zeelieden zich op onze onherbergzame kust aan zulke gevaren durven blootstellen? Eenige leden hechtten niet bovenmate aan dit bezwaar. Zij herinnerden, dat de voor zwaar beladen schepen bruikbare geul in het Westgat ook met harden wind moeijelijk te bezeilen is, en dat de geul van het Schulpengat zelfs nog smaller is dan de ingang der nieuwe Noordzeehaven zijn zou; terwijl men hier de havendammen tot bakens hebben zou, dáár alleen de aanwijzing der tonnen bezit. Het gevaar van het binnenkomen der Texelsche zeegaten scheen dus zooveel minder niet. — Men antwoordde, dat dan toch de wijze van binnenkomen niet gelijkstaat. Het schip, dat het Schulpengat aandoet, komt als in een trechter, bevindt zich al spoedig in betrekkelijk slecht water en heeft den stroom dikwijls in zijn voordeel; terwijl in de nieuwe Noodzeehaven, vooral nu de zeebreker uit het plan is weggenomen, die voordeelen zouden worden gemist.

De slotsom was ook nu weder, dat men van de uitvoerbaarheid of liever van het welslagen van dit zoo veel omvattend en kostbaar werk niet genoegzaam verzekerd was, om tot het aanvaarden daarvan de hand te helpen leenen.

§ 6. Die uitvoerbaarheid werd nog uit een ander oogpunt ernstig betwijfeld. Reeds bij de overweging der aanhangige spoorwegplannen is het bij velen een ernstig punt van bezwaar geweest, of bij die ontwerpen niet op het bestaan van meer werkkracht gerekend wordt dan ons vaderland bezit. Men vreesde, dat wanneer binnen weinige jaren zooveel millioenen aan het leggen van spoorwegbanen besteed moesten worden, òf geen genoegzaam aantal arbeiders te bekomen zou zijn, òf wel het arbeidsloon ver boven het gewone peil stijgen zou; terwijl tevens eene aanmerkelijke rijzing in den prijs van sommige bouwstoffen het onvermijdelijk gevolg scheen te moeten zijn. Thans zou, indien de tegenwoordige regeringsvoordragt aangenomen wierd, daarbij nog een werk komen, waaraan, zoo de gemaakte raming van kosten juist is, gedurende de eerstkomende acht jaren tusschen de 2 en 3 millioenen gulden 's jaars zou worden besteed. Zal het verwerken van zulke ontzettende geldsommen zonder nadeelige gevolgen mogelijk zijn? Zal vooral ook ééne soort van materialen, waarvan voor werken als die aan de nieuwe haven overgroote hoeveelheden moeten worden verbruikt, het rijshout namelijk, in genoegzame mate te verkrijgen zijn? De Raad van den Waterstaat heeft, blijkens de bedenkingen op bladz. 34 van zijn verslag, dit laatste bezwaar gevoeld. Er wordt daar beweerd, dat het werk zoodanig verdeeld is, dat gedurende de eerste vier jaren nog genoegzaam rijshout geleverd zal kunnen worden, terwijl men dan voor volgende jaren op vermeerderde aankweeking en op aanvoer van elders rekent. Maar steunt die verwachting wel op goeden grond? In de laatste jaren is aan de rivierwerken veel rijs gebruikt, en is ook dien ten gevolge de prijs van den bunder rijswaard zeer aanmerkelijk gestegen. Voor de spoorwegen zal men op sommige punten niet weinig rijs moeten verwerken. Vermeerderde aankweeking zal in de behoefte ook daarom niet genoegzaam kunnen voorzien, omdat eerst na zes of meer jaren een nieuw aangelegde rijswaard begint voort te brengen. De raad van den Waterstaat schijnt op aanvoer van buiten te rekenen; maar het is niet bekend, dat in andere landen deze soort hout in genoegzame hoeveelheid wordt aangekweekt. De aanvoer daarvan zou ook niet weinig kostbaar zijn. Men moet dus alweder vragen: is het tegenwoordig plan wel al in zijne onderdeelen genoegzaam doordacht, en zal men niet in de uitvoering op hinderpalen stuiten, schijnbaar van ondergeschikten aard, maar die ligt onoverkomelijk zullen zijn? De Regering zal toch het gevaar niet willen doen ontstaan, dat een nuttig of noodzakelijk rivierwerk onvoltooid blijft liggen, omdat men elders aan een reusachtig kanaal- en havenwerk bezig is?

§ 7. Bij het bestaan van zoo veel onzekerheid, of de doorgraving van Holland op zijn smalst wel met goed gevolg tot stand te brengen is, en eenmaal voltooid, aan de verwachting beantwoorden zal, heeft het bevreemd, dat de Regering thans aan de mogelijkheid om op eene andere, betere wijze in de behoefte van Amsterdam aan goede gemeenschap met de zee te voorzien, volstrekt niet meer schijnt te denken. De Regering wil voor Amsterdam eene nieuwe voorhaven in de Noordzee stichten, waarvan de bruikbaarheid en genaakbaarheid, ten zachtste genomen, te betwijfelen valt; maar die koopstad bezit reeds in het Nieuwe Diep zoodanige voorhaven, die onder de beste van geheel noordelijk Europa kan worden geteld. Die haven is ook voor de meest diep gaande schepen toegankelijk. Voor hare voortdurende bruikbaarheid behoeft niet de minste vrees te bestaan. De ondervinding heeft geleerd, dat, als in de Texelsche zeegaten eene tot dusver voor de scheepvaart bruikbare geul verzandt, daarvoor eene andere, even goed bruikbare in de plaats treedt. Wat de Raad van de Waterstaat op bladz. 46 en volgg. van zijn verslag van den toestand der Texelsche zeegaten zegt, boezemt op dit punt volkomene gerustheid in.

Het kanaal, dat het Nieuwe Diep met Amsterdam verbindt, laat in bruikbaarheid te wenschen over; maar er bestaan dan toch middelen om de gebreken daarvan weg te nemen en door uitdieping, vergrooting der sluizen, als anderzins het in zoodanigen toestand te brengen, dat schepen van denzelfden of zelfs van nog grooteren diepgang, als waarvoor het nieuwe kanaal zou worden ingerigt, daarvan gebruik kunnen maken. Het hier bedoelde radicale herstel van het Noord-Hollandsch kanaal zou, volgens de uitgewerkte memorie, bij het verslag over de openbare werken van 1855 en 1856 gevoegd, ruim 12 millioen kosten. Ook dit is eene hoogst aanzienlijke som; maar tegen het besteden daarvan zou minder worden opgezien, omdat er genoegzame zekerheid bestaat, dat de waterstaat hier op geene onoverkomelijke technische bezwaren stuiten zal. Hier geldt het een werk, aan het gelukken waarvan redelijkerwijze niet te twijfelen valt.

Het is waar, de doorgraving van Holland op zijn smalst belooft aan Amsterdam eene veel kortere gemeenschap met de zee, dan die koopstad in het Noord-Hollandsch kanaal bezit. Maar behalve dat dit bezwaar door vermindering der haven- en sluisgelden, of door vestiging eener stoomsleepdienst voor rijksrekening te matigen ware, zouden ook met het oog op de stoompakketvaart, de daaruit voortvloeijende ongelegenheden nagenoeg geheel verdwijnen, als een spoorweg van Amsterdam naar het Nieuwe Diep tot stand kwam.

Zoo doende ware voor een bedrag, welligt niet veel grooter dan voor de doorgraving van Holland op zijn smalst wordt geeischt, niet slechts in de behoefte van Amsterdam op zekere wijze zijn te voorzien, maar zou een aanmerkelijk deel der provincie Noordholland worden gebaat. Die provincie zou niet langer behoeven te duchten door het doorgraven van de duinketen aan gevaar te worden blootgesteld. De welvaart van steden, zoo als Alkmaar en Purmerend, waar nu reeds zeeschepen aankomen en onder andere een belangrijke houthandel gedreven wordt, zou beter verzekerd zijn dan te voren, en alle denkbeeld, dat men hier met een bloot locaal belang te doen heeft, zou van zelf verdwijnen.

Nog een ander voordeel ware verkregen. Door het doorgraven van Holland op zijn smalst wordt ontwijfelbaar inbreuk gemaakt op ons verdedigingsstelsel. De Regering, die thans over dit punt een diep stilzwijgen bewaart, heeft dit vroeger zoo zeer gevoeld, dat juist de eisch tot het aanleggen van verdedigingswerken bij de uitmonding van het kanaal een hinderpaal tegen het toestaan der doorgraving is geweest. Die verdedigingswerken zullen thans op staatskosten moeten worden aangelegd, en dus de te doene uitgaaf voor de doorgraving ongetwijfeld vrij wat verhoogen. Van zulke kosten kan bij het verbeteren van het Noordhollandsch kanaal en bij den aanleg van den spoorweg naar het Nieuwe Diep geen sprake zijn. Verscheidene leden konden bij de behandeling van dit punt de aanmerking niet terughouden, dat het stilzwijgen over de verdedigingswerken bij de tegenwoordige voordragt een nieuw bewijs is, hoe zeer zij met overijling is opgemaakt. Was het Comité van Defensie over dat plan gehoord? Men meende het ernstig te moeten betwijfelen, en toch zou dit onderwerp een bepaald onderzoek van wege dat ligchaam overwaardig zijn geweest.

Door de verbetering van het Noordhollandsch kanaal zou al verder het belang van onze marine veel beter verzekerd zijn dan door het doorgraven van Holland op zijn smalst. Te Amsterdam bevindt zich de voornaamste werf van aanbouw voor onze oorlogschepen; terwijl het maritime etablissement aan het Nieuwe Diep in de uitrusting voorziet. Van tijd tot tijd ondervindt men, blijkens het gebeurde met het fregat Wassenaer, dat het Noordhollandsch kanaal niet op de vereischte schaal is aangelegd, om aan de te Amsterdam afgebouwde oorlogschepen een gemakkelijken togt naar de uitrustingswerf aan het Nieuwe Diep te verzekeren. Welke denkbeelden koestert de Regering omtrent deze gewigtige aangelegenheid voor de toekomst? Stelt zij zich voor, dat bij de verwezenlijking harer plannen, de te Amsterdam afgebouwde oorlogschepen, in meerdere of mindere mate uitgerust, door het aan te leggen kanaal en over de Noordzee naar het Nieuwe Diep gesleept zullen worden? Maar dat zou groote kosten veroorzaken en in oorlogstijd onmogelijk zijn. Of wil zij voor de gemeenschap tusschen de beide werven voortdurend het Noordhollandsch kanaal gebruiken? Maar dan zal, zoo niet dadelijk, dan toch na eenigen tijd, aan het laatstgenoemde kanaal en aan de daarop aanwezige sluizen meer dan het volstrekt onvermijdelijke moeten worden verrigt. Uit dit oogpunt derhalve is het gevaar zeer groot, dat bij de aanneming der tegenwoordige voordragt de drang der omstandigheden er toe leiden zou, om ook aan het Noordhollandsch kanaal millioenen te besteden; zoodat de schatkist met de uitgaven voor het in goeden staat brengen van twee uiterst kostbare waterwegen, die op hetzelfde punt uitloopen, zou worden bezwaard.

Voegde men dit alles bijeen, dan kon, naar het oordeel der groote meerderheid, als op dit oogenblik te kiezen viel tusschen de doorgraving van Holland op zijn smalst en de radicale verbetering van het Noord-Hollandsch kanaal met een daaraan verbonden aanleg van den spoorweg naar het Nieuwe Diep, de keus niet twijfelachtig zijn. Zeer overwegende redenen pleiten voor het laatste plan. Het moest zelfs verwondering baren, dat men dit te Amsterdam niet wil inzien, en men kon daarvoor geene andere reden vinden, dan dat de handelsstand aldaar nog altijd zekere vooringenomenheid tegen het Nieuwe Diep koestert en de opkomst dier zeehaven ongaarne zou zien. Van zoodanige stemming vindt men in hetgeen bij het verslag van den raad van den waterstaat als het gevoelen der organen van den Amsterdamschen handel wordt medegedeeld, zelfs eenig spoor. (Zie bladz. 99 van het verslag.) Naar de overtuiging der meerderheid echter mogt eene regering, die het belang van allen te behartigen heeft, zich niet door zulke vooroordeelen laten leiden. Men kan zich voorstellen, dat indien het Nieuwe Diep als koopvaardijhaven eene hoogere vlugt nam, enkele bloot plaatselijke belangen te Amsterdam daardoor zouden kunnen lijden; niet dat de Amsterdamsche handel uit een meer algemeen oogpunt benadeeld zou worden. Integendeel zou uitbreiding van dien handel, verlevendiging onzer betrekkingen met het buitenland, het gevolg moeten zijn. Bremen en Hamburg bezitten in Bremerhaven en Cuxhaven voorhavens, in menig opzigt met hetgeen het Nieuwe Diep voor Amsterdam is of worden kan, gelijk te stellen. Geheel de handelsgeschiedenis heeft het geleerd, dat het voor eene koopstad een ijdel pogen is, de onvermijdelijke gevolgen harer geographische ligging te willen wederstreven. Eene burgerij, die zich het lot van Venetie en van zooveel andere eenmaal bloeijende koopsteden, ook in ons vaderland, niet voorbereiden wil, behoort, om een bekend spreekwoord te gebruiken, de bakens te verzetten vóór het tij verloopen is.

§ 8. Ook indien al de andere bezwaren tegen de doorgraving van Holland op zijn smalst weg te ruimen waren, zouden zeer veel leden uit een zuiver finantieel oogpunt zich gedwongen zien, aan het tegenwoordig voorstel hunne stem te weigeren. Het geldt hier eene nieuwe staatsuitgave, thans op 18½ millioen geraamd, maar die hoogst waarschijnlijk nog aanmerkelijk klimmen zou. Werken van zulk eenen veelomvattenden aard worden gewoonlijk te laag geraamd. Hier is dat gevaar dubbel te vreezen, omdat maar al te zeer te voorzien is, dat de zeebreker later bij het werk zal moeten worden gevoegd. In elk geval zullen kostbare verdedigingswerken moeten worden aangelegd, waarop bij de raming niet is gerekend. Er waren leden, die het geenszins voor onmogelijk hielden, dat de kosten van aanleg van het werk, alles bijeen genomen, tot 30 millioen gulden zouden stijgen. Bij de aanspraak door den Minister van Finantien, nog geene twee maanden geleden, bij de indiening van de Staatsbegrooting gehouden, werden de kosten der doorgraving nog slechts op 15 millioen geschat. Sedert is de raming met 3½ millioen vermeerderd.

Zulk eene uitgave wordt voorgesteld op een oogenblik, dat, indien al de thans aanhangige regeringsplannen worden aangenomen, nog zoo oneindig veel meer te besteden is. Berekent men de uitgaaf voor de doorgraving van Holland op zijn smalst slechts op het regeringscijfer van 18½ millioen, en voegt men daarbij wat, volgens de bestaande plannen, buiten de rentegarantie, voor de spoorwegen en voor de emancipatie der slaven noodig is, dan bereikt men het ontzettend cijfer van 63½ millioen. Voor die uitgave is slechts 23 millioen in de schatkist voorhanden. De overige 40 millioen zullen geheel en al uit de toekomstige overschotten en baten betreden moeten worden. De Regeringsberekeningen steunen derhalve op het voortdurend genot van zeer buitengewonen voorspoed en op het onbelemmerd vloeijen der aan zoo veel wisselvallige kansen onderhevige Oost-Indische baten. De minste onvoorziene gebeurtenis kan die berekeningen jammerlijk doen falen. Aan het slot der Memorie van Toelichting tot de tegenwoordige voordragt wordt erkend, dat het geld, voor de doorgraving van Holland op zijn smalst benoodigd, slechts voor de twee eerstkomende jaren voorhanden is, en de mogelijkheid voorgespiegeld, dat in de uitgaven der volgende jaren op andere wijze dan uit de overschotten van voordeelige dienstjaren zal moeten worden voorzien. De doorgaving van Holland op zijn smalst zou dus ligt niet te voltooijen zijn dan door vermeerdering van staatsschuld of door het heffen van nieuwe belastingen. Voor zoodanig uitzigt deinsden de bedoelde leden terug. Het was, meenden zij, als of thans eene soort van spel met de door den Staat uit te geven millioenen gedreven wierd.

Bij andere leden woog het finantiele bezwaar minder. Onze finantiele toekomst bood, naar hun gevoelen, lichtpunten genoeg aan. Was het voorgedragen werk inderdaad nuttig, kon daardoor aan den handel van Amsterdam een nieuw leven worden geschonken, men behoorde zich door de vereischte uitgaven, die toch over een aanmerkelijk aantal jaren zouden worden verdeeld, niet te laten afschrikken. Tegen die buitengewone uitgaven staan in het onderstelde geval toch velerlei indirecte voordeelen over. Niet slechts Amsterdam, maar het grootste deel van Noord-Holland leeft van den handel. Zonder buitengewone tegenspoeden zouden de staatsinkomsten, die uit de kolonien medegerekend, de gewone staatsuitgaven gedurende de eerstvolgende jaren zeker telkens met verscheidene millioenen overtreffen.

Men voerde aan deze leden te gemoet, of zij wel genoeg in het oog hielden, dat door den aanleg van het nieuwe kanaal ook *blijvende lasten* op den Staat zouden worden gelegd van aanmerkelijk bedrag; lasten, waarmede het hoogst onraadzaam was onze begrooting te bezwaren, nu daarop voortaan eene uitgaaf van 3½ millioen voor de spoorweggarantie zou drukken en in zoo menig ander opzigt het bedrag der gewone staatsuitgaven met uitzetting wierd bedreigd. Het Noord-Hollandsch kanaal kost thans reeds veel van onderhoud. Zelfs indien de radicale verbetering achterblijft, zullen daaraan in het vervolg aanzienlijke geldsommen moeten worden besteed. De inkomsten van dat kanaal zouden zich voortaan over twee waterwegen verdeelen, terwijl de nieuw aan te leggen waterweg, ook volgens de berekening van den Raad van den Waterstaat, zeer veel meer aan gewoon onderhoud kosten zal dan hij met mogelijkheid kan opbrengen. Dat gewoon onderhoud zou, indien men, gelijk geenszins onwaarschijnlijk te achten is, genoodzaakt wierd stoombaggermolens op het kanaal in werking te brengen, groote geldsommen verslinden. Er is dus reden genoeg om, zelfs uit het beperkt oogpunt van het bezwaren van den staat met eenen nieuwen blijvenden last, de doorgraving van Holland op zijn smalst af te keuren.

§ 9. Maar vroeg men, zou er dan geen middel zijn om het werk op minder bezwarende voorwaarden voor den Staat tot stand te brengen? Zou men niet tot de concessie kunnen terugkeeren, die oorspronkelijk daarvoor werd aangevraagd, en tot welker aanvaarding, op de later beraamde voorwaarden, althans een der aanvragers, de heer Jäger, blijkens een in de openbare dagbladen vervat schrijven, zich nog altijd bereid verklaart? De concessie, zoo als zij oorspronkelijk werd aangevraagd, had iets aanlokkelijks, omdat daarmede het uitzigt op aanwinst van vruchtbare landen gepaard ging, welker opbrengst een aanmerkelijk deel der belasting dekken zou. Daarenboven gold het hier eene aanvrage, waarvoor de concessionarissen niet te vergeefs naar het benoodigde kapitaal zouden behoeven uit te zien. De aanvragers hadden milde toezegging van geld erlangd, en het laat zich onderstellen, dat de beurzen der vermogende Amsterdammers nog niet geheel voor hen gesloten zouden zijn.

De groote meerderheid meende intusschen dat het al te gewaagd zou zijn, een werk van dezen aard bij concessie tot stand te willen brengen. De technische bezwaren, die de Raad van den Waterstaat tegen het denkbeeld aanvoert, om gedeeltelijke droogmaking van het IJ aan den aanleg van het kanaal te verbinden, komen werkelijk overwegend voor. Moet die aanwinst van het land vervallen, dan bestaat hier geene aanleiding tot concessie. Het gewoon onderhoud van het kanaal zal toch in dat geval, volgens de berekening van den raad van den waterstaat, meer kosten dan het kanaal met mogelijkheid kan opbrengen;

der geconcessioneerden [illegible] onder sommige omstandigheden, òf niet behoorlijk ten einde worden gebragt, òf niet anders dan een vermomd rijkswerk zijn. Bovendien nog zou het aan zeer velen hoogst bedenkelijk voorkomen, een werk van dezen aard, vooral wanneer daaraan landaanwinning verbonden wierd, aan den ondernemingsgeest van bijzondere personen toe te vertrouwen. Zoo ligt kon de te stichten maatschappij meer haar eigenbelang dan dat van het algemeen behartigen. De ondervinding, omtrent dit punt bij de concessie voor den aanleg van het zwolsche Diep en vooral ook met opzigt tot de maatschappij tot landaanwinning aan de Ooster-Schelde verkregen, is niet gunstig. De laatste maatschappij heeft aan den waterweg, die zij verpligt was tot stand te brengen, naauwelijks gedacht en in de pogingen tot landaanwinning hare krachten verspild.

Intusschen konden sommigen niet nalaten aan te merken, dat de handelwijze der Regering tegenover de aanvragers om concessie voor de doorgraving van Holland op zijn smalst zonderling afsteekt bij die, met opzigt tot de concessionarissen voor de Noorder- en Zuiderspoorwegen gevolgd. De eersten zijn ter zijde geschoven, niettegenstaande zij ook nu nog het werk op veel minder bezwarende voorwaarden voor den Staat tot stand willen brengen, dan waarop het voor rijksrekening kan worden ondernomen, en aan de laatsten blijft de Regering zich vastklemmen; ofschoon het ook daar eene onderneming geldt, in het wezen der zaak op kosten van den Staat tot stand te brengen en te onderhouden.

Bij de verwerping van het denkbeeld van concessie voor de doorgraving van Holland op zijn smalst bleef nog een hulpmiddel over om dit werk, indien het daartoe komen moest, voor den Staat minder kostbaar te maken, namelijk, dat de provincie Noord-Holland en de gemeente Amsterdam daartoe bijdragen leverden. Er waren leden, die sterk op dit punt bleven staan. Het heilzaam en nuttig beginsel, dat de kosten van werken van dezen aard door de gemeente, de provincie en den Staat, ieder zooveel mogelijk voor een gelijk aandeel, gedragen moesten worden, behoorde hier, meenden zij, toepassing te vinden. Men deed echter opmerken, dat in dit bijzonder geval dergelijke bijdragen niet te wachten zijn. De provincie Noordholland, buiten de hoofdstad, is, gelijk reeds uit het voorafgaande bleek, tegen geheel het plan gestemd. Van de gemeente Amsterdam is bij den benarden toestand harer geldmiddelen, die door de Regering zelve in het vorig jaar nog zeer op den voorgrond werd gesteld, geene bijdragen te vergen, allerminst eene bijdrage van verscheidene millioenen, zoo als bij het volgen van het aangeduide beginsel het geval moest zijn. In ééne afdeeling hield men het hoogstens voor mogelijk, dat van den Amsterdamschen handelsstand iets van dezen aard te verwerven ware. Die handelsstand is met den aanleg van het kanaal ingenomen. Men zou misschien het zoo ver kunnen brengen, dat hij tegen eene zeer lage rente, bijv. van 2½ à 3 ten honderd, de benoodigde kapitalen aan den Staat leverde. Die schikking zou het nuttig gevolg kunnen hebben, dat de zaak, voor zoover zij werkelijk goed is, van de zijde der Amsterdamsche handelaren bevorderd en dus met meer geestkracht doorgezet wierd.

§ 10. Vele leden zouden, ook indien zij zich anders met dit weinig doordachte en onvolkomen toegelichte plan konden vereenigen, in den tekst der wet onoverkomelijk bezwaar zien. Art. 1 heeft de strekking om het door den Raad van den Waterstaat voorgestelde plan van doorgraving goed te keuren. "behoudens de daarin noodig te achten wijzigingen," en art. 2 brengt de kosten in hun geheel ten laste van den Staat. Maar daaruit volgt dan ook, dat de wetgever, eenmaal dit ontwerp hebbende vastgesteld, zich als met gebonden handen aan de beslissingen van den Waterstaat omtrent de uitvoering van het ontwerp zou hebben overgeleverd. Welke uitbreiding die Waterstaat later aan het werk mogt willen geven, bijv. ten aanzien van den zoo kostbaren zeebreker, reeds vooruit zou de wetgever zich verbonden hebben, de daarvoor noodige uitgaven toe te staan.

Aan den anderen kant deed men opmerken, dat voor degenen die het werk ernstig willen, de wet te weinig zegt. De kosten zullen gedragen worden door den Staat en op de begrooting worden gebragt. Maar wanneer zou met dat uittrekken op de begrooting van een deel der benoodigde sommen een begin worden gemaakt? De wet laat het in het midden, en zelfs de Memorie van Toelichting gaat niet verder dan tot de verzekering, dat *"voor volgende jaren,"* dus niet eens dadelijk voor het volgende jaar, de benoodigde sommen op Hoofdstuk V der Staatsbegrooting zullen voorkomen.

Aldus vastgesteld den 14den November 1859.

HEEMSKERK.
TER BRUGGEN HUGENHOLTZ.
VAN FOREEST.
DELPRAT.
VAN AKERLAKEN.

GEDRUKT TER DRUKKERIJ VAN HET ALGEMEEN HANDELSBLAD.